

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Linda Babel'ová

Právní úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Katedra: práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 3. května 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 3. 5. 2010

.....

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Vojtěchu Stejskalovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky a ochotu v průběhu zpracování této diplomové práce. Zároveň děkuji své rodině za podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	1
1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY OBCHODOVÁNÍ S OHROŽENÝMI DRUHY.....	4
1.1 Wildlife trade.....	5
1.2 Charakteristika právní úpravy.....	6
1.3 Základní pojem exemplář.....	8
2. OCHRANA V MEZINÁRODNÍM PRÁVU.....	9
2.1 Mezinárodní právní nástroje regulující obchod s ohroženými druhy.....	10
2.2 Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	13
2.2.1 Charakteristika a cíl Úmluvy CITES.....	13
2.2.2 Definice základních pojmů.....	15
2.3 Druhové seznamy.....	15
2.3.1 Příloha CITES I.....	16
2.3.4 Příloha CITES II.....	17
2.3.5 Příloha CITES III.....	17
2.4 Regulace obchodu dle Úmluvy CITES.....	18
2.4.1 Povolení k vývozu.....	19
2.4.2 Povolení k dovozu.....	19
2.4.3 Potvrzení o reexportu.....	20
2.4.4 Potvrzení k introdukci z moře.....	20
2.4.5 Exportní kvóty CITES.....	21
2.4.6 Výjimky z obecné úpravy obchodování dle Úmluvy CITES.....	21
2.5 Organizační zajištění.....	22
2.5.1 Sekretariát CITES.....	22
2.5.2 Konference smluvních stran.....	24
2.5.3 Trvalé výbory CITES.....	26
3. OCHRANA V UNIJNÍM PRÁVU.....	28
3.1 Evropská unie a Úmluva CITES.....	29
3.2 Přehled základních sekundárních právních norem v oblasti obchodování s ohroženými druhy živočichů a rostlin.....	29
3.3 Nařízení Rady č. 338/97/ES.....	32

3.3.1	Charakteristika a cíl nařízení Rady č. 338/97/ES	33
3.3.2	Definice základních pojmů	34
3.4	Druhové seznamy.....	35
3.4.1	Příloha A	35
3.4.2	Příloha B	35
3.4.3	Příloha C	36
3.4.4	Příloha D	36
3.5	Regulace obchodu dle nařízení č. 338/97/ES	37
3.5.1	Obchod s třetími zeměmi	37
3.5.2	Vnitrounijní obchod	40
3.5.3	Výjimky z obecné úpravy obchodování dle nařízení č. 338/97/ES	42
3.6	Organizační zajištění.....	43
3.6.1	Evropská komise	43
3.6.2	Vědecká prověřovací skupina	44
3.6.3	Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy	44
	a planě rostoucími rostlinami.....	44
3.6.4	Skupina pro vymáhání práva	44
4.	OCHRANA V ČESKÉ REPUBLICE	45
4.2	Zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.....	46
4.2.1	Charakteristika a cíl zákona č. 100/2004 Sb.	47
4.2.2	Novela zákona o obchodování s ohroženými druhy	48
4.2.3	Definice základních pojmů	50
4.3	Regulace obchodu dle zákona č. 100/2004 Sb.....	50
4.3.1	Povolení k dovozu.....	51
4.3.2	Povolení k vývozu a potvrzení o zpětnému vývozu	52
4.3.3	Přemísťování živých exemplářů	53
4.3.4	Potvrzení o putovní výstavě, potvrzení o souboru vzorků a potvrzení o osobním vlastnictví	54
4.3.5	Registrace některých exemplářů	54
4.3.6	Prokazování původu.....	58
4.4	Organizační zajištění.....	59
4.4.1	Ministerstvo životního prostředí	59
4.4.2	Ministerstvo financí	60
4.4.3	Agentura ochrany přírody a krajiny	61

4.4.4 Česká inspekce životního prostředí	61
4.4.6 Orgány veterinární správy a orgány rostlinolékařské péče	62
4.4.7 Krajské úřady	62
4.5 Přehled souvisejících právních předpisů	63
4.5.1 Zákon o ochraně přírody a krajiny	63
4.5.2 Zákon na ochranu zvířat proti týrání	65
4.5.3 Zákon o veterinární péči	66
4.5.4 Zákon o rostlinolékařské péči	67
5. NELEGÁLNÍ OBCHOD	68
5.1 Problematika nelegálního obchodu	68
5.2 Odhalování nelegálního obchodu a úprava sankcí na mezinárodní a unijní úrovni	70
5.2.1 Kontrola a sankce na mezinárodní úrovni	71
5.2.2 Kontrola a sankce na unijní úrovni	72
5.3 Kontrola a sankce na národní úrovni	74
5.3.1 Kontrola	74
5.3.2 Sankce	77
5.3.2.1 Zadržení a zabavení exempláře	77
5.3.2.2 Přestupky a jiné správní delikty	80
5.3.2.3 Sankce dle trestního zákoníku	82
ZÁVĚR	85
Seznam použitých zkratk	90
Seznam použité literatury a pramenů	92
Seznam příloh	96
Příloha A: Falešné vývozní povolení CITES	97
Příloha B: Nelegální těžba dřeva španělských cedrů (<i>Cedrela odorata</i>) v nížinných deštných pralesech v Peru	98
Příloha C: Fotografie pašovaných exemplářů zabavených kontrolními orgány v České republice	99
Resumé	101
Klíčová slova	103

ÚVOD

V dřívějších geologických dobách probíhal vznik druhů ve větším rozsahu a vyšší rychlostí, než-li byl rozsah a rychlost jejich vymírání.¹ Pro živé skupiny organismů byly původcem záhuby především změny v jejich přirozeném prostředí způsobené klimatickými, geologickými i vesmírnými vlivy. Za posledních několik tisíc let však nese hlavní odpovědnost za vymírání organismů člověk. Konzumní společnost se snaží vytěžit maximum z přírodního bohatství, což se odráží i na stavu biologické rozmanitosti. V současnosti tak lidstvo čelí kromě jiných globálních problémů také úbytku biodiverzity. Přitom zachování živočišných a rostlinných druhů na naší planetě a tedy i její biologické rozmanitosti má pro člověka existenční význam.

Jedním z nejzávažnějších faktorů, kterým musí živé organismy v souvislosti s úbytkem biodiverzity čelit, je jejich nadměrná exploatace za účelem obchodu s nimi. K rozmachu tohoto způsobu využívání fauny a flóry dochází především v průběhu 20. století. Mezi léty 1995 až 1999 bylo podle odhadů předmětem mezinárodního obchodu ročně v průměru více než 1,5 miliónů živých ptáků, 640 tisíc živých plazů, 1,6 miliónů kusů ještěří kůže, téměř 300 tun kaviáru, více než 1 milión kusů korálů a 21 tisíc loveckých trofejí. S očekávaným nárůstem světové populace se poptávka bude jen zvyšovat, a tím i počet živočišných a rostlinných druhů, které budou díky nadměrnému využívání vystaveny nebezpečí vyhynutí.

Státy, ve snaze zmírnit takovéto ničivé dopady lidské činnosti, vytváří pomocí nástrojů a instrumentů práva obchodu s chráněnými druhy určité mantinely, pro zajištění využívání divoké přírody udržitelným způsobem. Nesmírný význam má pak především mezinárodní právo a důraz je třeba klást i na zvýšení obecného povědomí společnosti o této problematice. Určitým způsobem, byť pouze jako konečný spotřebitel, se na mezinárodním obchodu totiž podílí téměř každý z nás. Organizace spojených národů vyhlásila za účelem osvěty rok 2010 „Mezinárodním rokem biologické rozmanitosti“ a snaží se upozornit na příčiny vymírání rostlin a živočichů, včetně způsobu jakým mohou být pro zastavení úbytku přírodní rozmanitosti nápomocni jednotlivci, organizace a státy. Přírodní bohatství není nevyčerpatelné a je v zájmu každého z nás, aby bylo zachováno.

¹ Srov. Roth, P., Plesnik, J.: Biologická rozmanitost na Zemi: stav a perspektivy, Praha: Scientia, 2004, str. 17.

S ohledem na aktuálnost tématu a stále nízkému právnímu povědomí veřejnosti o této problematice, bych v následujícím textu ráda podala ucelený přehled o právních předpisech poskytujících ochranu ohroženým druhům fauny a flóry před nadměrným využíváním pro obchodní účely, a to na úrovni mezinárodního, unijního i národního práva. Nadto je mým cílem provést také vzájemnou komparaci právních předpisů nejen na jednotlivých úrovních, ale i z hlediska jejich vývoje. Analýza institutů a orgánů právních úprav je dále doplněna výkladem o nelegálním obchodu a snaze této protiprávní činnosti čelit. Na závěr celé práce pak připojuji vlastní hodnocení právních předpisů a podněty, které by mohly vést k jejich zlepšení.

Diplomová práce je rozdělena do pěti částí. První kapitola přibližuje obecně problematiku obchodování s ohroženými druhy, její vliv na vymírání druhů a další problémy, které se sebou přináší. Na tuto část navazuje výklad o jednotlivých právních úpravách na všech třech úrovních. O právních nástrojích na mezinárodní úrovni pojednává kapitola druhá. Hlavní pozornost je věnována stěžejní mezinárodní úmluvě, jež tuto oblast komplexně upravuje, a od které se odvíjí řešení problematiky v právních pramenech unijních i národních. S ohledem na členství České republiky v Evropské unii je do mé diplomové práce nezbytné zařadit také rozbor evropského unijního práva, který je obsažen v části třetí. V rámci této kapitoly provádím srovnání právní regulace obchodu s ohroženými druhy, tak jak je zavedena dle evropských nařízení, s režimem kontroly v mezinárodním právu. Podstatnou část práce pak tvoří analýza právní ochrany poskytované ohroženým druhům národním právem. V kapitole čtvrté poukazuji zejména na změny vzniklé v české právní úpravě díky přijetí rozsáhlé novely. Hlavní změny jsou celkově shrnuty, ale také obsaženy v průběhu výkladu ohledně českého zákona, aby mohlo být provedeno srovnání s úpravou předešlou. Závěrečná, pátá kapitola, je pak zaměřena na obchod, jež probíhá v rozporu s uvedenými právními předpisy. Jsou nastíněny důvody pro páchání nelegálního obchodu a hrozby, jež tato protiprávní činnost představuje. Stěžejní část poslední kapitoly tvoří popis institutů kontroly a postihu nelegálního obchodování. Téma je zařazeno na závěr mé diplomové práce, z důvodu pojednávání o právních předpisech a orgánech uvedených v předchozích kapitolách, jejichž znalost je pro pochopení obsahu této kapitoly vyžadována.

Z pramenů byla ke zpracování textu využita odborná literatura, právní normy, soudní judikatura a odborné časopisy. Pro doplnění aktuálních událostí z oblasti obchodování s ohroženými druhy bylo čerpáno také z internetových zdrojů, a to

především z oficiálních webových stránek mezinárodních nevládních institucí, které k řešení problematiky nemalou měrou přispívají.

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY OBCHODOVÁNÍ S OHROŽENÝMI DRUHY

Biodiverzitu lze v souladu s Úmluvou o biologické rozmanitosti z roku 1992 definovat jako „variabilitu všech žijících organismů, včetně suchozemských, mořských a jiných vodních ekosystémů a ekologických komplexů, jejichž jsou součástí“. Důležitost biologické rozmanitosti spočívá v její nezastupitelné úloze ať už pro zachování rovnováhy v ekosystémech, tak i z hlediska uspokojování potřeb člověka. „Genetický materiál divokých rostlin a živočichů přináší ročně světovému hospodářství miliardy dolarů v podobě odolnějších plemen zvířat, zlepšených rostlinných kultur, nových léčiv, jakož i surovin pro průmysl. Mimo užitnou hodnotu však existují i etické, kulturní, estetické a čistě vědecké důvody pro zachování původních přírodních organismů.“²

Přestože jsou změny biodiverzity v podobě ubývání populací a druhů jevem přirozeným, vlivem činnosti člověka je tento proces v posledních 50 letech značně urychlen a biologické druhy mizí nesrovnatelně rychleji než kdykoli v dějinách lidstva.³ Problematika biologické rozmanitosti se tak v současnosti řadí mezi nejvýznamnější globální problémy. Informaci o stupni ohrožení jednotlivých druhů a poddruhů planě rostoucí flóry a volně žijící fauny podávají červené seznamy ohrožených druhů, které uveřejňuje IUCN – Světový svaz ochrany přírody. Tato mezinárodní nevládní organizace eviduje v současné době celosvětově téměř 17 tisíc druhů čelících nějakým způsobem ohrožujícím faktorům nad snesitelnou míru. V rámci živočichů je to 21% savců, 12 % ptáků, 31 % plazů, 30 % obojživelníků a 37 % ryb. V rostlinné říši se eviduje celkem 74% ohrožených vyšších rostlin.⁴

Mezi činitele, kteří ohrožují biologickou rozmanitost nejvíce, patří velkoplošný rozpad (fragmentace) a poškozování původních biotopů v důsledku změn ve využívání území, vedoucí na mnoha místech až k jejímu úplnému zničení.⁵ Mnoho druhů vymírá

² Chmelík, J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnost jejího řešení, Praha: Linde a.s., 2005, str. 43.

³ Blíže k problematice biodiverzity viz Plesník, J.: Světová biologická rozmanitost – pohled do budoucnosti, Ochrana přírody, 2007, č. 4, str. 25-27.

⁴ Souhrnné statistiky druhů uvedených na IUCN červeném seznamu ohrožených druhů z roku 2008 viz http://www.iucn.org/about/work/programmes/species/red_list/2008_red_list_summary_statistics/

⁵ Roth, P., Plesník, J.: Biologická rozmanitost na Zemi: stav a perspektivy, Praha: Scientia, 2004 str. 225.

rovněž kvůli nadměrnému využívání rostlin a živočichů jako biologických zdrojů. Hlavní roli zde hraje především obchod s divokou přírodou, který se prudce rozvinul spolu s modernizací dopravních prostředků usnadňující přepravu živých zvířat, rostlin a jejich produktů po celém světě.⁶ Z tohoto důvodu hraje nezastupitelnou úlohu mezi nástroji právní ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost také regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy.

1.1 Wildlife trade

Za obchod s volně žijící faunou a flórou (*wildlife trade*) je označován jakýkoli prodej nebo výměna volně žijících zvířat a planě rostoucích rostlin lidmi. Přestože velká část takového obchodu probíhá v rámci státních hranic, pro ohrožení biodiverzity představuje hlavní problém především obrovské množství obchodu, které se uskutečňuje v mezinárodním měřítku. Obecně dochází k největším negativním změnám biodiverzity v některých rozvojových zemích, především v oblasti tropického pásma. U využívání chráněných druhů pro účely obchodu tomu není jinak.⁷ K odchytu či odběru živočichů a rostlin z volné přírody dochází především v Africe, Jižní a Střední Americe a Asii. Dovoz se pak uskutečňuje zejména do zemí jako je Severní Amerika, Evropa, Dálný Východ, Střední Východ a Austrálie.

Důvodem, proč je obchod s ohroženými druhy natolik rozšířený, je především ekonomická motivace lidí, kteří se na něm podílejí. Nemusí se však jednat pouze o rozsáhlé ziskem motivované podnikání, jako mořský rybolov či dřevařské odvětví. V zemích původu živočichů a rostlin bývá jejich odchyt či sběr a následný prodej jedním z mála zdrojů obživy. Odhaduje se, že roční obrat mezinárodního obchodu se pohybuje kolem 15 miliard amerických dolarů. Rozmáhá se však také nelegální obchod s živou přírodou, jehož objem se pak odhaduje mezi 10 až 20 miliardami amerických dolarů ročně. Přesnější údaje samozřejmě k dispozici nejsou, což vyplývá ze samotné podstaty nelegálního obchodu.

⁶ Srov. *Birnie, P.W., Boyle, A.E.*: International law and the environment, 2. vydání, Oxford: Oxford University Press, 2002, str. 626.

⁷ Místa, která jsou obchodem s chráněnými druhy ohrožena nejvíce označuje TRAFFIC za tzv. „*wildlife trade hot spots*“. Patří mezi ně například oblast kolem čínské hranice, oblasti ve východní a jižní Africe a jihovýchodní Asii, část Indonésie, Nové Guineje a Šalamounových ostrovů.

Jak je již uvedeno výše, představuje nekontrolovaný mezinárodní obchod pro řadu druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů existenční hrozbu. Řadí se dokonce jako druhá nejzávažnější příčina ubývání druhů na naší planetě, a to hned za úbytkem přirozených stanovišť. S obchodováním jsou však spojeny i další negativní jevy, od drastického způsobu odchyty včetně zabíjení necílových druhů, po nehumánní přepravní podmínky a následné nakládání s živočichy a rostlinami. Obrovský problém představuje také působení invazních vetřeleckých druhů, které vytlačují druhy původní a jde také o jednu ze závažných příčin úbytku biodiverzity. Podle zpráv TRAFFIC bylo mnoho těchto nepůvodních druhů zavlčeno na daná místa právě obchodníky s faunou a flórou. Jedná se např. o norka amerického, želvu nádhernou a mnoho druhů rostlin.⁸

1.2 Charakteristika právní úpravy

Problematika obchodu s ohroženými druhy je problematikou mezinárodního rozsahu a jako taková se neobejde bez mezinárodní spolupráce, kterou zajišťují instituty mezinárodního práva. Jedná se především o mezinárodní dohody obsahující zásady, nástroje a pravidla chování smluvních stran, které jsou základem pro přijímání právně závazných i nezávazných norem na národní úrovni.⁹ V případě evropského kontinentu tvoří také základ pro přijímání norem evropského unijního práva.

Právní normy regulující obchod s faunou a flórou patří z hlediska formy ochrany přírody mezi právní prostředky zvláštní druhové ochrany¹⁰, regulující rozumné využívání volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin pro uspokojení poptávky ze strany mezinárodního obchodu. Člověk je na využívání přírodních zdrojů, včetně volně žijící fauny a planě rostoucí flóry, do značné míry existenčně závislý a právní předpisy v této oblasti se tedy nesnaží obchodu s živočichy a rostlinami zamezit, ale

⁸ Blíže k problémům spojených s obchodováním s faunou a flórou viz http://www.panda.org/about_our_earth/species/problems/illegal_trade/ nebo také <http://www.traffic.org/trade/>.

⁹ Srov. *Stejskal, V.*: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Praha: Linde a.s., 2006, str. 46.

¹⁰ V rámci zvláštní druhové ochrany se poskytuje právní ochrana ohroženým druhům, poddruhům a jejich populacím, na jejichž ochraně má celá občanská společnost v rámci státu i celé mezinárodní společenství zájem.

dostat jej pod kontrolu a omezit na takovou míru, aby bylo zajištěno udržitelné využívání volně žijících populací a došlo ke snížení míry ohrožení druhové biodiverzity.

Objektem právních předpisů regulujících obchod s divokou přírodou jsou druhy, poddruhy a také celé populace volně žijící živočichů a planě rostoucích rostlin. Právní úpravy se však v zájmu jejich ochrany vztahují také na živočichy narozené a odchované v zajetí a na uměle vypěstované rostliny. Cílovým objektem jsou pak druhy ohrožené. Pro potřeby odstupňování ochrany se zřetelem na význam a stupeň ohrožení jednotlivých druhů dochází v rámci právních předpisů ke kategorizaci objektů ochrany. K tomuto účelu slouží právně závazné seznamy, kde se pak od zařazení příslušného druhu na příslušný seznam odvíjí řešení dalších hmotněprávních závazků a procesních postupů. Na mezinárodní úrovni jsou seznamy uvedeny v přílohách mezinárodního dokumentu. V případě národních právních úprav bývají seznamy také součástí textů příslušných zákonů nebo jsou umístěny do prováděcích předpisů.¹¹

Pro dosažení kontroly nad mezinárodním i vnitrostátním obchodem s ohroženými druhy je nezbytné v právních úpravách stanovit podmínky obchodování, včetně podmínek dovozu, vývozu nebo transportu živých i mrtvých exemplářů, jejich částí a výrobků z nich. Právní předpisy zakotvují nástroje regulace obchodu spočívající v příkazech a zákazech, většinou spolu s oprávněním příslušného státního úřadu povolit ze zákazu výjimku. K regulaci slouží také stanovení maximálních limitů využívání živých zdrojů, například v podobě vývozních kvót a další administrativní nástroje, jako je povolení, potvrzení či oznámení. Právní předpisy se vypořádávají i s dalšími problémy, které obchod doprovázejí. Dbají zejména na legálnost získání exempláře ve státě původu, na humánní a bezpečnou přepravu živých zvířat a zajištění řádné ochrany a péče o exemplář v místě určení. Na splnění podmínek stanovených v této souvislosti pak závisí možnost uskutečnit zamýšlený obchod. Aby byla v rámci právních úprav zajištěna ochrana ohrožených druhů před vyhubením, provádí odborné vědecké instituce monitorování a zhodnocení stavu fauny a flóry ve volné přírodě a negativního vlivu obchodu na ně. V neposlední řadě nesmí chybět ustanovení kontrolních institucí, stejně jako sankčních a nápravných opatření. S ohledem na nutnost spolupráce v řešení této problematiky jsou součástí právních norem i pravidla výměny informací a spolupráce příslušných subjektů na vnitrostátní i mezinárodní úrovni.

¹¹ Srov. *Stejskal, V.*: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Praha: Linde a.s., 2006, str. 49-50.

1.3 Základní pojem exemplář

Problematika obchodování s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin se neomezuje pouze na živé jedince, i když obchod s nimi převažuje, ale také na neživou faunu, flóru a výrobky z nich. Jako „živé zboží“ bývají nejčastěji dopravováni papoušci a plazi, z nichž hlavně želvy, hadi a ještěři. Obchodníci a překupníci se v poslední době zaměřují také na drápkaté opice. Z rostlin jsou pak pro účely obchodu atraktivní především kaktusy, sukulenty, orchideje, léčivé rostliny a vzácné tropické dřevo.¹² Kabelky, pásky a boty z kůže plazů, nábytek z exotických dřevin a další výrobky, uspokojují rostoucí poptávku po luxusním a módním zboží. Atraktivní obchodní artikl je také slonovina, kožešina, kaviár jeseterovitých ryb, suvenýry z lastur a ulit měkkýšů, mořských korálů a tradiční čínská medicína obsahující části chráněných zvířat a rostlin.

Aby se ochrana vztahovala na všechny tyto komponenty, zavádí právní předpisy v oblasti regulace obchodu s ohroženými druhy pojem exemplář. Definice je obsažena v čl. I písm. b) Washingtonské úmluvy, podle níž je exemplářem jakýkoliv živočich nebo rostlina, ať živý nebo neživý. Co se týče živočichů, je za exemplář označována také snadno rozpoznatelná část nebo odvozenina z nich, u druhů zařazených v příloze III jen pokud je tato část či odvozenina v příloze výslovně uvedena. V případě rostlin zahrnuje pojem exemplář také každou jejich snadno rozpoznatelnou část nebo odvozeninu z nich, u rostlin z příloh II a III jen pokud jsou zde výslovně uvedeny.

Pro účely nařízení č. 338/97/ES je předmětný pojem definován s určitými odchylkami a rozumí se jím jakýkoli živočišný nebo rostlinný jedinec, ať živý nebo neživý, náležející k druhu z přílohy A až D, jakákoli jeho část nebo odvozenina, ať tvoří součást jiného zboží či nikoli, jakož i jakékoli jiné zboží u něhož je patrné, že představuje nebo obsahuje části či odvozeniny živočichů nebo rostlin uvedených druhů.

¹² Srov. Vilímková, V., Stejskal, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář, Praha: Linde a.s., 2005, str.12.

2. OCHRANA V MEZINÁRODNÍM PRÁVU

Problematika neudržitelného využívání volně žijící fauny nebo planě rostoucí flóry pro mezinárodní obchod přesahuje hranice států a vyžaduje řešení především na mezinárodní úrovni. Hlavním právním nástrojem mezinárodního práva životního prostředí jsou v tomto případě mezinárodní úmluvy.

V oblasti péče o biologickou rozmanitost se mezinárodněprávní úprava, motivovaná ochranou přírody, začala rozvíjet až v polovině 20. století. Do této doby úmluvy regulují exploataci pouze v regionálním měřítku¹³ a hlavním ohniskem zájmu jsou ekonomicky využívané druhy. „Pravidla územní a druhové ochrany přírody jsou v mezinárodním právu až na výjimky sjednávány soustavněji od začátku 70. let 20. století. Mezníkem v přístupech k ochraně přírody se stala především Deklarace o životním prostředí přijatá ve Stockholmu (1972) a Úmluva o biologické rozmanitosti vystavená k podpisu v Rio de Janeiru (1992).“¹⁴ V období mezi Stockholmskou konferencí a konferencí z Rio de Janeira, na kterých byly tyto zásadní mezinárodněprávní prameny přijaty, lze zaznamenat expanzi dvou i vícestranných úmluv řešící otázky na mezinárodní úrovni doposud zanedbávané.

Ochrana druhů a jejich přirozených stanovišť s důrazem na ohrožené a zranitelné druhy se tak dostala do popředí zájmu a jako významný nástroj regulující tuto problematiku vznikla především **Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů** (*Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, CMS*), podepsaná v roce 1979 v německém Bonnu¹⁵. Dodnes platná úmluva, nazývaná také Bonnská, poskytuje ochranu stěhovavým živočichům v celém areálu jejich rozšíření, tzn. na hnízdištích, tahových cestách i zimovištích a provádí kategorizaci druhů podle ohrožení do dvou příloh.

Za cíl chránit planě rostoucí rostliny a volně žijící živočichy včetně přírodních stanovišť si klade také úmluva vypracovaná v rámci Rady Evropy, která byla podepsána

¹³ Multilaterální úmluvy ztroskotávaly na nesystematické úpravě a nedostatku podpory ze strany ekonomicky vyspělých států.

¹⁴ Blíže k vývoji mezinárodněprávní úpravy v oblasti péče o biodiverzitu viz *Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*, Praha: Linde a.s., 2006, str. 63.

¹⁵ Podle čl. IV. Bonnské úmluvy byly přijaty další mezinárodní smluvní nástroje ochrany migrujících druhů, z nichž jsou pro Českou republiku z hlediska přistoupení významné tyto tři: Dohoda o ochraně populací evropských netopýrů (EUROBATS), Dohoda o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků (AEWA) a Memorandum o porozumění při ochraně a managementu středoevropské populace dropa velkého.

v roce 1979 ve švýcarském Bernu a nese název **Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť** (*Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats*) neboli Bernská úmluva. Česká republika jako smluvní strana obou výše zmíněných úmluv provádí takto přijaté závazky zejména prostřednictvím zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, dále také zákonem č. 449/2001 Sb., o myslivosti a zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

Stěžejní pro ochranu druhů z hlediska jejich nadměrného využívání pro mezinárodní obchod se však stala **Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin** známá pod anglickou zkratkou CITES z roku 1973 (dále též jen „Úmluva CITES“). Nesporným přínosem této úmluvy je především snaha dbát na šetrné využívání živé přírody, pomocí mezinárodní spolupráce poskytnout ochranu obchodně využívaným druhům před jejich vyhubením a dostat mezinárodní obchod s volně žijící faunou a planě rostoucí flórou pod společnou kontrolu.

2.1 Mezinárodní právní nástroje regulující obchod s ohroženými druhy

Kromě Úmluvy CITES existuje v mezinárodním právu řada dalších právních nástrojů, které se této problematice také dotýkají a s Washingtonskou úmluvou úzce souvisí či se v některých případech překrývají. V následujícím výčtu podávám přehled některých významnějších z nich a jejich návaznost na Úmluvu CITES.

Jednou z nejstarších globálních úmluv regulující využívání přírodních zdrojů je **Úmluva o regulaci velrybářství** (*International Convention for the Regulation of Whaling, ICRW*), podepsána ve Washingtonu 2. prosince 1946. O tři roky později byla na jejím základě zřízena Mezinárodní velrybářská komise (*International Whaling Commission, IWC*), která se schází dle potřeby, minimálně však jednou ročně. Hlavním účelem úmluvy je chránit velrybí populace před nadměrnou exploatací a zachovat tak do budoucna možnost jejich lovu. IWC na svých zasedáních mimo jiné stanovuje kvóty¹⁶ výlovu velryb a sleduje jejich dodržování. V rámci Úmluvy CITES¹⁷ je lov

¹⁶ V roce 1982, s platností od roku 1986, zavedla IWC dočasné moratorium na komerční lov velryb. Šlo o reakci na nedostatečnou regulaci lovu velkých kytovců a tím způsobený prudký pokles jejich populací. Díky moratoriu byly v rámci Úmluvy nahrazeny komerční zájmy velrybářských států, zastoupené například Indonésií, Filipínami, Islandem, Japonskem, zájmy ochránářskými. Za přispění některých

velryb v mezinárodních vodách také regulován, a to v rámci institutu introdukce z moře. Jelikož je však Úmluva o regulaci velrybářství dřívější úpravou, použijí se v tomto případě její pravidla. Na druhou stranu však CITES obsahuje úpravu mezinárodního obchodu s velrybami a produkty z nich, kterou Úmluva o regulaci velrybářství postrádá. Smluvní stranou ICRW je i Česká republika, a to od roku 2004.

Další významnou mezinárodní úmluvou chránící mořské životní prostředí je **Úmluva OSN o mořském právu (*United Nations Convention of the Law of the Sea, UNCLOS*)** podepsána v Montego Bay v Jamajce v roce 1982, v platnosti od roku 1994, pro Českou republiku od roku 1996. Úmluva obsahuje ucelené zásady pro využívání moře a mořské fauny a v tomto směru se snaží najít kompromis mezi zájmem států s rozvinutým rybolovem a protichůdnými ochranářskými zájmy mezinárodního společenství. Pobřežním státům je stanoveno suverénní právo na těžbu, zachování a hospodářské využívání zdrojů nacházející se v rozsahu 200 námořních mil od pobřeží. Úmluva zároveň zavádí povinnost přijmout potřebná opatření zamezující nadměrnému využívání zdrojů ve výlučně ekonomické zóně.¹⁸ V jakém rozsahu přijme daný stát tato opatření, je však pouze už jen na jeho rozhodnutí.

UNCLOS je v oblasti mořského práva více politickým a ekonomickým nástrojem právní regulace, než-li environmentální úmluvou. Otázky ochrany mořského prostředí a jeho zdrojů řeší úmluva pouze okrajově a v tomto směru je úprava nepostačující. Posílení ochrany před nadměrným a neselektivním lovem ohrožených živočichů v mezinárodních vodách by mohly poskytnout mechanismy Úmluvy CITES, ta však v článku XIV odst. 6 uvádí, že nebude stát v cestě uplatňování mořského práva vzniklého pod patronací OSN. „Přesto se v poslední době vážně diskutuje o rozšíření aplikace Úmluvy CITES na další komerčně využívané mořské a sladkovodní živočichy, jako jsou např. žraloci, tuňáci a další. Od roku 1997 se v rámci CITES kontroluje mezinárodní obchod s kaviárem a dalšími produkty jeseterovitých ryb, což může být precedentem i pro mořské ryby.“¹⁹

vlivných světových nevládních organizací podpořených USA byl obchod se všemi velkými kytovci v roce 1986 zakázán také v rámci Úmluvy CITES. Na čtrnáctém zasedání konference smluvních států v Haagu byl tento postoj CITES potvrzen a to v souvislosti s odmítnutím návrhu Japonska na odborné prověření statusu ochrany velryb. Snahy ochranářských států dále směřují k prosazení změny dočasného moratoria na trvalé.

¹⁷ Všichni kytovci (*Cetacea*) jsou zařazeny od roku 1979 do přílohy CITES I či CITES II.

¹⁸ UNCLOS rozlišuje v rámci teritoriálních vod dvě zóny a to kontinentální šelf (*continental shelf*) a výlučně ekonomickou zónu (*exclusive economic zone*) a stanoví pro ně různý režim využití.

¹⁹ Blíže *Vilímková, V., Stejskal, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář*, Praha: Linde a.s., 2005, str. 15.

Podporu udržitelného využívání produktů živé přírody zastává i další z úmluv, a to **Mezinárodní dohoda o tropickém dřevu (*International Tropical Timber Agreement, ITTA*)** přijatá dne 27. ledna 2006 v Ženevě, která nahradila dřívější úmluvu z roku 1994. Dohoda se zabývá problematikou mezinárodního obchodu s tropickým dřevem a udržitelným hospodařením v lesích, které jsou jeho zdrojem. Za účelem podpory rozumného využívání dřeva tropických deštných lesů nabádá dohoda členské státy k zajištění účinného rámce pro konzultace, mezinárodní spolupráci a rozvoj politik mezi všemi členy s ohledem na všechny příslušné aspekty světového hospodářství v oblasti dřeva.²⁰ Mezinárodní organizace pro tropické dřevo (*International Tropical Timber Organization, ITTO*)²¹ pak zajišťuje provádění dohody a kontroluje její fungování. Česká republika podepsala Mezinárodní dohodu o tropickém dřevu 23. září 2008.

Regulace obchodu s některými komerčně cennými druhy tropického dřeva, jako mahagon, eben, santal, je předmětem také Washingtonské úmluvy. Na čtrnáctém zasedání konference smluvních stran CITES, které se konalo v roce 2007 v Haagu, byla problematika ochrany tropického dřeva jedním z hlavních bodů jednání. Za účelem dodržování principů udržitelné těžby mahagonového dřeva zde byla přijata opatření pro jihoamerické státy s výskytem mahagonu brazilského, honduraského a kubánského, zařazených do přílohy CITES II. Středem pozornosti byla nelegální těžba v Peru, jež se neúspěšně snaží s tímto problémem vypořádat. „Stálý výbor proto určil pro Peru provizorní omezené vývozní kvóty a vláda Peru musí rychle problém vyřešit, nebo bude vyhlášen zákaz dovozu mahagonového dřeva z této země.“²²

Častěji diskutovaným tématem na konferencích CITES bývá ovšem regulace obchodu se slonovinou. Díky nátlaku vlád USA a některých západoevropských zemí došlo v roce 1989 k přeřazení slona afrického do přílohy CITES I a v roce 1994 byla za podpory Úmluvy CITES uzavřena **Dohoda o spolupráci afrických zemí při potírání pytláctví a nelegálního obchodu s faunou a flórou (tzv. Lusácká dohoda)**. Pravidla regulace využívání africké fauny a flóry včetně obchodu s nimi nalezneme také v **Úmluvě o ochraně přírody a přírodních zdrojů v Africe pocházející již z roku 1968**.

²⁰ Viz čl. 1 písm.a) Mezinárodní dohody o tropickém dřevu.

²¹ ITTO byla zřízena původní Mezinárodní dohodou o tropickém dřevu z roku 1983.

²² Bliže *Kučera, J., Klouček, O., Kostínková, H.*: Ohrožené druhy: volání divočiny z Haagu, Zpravodaj MŽP, 2007, č. 9, str. 20.

2.2 Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Bojovat proti nadměrné exploataci ohrožené fauny a flóry, z důvodu jejich využívání pro komerční účely, bylo potřeba začít především na mezinárodní úrovni. Teprve spolupráce co největšího počtu zemí světa je schopna přispět k účinné regulaci mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, což si počátkem 60. let 20. století uvědomovala i OSN a IUCN a iniciovaly tak vznik jednoho z nejvýznamnějších nástrojů světové strategie ochrany přírody. Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin byla podepsána dne 3. března 1973 v rámci Programu OSN na ochranu životního prostředí (UNEP) ve Washingtonu a vžila se pro ni oficiálně používaná zkratka CITES (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*) nebo také Washingtonská úmluva (dle místa podpisu). Podpis proběhl na základě Doporučení č. 99.3. přijatém na Konferenci OSN o životním prostředí ve Stockholmu v roce 1972 a Úmluva CITES pak nabyla platnosti dne 1. července 1975.

„Jde o vládní dohodu, která je však silně podporována významnými mezinárodními ochrannými a odbornými nevládními organizacemi, jakými jsou Světový svaz ochrany přírody (IUCN), Světový fond na ochranu přírody (WWF), Světové monitorovací centrum ochrany přírody (WCMC) a mnoho dalších.“²³ Počet signatářů Úmluvy CITES se k dnešnímu dni vyšplhal na 175 států²⁴ včetně České republiky, která k Washingtonské konvenci přistoupila jako ČSFR, a to již v roce 1992.

2.2.1 Charakteristika a cíl Úmluvy CITES

Washingtonská úmluva, jako uznávaný nástroj ochrany přírody, si klade za cíl postavit mezinárodní obchod s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami pod společnou ochranu všech zemí světa, aby tak nedošlo k vyhubení ohrožených druhů fauny a flóry v jejich přirozených biotopech. Úmluva tedy nesleduje zamezení

²³ *Damohorský M. a kol.: Mezinárodní právo životního prostředí II. část (zvláštní), 1. vydání, Beroun: Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2008, str. 132.*

²⁴ Dne 21. 4. 2009 vstoupila úmluva v platnost pro zatím poslední z přistupující zemí, Bosnu a Hercegovinu.

mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, ale jeho regulaci a za tímto účelem stanovuje široký zákonný rámec. „Po stranách CITES se požaduje provádění všech opatření Úmluvy a dále uzákonění národních legislativ, umožňujících zabavení exemplářů, získaných nezákonným způsobem, ukládání pokut za nezákonný obchod a jmenování výkonných a vědeckých orgánů CITES. To znamená, že všechny strany CITES sdílejí zákonný rámec a běžné procedurální mechanismy, jimiž regulují mezinárodní obchod s exempláři druhů uvedených v přílohách CITES.“²⁵

Využívány ke komerčním účelům nejsou pouze živé organismy, ale velmi frekventovaný je také obchod s jejich částmi či s výrobky, které tyto části obsahují. CITES omezuje obchod se všemi těmito komponenty, nevyjímaje vědecký materiál, jako například herbářové položky a v současnosti poskytuje ochranu více než 5 000 druhů zvířat a přibližně 28 000 taxonů rostlin. Z předmětu ochrany je naopak vyňata většina domestikovaných zvířat a kulturních rostlin.

K dosažení svých cílů používá Úmluva CITES typické ekonomické nástroje regulace obchodu jako jsou celní kontroly, certifikace zboží či vývozní kvóty, přesto CITES nemůžeme označit za obchodní úmluvu. Motivací k ochraně ohrožených druhů totiž není podpora či usnadnění mezinárodního obchodu, ale Washingtonská konvence je koncipována především jako právní nástroj mezinárodní ochrany biologické rozmanitosti. Odpovídá tomu také ustanovení preambule Washingtonské úmluvy, kde je divoká fauna a flóra označena za nenahraditelnou součást přirozených systémů země, které musí být chráněny jak pro současnou generaci, tak pro ty příští. V preambuli jsou také nepřímo vyjádřeny zásady mezinárodního práva životního prostředí, které vzala Úmluva za své, a to princip předběžné opatrnosti a princip trvalé udržitelnosti.

V dnešní době můžeme Washingtonskou konvenci charakterizovat nejen jako úmluvu k regulaci mezinárodního obchodu, ale také úmluvu, která vytváří a financuje konkrétní projekty ochrany druhů jí chráněnými.

²⁵ http://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/trade_regulations/KH7707262CSC.pdf.

2.2.2 Definice základních pojmů

V úvodních ustanoveních Úmluvy CITES nalezneme definice stěžejních pojmů, s kterými úmluva pracuje. Jejich vysvětlení je pro účely pochopení textu úmluvy nezbytné, jelikož výklad těchto pojmů může být v obecné rovině poněkud odlišný.

Definice pojmu **exemplář** je pro regulaci obchodu s ohroženými druhy zásadní a označuje nejen živého jedince, ale také jedince neživého popř. jeho část či výrobek z něj.²⁶ Jiným v Úmluvě frekventovaným pojmem je pojem **druh**, jenž znamená kterýkoli druh, poddruh, nebo geograficky oddělenou populaci.

„Jako **obchod** označuje Úmluva jakýkoliv **vývoz** nebo **dovoz** chráněných organismů, jejich těl a výrobků z nich. Úmluva se tedy týká jak skutečných obchodníků, tak i všech individuálních cestujících do zahraničí.“²⁷ Dále je pod tento pojem zahrnut **reexport**, tedy vývoz exempláře ze země, do které byl před tím dovezen a obchodem se rozumí také **introdukce z moře** definována jako dovoz exempláře jakéhokoli druhu, které byly uloveny v mořských vodách, jež nejsou pod právní svrchovaností žádného státu.

2.3 Druhové seznamy

Úmluva provádí kategorizaci živočichů a rostlin podle stupně ohrožení do tří příloh, CITES I, II, III, jemuž také odpovídá stupeň ochrany a režim regulace obchodu s nimi.²⁸ Aby byl daný druh zařazen do některé z příloh musí splňovat stanovená biologická kritéria a musí s ním být obchodováno v mezinárodním měřítku. Návrh na změnu v seznamech druhů může přednést kterýkoli z členských států a je o něm rozhodováno na konferenci smluvních stran CITES. V ustanovení článku XV odst. 3 specifikuje Úmluva CITES oprávnění stran učinit proti pozměňovacím návrhům ohledně přílohy I či II do 90 dnů výhradu. Země má pak ve věcech obchodu

²⁶ Blíže k definici pojmu viz subkapitola 1.3 *Základní pojem exemplář*.

²⁷ [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_o_mezinarodnim_obchodu/\\$FILE/OMOB-co_je_cites-20090324.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_o_mezinarodnim_obchodu/$FILE/OMOB-co_je_cites-20090324.pdf).

²⁸ Aktuální seznamy druhů z příloh CITES I až III jsou k dispozici na oficiálních stránkách www.cites.org.

s předmětným druhem postavení jako nečlenský stát, a to až do odvolání výhrady. Důvodem pro zavedení tohoto ustanovení je podle některých odborníků snaha autorů Washingtonské úmluvy přilákat větší účast a podporu států. Možnost vznést výhradu má však negativní vliv na chráněné druhy a působí tak v rozporu s obecnými cíly Úmluvy. Navíc doslovným výkladem ustanovení lze dojít k závěru, že po vznesení výhrady není obchod s ohroženým druhem regulovaný vůbec. Konference smluvních stran se snažila vyřešit výkladový problém doporučením aby strana, která vznesla výhradu proti zařazení určitého druhu z přílohy II do přílohy I i nadále následovala pravidla pro obchod s exempláři vztahující se k příloze II.²⁹

2.3.1 Příloha CITES I

Pod nejpřísnějším režimem ochrany se nacházejí druhy zařazené do přílohy CITES I. Jedná se o všechny druhy živočichů a rostlin přímo ohrožené vyhynutím z důsledku mezinárodního obchodu. Ten je proto u těchto druhů zakázán a povolován jen výjimečně za přísně stanovených a kontrolovaných podmínek. Ustanovení regulující legální obchod s exempláři druhů z přílohy I nalezneme v článku III Úmluvy CITES.

Druhy zahrnuté do kategorie pod nejpřísnější ochranou zastupují především všichni lidoopi, lemuři, pandy a některé druhy medvědů, opic, velcí kytovci a delfini, některé druhy kočkovitých šelem jako je gepard, levhart, tygr aj., oba druhy slonů, nosorožci, řada dravců, jeřábů, bažantů a papoušků, mořské želvy, určité druhy krokodýlů a ještěřů. Z flóry pak některé druhy kaktusů a orchidejí, některé palmy a vzácné exotické dřeviny jako brazilské růžové dřevo aj. Na poslední konferenci smluvních stran CITES byl do přílohy I zahrnut například také čolek luristánský.

²⁹ Srov. *Sands, P.*: Principles of international environmental law, 2.vydání, Cambridge: Cambridge University Press, 2003, str. 512.

2.3.4 Příloha CITES II

V nejpočetněji zastoupené příloze nalezneme druhy, kde by absence regulace obchodu s nimi mohla způsobit jejich vyhynutí. Bezprostředně se jich ale ohrožení vyhynutím netýká. Dále jsou zde obsaženy také druhy v přírodě hojně se vyskytující, které ale mohou být snadno zaměnitelné za druhy z přílohy I. „Toto kritérium představuje určitou pojistku proti případům, kdyby se obchodníci mohli snažit přesvědčit kontrolující úředníky o tom, že představitel ohroženého druhu je druhem velice běžným.“³⁰

Kromě druhů zahrnutých do přílohy I zde nalezneme například všechny opice, kytovece, vydry a kočkovité šelmy, hrochy, pekari, luskouny, dravce, sovy, papoušky (s výjimkou andulky, korely a alexandra malého) a kolibříky, loskutáky, krokodýly, leguány, varany a hroznýšovité hady, některé druhy exotických žab a ryb, motýlů, sklípkanů, měkkýšů, mořských korálů. Z flóry zmíním aloe, sukulentní pryšce, tilandsie a masožravé rostliny, ženšen a některé dřeviny.

2.3.5 Příloha CITES III

Druhy ohrožené místně, na území určitého státu, spadají do přílohy III. Zařazovány zde jsou na základě návrhu příslušného státu a omezení obchodu se týká pouze vývozu z něj. „Cílem tohoto ustanovení je získání zahraniční pomoci při zabezpečování domácí legislativy a možnost informovat příslušné úřady v zahraničí, že obchod s určitými druhy je v té dané zemi zakázán.“³¹ Například Kanada tímto způsobem chrání mrože ledního, v Indii je to kobra indická a v Botswaně hyenka hřivnatá.

³⁰ Jančarová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí: vybrané otázky, Brno: Masarykova univerzita, 1997, str. 79.

³¹ Jančarová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí: vybrané otázky, Brno: Masarykova univerzita, 1997, str. 78.

2.4 Regulace obchodu dle Úmluvy CITES

Regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy Úmluvy CITES probíhá zejména na základě povolovacího systému, v němž se uplatňují dva základní administrativní nástroje, a to povolení, nazývaná také CITES permity, a potvrzení.³² Tyto doklady stvrzují, že určitý živočich či rostlina byli získáni legálně, a že jejich odebrání z přirozeného biotopu neohrozí danou populaci. Systém nástrojů navíc doplňují vývozní kvóty, o kterých rozhoduje konference smluvních stran. Aby byl obchod s exempláři druhů uvedených v příloze I až III smluvními stranami vůbec umožněn, musí být v pořádku především z hlediska ochrany přírody, tedy v souladu s ustanoveními Úmluvy CITES.³³

Podle zamýšleného způsobu obchodování s exempláři rozlišuje Úmluva CITES povolení k vývozu či dovozu, potvrzení o reexportu a potvrzení k uskutečnění introdukce z moře. Tyto administrativní nástroje jsou vydávány výkonnými orgány v každém jednotlivém státě. V těchto případech spolupracuje výkonný orgán s vědeckým, na kterém je aby prověřil, zda odběr živočicha či rostliny z volné přírody neohrožuje tento druh na přežití. Kontrolu, zda jsou k zásilce dotčených organismů či výrobků z nich připojeny potřebné doklady a jejich prověření, provádějí celní orgány všech stran CITES, kde obchod probíhá.

Pokud jde o nečlenské státy Úmluvy, je možné pro vývoz či reexport do země nebo dovoz ze země, místo povolení a potvrzení použít dokumenty vydané kompetentními orgány daného státu. Smluvní strany pak mohou tyto dokumenty uznat v případě jejich souladu s požadavky Úmluvy CITES.

Průběh obchodu s exempláři druhů CITES je upraven dle jednotlivých příloh, kde článek III upravuje obchod s exempláři CITES I, článek IV s exempláři v příloze II a v článku V nalezneme úpravu pro exempláře z třetí přílohy.

³² Aby se předešlo zneužití těchto dokladů, jsou vydávány pro každou zásilku exemplářů zvlášť a po dovezení exempláře do země jsou povolení odebrána a jejich platnost zrušena. Náležitosti, dobu platnosti a další požadavky na povolení a potvrzení upravuje čl. VI Úmluvy CITES. Vzor pak nalezneme v příloze IV Úmluvy CITES.

³³ Tato hlavní zásada pro regulaci obchodu dle Úmluvy CITES je explicitně vyjádřena v čl. II odst. 4 Úmluvy CITES.

2.4.1 Povolení k vývozu

Vývozní permit je potřeba k uskutečnění vývozu exemplářů CITES I, CITES II a v určitých případech i u exemplářů CITES III. Před vydáním dokumentu, výkonný orgán konzultuje s vědeckým, zda vývoz daného exempláře neohrozí přežití druhu ve volné přírodě. Toto potvrzení je označováno jako *non-detriment statement* a nevyžaduje se, pokud se vývoz týká druhů z přílohy III. K získání povolení k vývozu je ovšem potřeba splnit i další podmínky, jejichž přísnost je odstupňována dle míry ohrožení daného druhu. U exemplářů druhů z přílohy I je při jejich vývozu kladen důraz především na ubezpečení výkonného orgánu o tom, že daný exemplář nebyl získaný v rozporu s předpisy na ochranu fauny a flóry dotyčného státu, a že pro něj bylo uděleno dovozní povolení. Pokud jde o živý exemplář, že je zabezpečen během přepravy tak, aby se minimalizovalo nebezpečí poranění. U příloh II a III je systém těchto požadavků zjednodušen tím, že se při dovozu nevyžaduje dovozní povolení, a tím odpadá i kontrola tohoto dokladu při vývozu. Vědecké orgány států mají v rámci druhů z přílohy II zvýšenou úlohu, a to v tom smyslu, že jsou povinny sledovat průběžně povolení k vývozu exemplářů druhů zde zařazených i jejich skutečný vývoz. Na základě toho pak vědecké orgány mohou navrhnout příslušnému výkonnému orgánu přiměřená opatření, aby bylo omezeno vydávání vývozních povolení. Děje se tak z důvodu zachování tohoto druhu v přírodě v celém rozsahu výskytu a nad úrovní, která by vyžadovala jeho zařazení do přílohy I. Co se týče povolení o vývozu u exemplářů CITES III, vyžaduje se pouze v případě, že se vývoz děje ze státu, který exemplář do přílohy III zařadil.

2.4.2 Povolení k dovozu

I v případě dovozu musí exemplář doprovázet povolení, jenž je potřeba získat od příslušného výkonného orgánu ještě před jeho samotným uskutečněním. Dovozní permit je Úmluvou CITES vyžadován pouze pro druhy z přílohy I.³⁴ Při jejich dovozu musí být dovozní povolení doplněno také povolením k vývozu či potvrzením k reexportu. Úmluva CITES pamatuje na osud exempláře také po jeho doručení příjemci, a proto je

³⁴ Smluvní strany však mohou přijmout přísnější opatření k podmínkám obchodu než jak je ukládá Úmluva CITES, což učinily například členské země EU, které vyžadují dovozní povolení také u všech druhů z přílohy II a u některých druhů z přílohy III CITES.

dovozní povolení podmíněné prokázáním, že živý exemplář bude náležitě umístěn a bude o něj řádně pečováno. Další povinností k uskutečnění legálního dovozu s exempláři druhů z přílohy I je nutnost ubezpečit výkonný orgán, že exemplář nebude použit přednostně k obchodním účelům.

K provedení dovozu exemplářů druhů ze seznamu přílohy II není potřeba získat dovozní permit a kontroluje se pouze platné povolení o vývozu či potvrzení o reexportu. U přílohy III CITES je při dovozu nutné předložit pouze potvrzení o původu exempláře. Pokud je však dovoz uskutečňován ze státu, který druh do přílohy III zařadil, připojí se navíc k tomuto potvrzení také vývozní povolení.

2.4.3 Potvrzení o reexportu

Pokud je exemplář ze seznamů CITES vyvážen ze země, do které byl před tím dovezen, musí být pro něj nejprve získáno potvrzení o reexportu. Výkonný orgán reexportujícího státu vydává povolení pro exemplář zařazený do přílohy I či II, pokud je přesvědčen o tom, že exemplář byl do státu dovezen v souladu s Úmluvou CITES, a že každý živý exemplář bude připraven a přepravován tak, aby během transportu nedošlo k jeho poranění, poškození na zdraví či krutému zacházení. U živých exemplářů z přílohy I je navíc oproti druhům z přílohy II nutné ujistit výkonný orgán o tom, že pro ně bylo uděleno povolení k dovozu. Poněkud odlišně se postupuje u exemplářů z přílohy III. Zde vydává reexportující stát potvrzení o reexportu či o tom, že zde byl exemplář podroben zvláštnímu zpracování pouze za účelem evidence o splnění ustanovení CITES vzhledem k tomuto exempláři a tato potvrzení musí být předána dovážejícímu státu.

2.4.4 Potvrzení k introdukci z moře

Introdukci z moře pak umožňují potvrzení vydané výkonným orgánem introdukujícího státu. Potvrzení se vydávají pouze pro exempláře druhů uvedených v přílohách I a II a podmínky pro jejich získání jsou opět přísnější, co se týče exemplářů z přílohy I. U obou příloh je před vydáním potvrzení nezbytné, aby vědecký orgán

introdukujícího státu potvrdil, že tato introdukce neohrozí přežití dotyčného druhu. V případě exemplářů CITES I výkonný orgán potvrzení k introdukci nevydá, pokud účel introdukce bude primárně obchodní. Dále se u této kategorie zjišťuje, zda příjemce živého exempláře je náležitě vybaven pro péči o něj. U druhů z přílohy II se výkonný orgán omezuje pouze na ubezpečení, že při nakládání s živým exemplářem je riziko jeho poranění či poškození na zdraví minimalizováno.

2.4.5 Exportní kvóty CITES

K regulaci mezinárodního obchodu s volně žijící faunou a flórou neslouží jen již zmíněná povolení a potvrzení, dalším efektivním nástrojem jsou také exportní kvóty CITES. Omezit tímto způsobem obchod s určitým druhem z přílohy I a II může buď jednotlivý členský stát na základě svého rozhodnutí, nebo mohou být kvóty stanoveny konferencí smluvních stran CITES. Doba, po kterou daná vývozní kvóta reguluje množství vyvážených exemplářů ohrožených druhů, bývá zpravidla kalendářní rok, od 1. ledna do 31. prosince.

I v případě vývozních kvót hraje důležitou úlohu vědecký orgán státu. Jeho povinností je zjistit, jaký maximální počet exemplářů druhů je možno vyvézt v průběhu roku, aniž by tím byla způsobena újma na přežití daného druhu ve volné přírodě. Při stanovení konkrétní vývozní kvóty pak musí být takové doporučení vědeckého orgánu respektováno.

2.4.6 Výjimky z obecné úpravy obchodování dle Úmluvy CITES

Na určité případy se však obecná úprava dle článků III až V Úmluvy CITES nevztahuje a obchodování probíhá bez jinak potřebných dokladů či v jednodušším režimu. Specifikace těchto případů a okolností, za kterých se výjimky uplatní, nalezneme v článku VII Úmluvy. Tyto výjimky jsou dány především charakterem exempláře, s nímž je obchodováno. Za stanovených podmínek se tak obecná úprava obchodu dle CITES nevztahuje na exempláře osobního a rodinného charakteru.

Dalším příkladem mohou být exempláře druhů z přílohy I vychované v zajetí či uměle rozmnožené, v obou případech pro obchodní účely, u kterých se postupuje tak, jako by šlo o exempláře druhů z přílohy II. Vynětí z režimu dle článků III až V se vztahuje dále na neobchodní zapůjčení a dary mezi vědci či vědeckými institucemi, na exempláře zakonzervované, sušené nebo zalévané muzejní preparáty a živý rostlinný materiál, a to pouze, pokud jsou označeny etiketou, vydanou nebo potvrzenou výkonným orgánem.

2.5 Organizační zajištění

Institucionální základ Úmluvy CITES tvoří Sekretariát sídlící v Ženevě, Konference smluvních stran a trvalé výbory CITES. „Výdaje spojené s činností CITES jsou hrazeny z příspěvku jednotlivých stran. Roční příspěvek ČR je 14 539,- amerických dolarů (USD) pro roky 2009 až 2011.“³⁵ Orgány Washingtonské úmluvy na národní úrovni reprezentují výkonné, vědecké a kontrolní orgány, které slouží k provádění Úmluvy CITES jednotlivými státy - stranami úmluvy. Činnosti národních orgánů se věnují podrobněji v kapitole 4. *Ochrana v České republice*.

2.5.1 Sekretariát CITES

Sekretariát CITES ³⁶ se sídlem v Ženevě ve Švýcarsku je podřízen Programu OSN pro životní prostředí a jeho činnosti se podrobně věnuje článek XII Úmluvy. Sekretariát slouží především jako koordinátor činnosti mezi jednotlivými stranami a jejich národními výkonnými orgány. Mezi jeho povinnosti patří svolávání a organizování pravidelných i mimořádných setkání konference smluvních stran a zasedání řídicích a odborných orgánů CITES. Dále provádí vědecká a odborná studia,

³⁵ [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_o_mezinarodnim_obchodu/\\$FILE/OMOB-co_je_cites-20090324.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_o_mezinarodnim_obchodu/$FILE/OMOB-co_je_cites-20090324.pdf)

³⁶ Pro naplnění funkce sekretariátu je důležitá jeho spolupráce s institucemi, které se věnují sledování a analýze údajů ohledně obchodu s ohroženou faunou a flórou. Konkrétními příklady těchto institucí jsou Světové monitorovací centrum ochrany přírody UNEP (WCMC), TRAFFIC (*Trade Record Analysis of Flora and Fauna in Commerce*), jenž se jako odborné nezávislé instituce z Cambridge (UK) zabývají sledováním a vyhodnocováním údajů o obchodu s ohroženou přírodou.

kteřá mají pomoci k naplnění úmluvy, a to v souladu s programem, schváleným konferencí stran. Přípravuje roční zprávy o implementaci úmluvy a plní další úkoly, kterými ho mohou pověřit strany CITES.

Strany CITES jsou povinny podávat sekretariátu hlášení ohledně plnění Washingtonské úmluvy a na jeho vyžádání je také doplnit nezbytnými údaji. Na základě těchto příchozích národních zpráv sekretariát prověřuje, zda obchod s exempláři druhů zařazených do přílohy I či II nemá pro takový druh nepříznivý vliv, nebo zda jsou ustanovení Úmluvy CITES účinně naplňována. V případě negativních zjištění podá sekretariát sdělení výkonnému orgánu dotčeného státu. Na základě přijatého sdělení tato strana urychleně informuje sekretariát o všech závažných faktech a navrhne případná nápravná opatření. Pokud strana uzná za vhodné zavést vyšetřování, může být vyšetřování provedeno jednou nebo více osobami výslovně k tomu zmocněnými touto stranou. Často projednávaným problémem je v těchto případech nedostatečný boj proti nelegálnímu obchodu, kde chybí aktivní přístup areálových států. Konkrétním příkladem může být nezřízení národního vědeckého orgánu CITES, vydávání vývozních povolení v rozporu s Úmluvou CITES a jiné způsoby porušení povinnosti implementovat ustanovení Washingtonské konvence. Ze strany Úmluvy CITES je nesplnění implementační povinnosti či povinnosti předkládat sekretariátu pravidelné zprávy postihována systémem sankcí v rámci řízení *non-compliance*³⁷. Sankce jsou uplatňovány například v podobě omezení finančních podpor, omezení přístupu na trh, bojkotu vývozu, atd. Podle mého názoru by Úmluva CITES měla být v tomto směru důslednější, jelikož ve většině případů zůstane pouze u hrozby uložení sankce a státem zjednaná náprava bývá jen dočasná.³⁸

³⁷ Jedná se o specifický druh řízení pro zjišťování nesplnění závazků plynoucích z norem mezinárodního práva životního prostředí. Z hlediska prosazování právní odpovědnosti se jedná spíše o proces zprostředkování či smíru, nikoli o právní odpovědnost v klasickém slova smyslu. To znamená, že se nepoužijí tradiční prostředky mezinárodního práva veřejného, jako je retorze, represálie, atd. Blíže k řízení *non-compliance* např. Stejskal, V.: Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity, 1. vydání, Praha: Nakladatelství Eva Rozkotová – IFEC, 2006, str. 72-73 nebo také např. Bodansky, D., Brunnée, Hey, E.: The Oxford handbook of international environmental law, Oxford: Oxford University Press, 2007, str. 997-100.

³⁸ V roce 2000 byla pracovníky sekretariátu zjištěna nedostatečná opatření indické vlády k boji proti pytláčení tygrů indických (*Neofelis tigris tigris*). Navrhovanému embargu na veškerý obchod, spadající pod CITES, se však indická vláda vyhnula a to příslibem zřízení specializované vojenské jednotky zaměřené pouze na nelegální lov tygrů. V kritické situaci se ale kočkovité šelmy v Asii nacházejí i nadále a tak v roce 2007 byla na konferenci stran tato problematika opět projednávána. Přijaté doporučení směřovalo vůči státům s komerčními farmami tygrů, aby chovy tygrů v zajetí byly omezeny jen na ochranné účely.

2.5.2 Konference smluvních stran

Konference smluvních stran CITES (CoP)³⁹ je svolávána sekretariátem a schází se pravidelně každé dva až tři roky.⁴⁰ Pokud o to písemně požádá nejméně jedna třetina stran, svolá sekretariát také mimořádné zasedání, na kterém je možné projednat a přijmout pozměňovací návrhy k Úmluvě CITES. Plenárního zasedání se mohou kromě stran Úmluvy účastnit také nečlenské státy a nevládní organizace, a to v roli pozorovatelů, tedy bez hlasovacího práva.

Na konferenci probíhá mimo jiné revize provádění Úmluvy CITES a strany zde přijímají doporučení ke zvýšení její efektivity. Zástupci vlád jednotlivých zemí, kde každé z nich náleží jeden hlas, mohou na těchto setkáních vznášet pozměňovací návrhy⁴¹ k přílohám I a II. Pro přijetí návrhu je zapotřebí, aby souhlasila dvoutřetinová většina přítomných a hlasujících stran. Režim přílohy III je v tomto směru poněkud jednodušší a doplnění se tak děje automaticky, pouze na žádost smluvního státu. „Změny příloh CITES, rozhodnutí a usnesení vstupují v platnost 90 dní po ukončení konference. Za účelem zajištění právní závaznosti v rámci Evropské unie jsou tyto pozměňovací návrhy začleňovány do předpisů Evropské komise.“⁴²

Při rozhodování o návrzích na zařazení ohrožené fauny a flóry do některé z příloh I či II, dochází na zasedání CITES nečastěji k bouřlivým diskuzím. Střetávají se zde totiž dva odlišné názory na regulaci mezinárodního obchodu, a to protekcionářská koncepce a princip udržitelného využívání přírodních zdrojů včetně ohrožených druhů.

Zastánci prvního z nich prosazují, aby prostřednictvím CITES bylo chráněno co nejvíce druhů. Z historického hlediska byl čistě konzervační přístup opuštěn, jelikož striktní zakonzervování přírody bez jakéhokoli možnosti jejího využití, vedlo paradoxně až k ohrožení některých druhů.⁴³ Přílišná obava a zařazení či ponechání druhů v příloze I v oblastech, kde to stavy těchto populací přímo nevyžadují, není tedy vždy na místě. Převážně negativním vlivem se konzervacionistický přístup projevuje v rozvojových

³⁹ Jednotlivé funkce konference stran jsou podrobně popsány v článku XI odst. 3 Úmluvy CITES.

⁴⁰ Nejbližší další konference se bude konat v roce 2013 v Thajsku.

⁴¹ Pozměňovací návrh musí splňovat přísná vědecká kritéria a jde o poměrně složitý proces. Návrhy proto podávají především státy, které disponují rozsáhlým a vybaveným vědeckým aparátem, jako je USA, Německo, Holandsko, Švýcarsko, Velká Británie a nebo tento návrh zpracují pro chudší země. Česká republika doposud návrh na konferenci smluvních stran nepředložila.

⁴² http://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/trade_regulations/KH7707262CSC.pdf

⁴³ Srov. Kurz, A.: Konference smluvních stran CITES – 14. zasedání, Ochrana přírody, 2007, č. 5, str. 30.

zemích, které jsou na obchodu s faunou a flórou do značné míry finančně závislé. Místní obyvatelstvo nemá motivaci k zachování tamějších vzácných druhů, pokud jim nepřináší užitek a často je spíše chápou jako škůdce.

Na druhém pólu stojí myšlenka udržitelného využívání. Nejedná se zde o propagaci neomezeného mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, ale takové využívání, které je přínosné pro člověka a zároveň neznamená pro daný druh existenční ohrožení. Například, pokud jde o slona afrického, byl v roce 1997 v Harare povolen jednorázový prodej slonoviny a zdrojem byly státní zásoby pocházející z uhynulých zvířat či slonovina zabavená pytlákům. K dalšímu pozitivu této koncepce patří také způsob využití zisku, který by měl zpětně směřovat na ochranu daného druhu, ať už formou financování národních parků či jiných záchranných programů a také na podporu místních komunit. Aby tento aktivní způsob ochrany volně žijící populace fungoval, je zapotřebí především účinného monitorování vlivu prodeje na početnost dotčené populace a způsob vynakládání prostředků z prodeje získaných. Netřeba dodávat, že zde je právě kámen úrazu koncepce udržitelného využívání. Nedostatečný dozor nad vnitrostátním a mezinárodním obchodem znamená v problémových zemích okamžitý nárůst nelegálního obchodu. Navíc státy s liberálnějším názorem jsou často k tomuto postoji ekonomicky motivovány a při využívání přírodních zdrojů zachází až do extrémů. „Proto také zatím vítězí spíše protekcionářský přístup, vyžadovaný nejširší veřejností v USA a v západní Evropě, zatímco volnější výklad konvence požadují státy, jako je Japonsko, Norsko a také řada rozvojových zemí a nevládních organizací.“⁴⁴ Jak je zmíněno výše, rozdílné koncepce ochrany se střetávají především v otázce regulovaného obchodu se slonovinou. Dalšími oblastmi jsou pak obchod s masem některých druhů kytovců a želvovinou z krunýřů mořské želvy karety pravé.

Zatím poslední, v pořadí 15. zasedání konference smluvních stran Úmluvy CITES se odehrálo ve dnech 13. až 25. března 2010 v katarském Dauhá. Hlavním tématem jednání byla především nová obchodní opatření na ochranu mořských živočichů, která ovšem pro tyto organismy nedopadla příliš příznivě. Nadále je tak možno bez nutnosti povolení obchodovat s ostroumem obecným, žralokem kladivounem, žralokem dlouhoploutvým i žralokem sled'ovým. Návrhy na zahrnutí těchto čtyř druhů žraloků pod ochranu Úmluvy CITES byly zamítnuty. Proti kontrole obchodu s těmito mořskými živočichy se tradičně postavily státy jako Japonsko,

⁴⁴ Bliže *Staňková, J., Stejskal, V., Plesník, J.*: Naplňování úmluvy CITES v České republice – současný stav a perspektivy, EKO, 2001, č. 4, str. 4-8.

Indonésie a Čína. Další nezdar sklidily také návrhy týkající se obchodu s tuňáky, ledními medvědy a červenými korály. Zřejmě největším, ale ojedinělým úspěchem ochránců přírody na konferenci CITES bylo rozhodnutí ohledně obchodování se slonovinou. Účastníci nepodpořili rozšíření obchodu s touto surovinou pro Tanzanii ani Zimbabwe, které se snaží vyprodat své zásoby.⁴⁵

2.5.3 Trvalé výbory CITES

V období mezi zasedáními konference smluvních stran se scházejí trvalé výbory CITES. K tomuto účelu byl konferencí stran zřízen Stálý výbor, Výbor pro rostliny, Výbor pro živočichy, Výbor pro názvosloví a další. V případě potřeby je konference smluvních stran oprávněna zřídit i další výbory a pracovní skupiny. V roce 1989 byl založen například Panel odborníků na slona afrického (*Panel of Experts on the African Elephant*) a jako stálá pracovní skupina nyní funguje skupina pro přepravu živých jedinců (*Working Group on Transport of Live Specimens*).⁴⁶

Stálý výbor

Úloha Stálého výboru spočívá v metodickém vedení při provádění Úmluvy a také dohlížení na plnění rozpočtu sekretariátu. Dalšími funkcemi je koordinace a dohled nad činnostmi ostatních výborů a pracovních skupin. Konference stran také deleguje na Stálý výbor řadu svých pravomocí. Ten je pak oprávněn uvalovat například obchodní sankce na země, které jednájí v rozporu s Úmluvou CITES. Šestnáct členů výboru volí konference a jsou jimi jednotlivé strany CITES.⁴⁷

Výbor pro živočichy a rostliny

Jako vědecké orgány složené s odborníků disponují tyto výbory biologickými znalostmi ohledně živočišných a rostlinných druhů a poskytují poradenství při jejich zařazování do příloh Úmluvy CITES. Náplní činnosti výboru pro živočichy i pro

⁴⁵ <http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=2222590>

⁴⁶ Srov. Sands, P.: Principles of international environmental law, 2. vydání, Cambridge: Cambridge University Press, 2003, str. 506-507.

⁴⁷ Jako člen Stálého výboru byla v roce 2002 zvolena i Česká republika a to na dvě mezikonferenční období.

rostliny je činit pravidelné posudky druhů, které jsou či mohou být předmětem kontroly obchodu ze strany Úmluvy CITES a oznamovat případy, kdy je dotčený druh předmětem neudržitelného obchodování. V těchto situacích mohou výbory doporučit také nápravná opatření.

3. OCHRANA V UNIJNÍM PRÁVU

Hlavním cílem Evropské unie (dále též jen „EU“) v oblasti mezinárodní ochrany životního prostředí je prosazovat vysoké standardy kvality životního prostředí, a to zejména přijímáním přísných mezinárodních environmentálních norem a jejich řádnou implementací v rámci národních právních řádů.⁴⁸ Unijní právo je tak významným činitelem, který zasahuje do existence a tvorby národní legislativy na úseku práva životního prostředí jednotlivých členských států včetně České republiky.

Základem unijní úpravy v oblasti životního prostředí je bezpochyby primární právo v čele se Smlouvou o fungování Evropské unie⁴⁹ (dále jen „SFEU“), kde se ochraně životního prostředí věnuje Hlava XX nesoucí název „Životní prostředí“, a to v rámci článků 191 až 193 SFEU. V případě ochrany přírody a péče o biodiverzitu však právo Evropské unie nedisponuje komplexní právní úpravou, která by zahrnula veškerou problematiku. Dílčí úprava je obsažena v normách sekundárního práva, jejichž přínos spočívá především v iniciaci širší nadnárodní spolupráce, která je pro tuto oblast nezbytná. Přijetí sekundárních právních norem, jako jsou nařízení, směrnice a rozhodnutí, je nezbytné především, pokud nejsou ustanovení primárního práva přímo aplikovatelná, jako je tomu právě v případě článků 191 a 193 SFEU. Nejčastějším a nejvíce využívaným sekundárním pramenem práva v oblasti životního prostředí jsou směrnice, které tvoří asi 80 % environmentální legislativy EU. Malá část unijních ekologických norem je obsažena v nařízeních (asi 10 %).⁵⁰ Nařízení, jako závazný a přímo aplikovatelný předpis, je přijímáno především tam, kde je zapotřebí v rámci dané materie stanovit jednotná pravidla pro všechny členské státy. Z tohoto důvodu je v rámci regulace obchodu s ohroženými druhy nařízení naopak nejvyužívanějším prostředkem.

⁴⁸ Srov. *Damohorský M. a kol.: Mezinárodní právo životního prostředí, I. část (obecná)*, 1. vydání, Praha: IFEC, 2004, str. 24.

⁴⁹ Jedná se o nový název pro novelizované znění Smlouvy o založení Evropských společenství (SES). Revizi zakládajících smluv EU přinesla Lisabonská smlouva, která vstoupila v platnost 1. prosince 2009. V oblasti životního prostředí se změny dotkly pouze rozšíření cílů EU o potřebu čelit regionálním a celosvětovým problémům prostřednictvím opatření na mezinárodní úrovni, a to zejména prostřednictvím společného boje proti změně klimatu. Ostatní ustanovení původní hlavy XIX SES týkající se životního prostředí zůstaly beze změn.

⁵⁰ Srov. *Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 2. přepracované a doplněné vydání*, Praha: C.H.Beck, 2007, str. 143.

3.1 Evropská unie a Úmluva CITES

Neméně významným pramenem unijního práva životního prostředí jsou univerzální i regionální mezinárodní environmentální smlouvy, které Evropská unie jako smluvní strana uzavírá s třetími státy. Právním základem pro jejich uzavírání tvoří ustanovení článku 191 odst. 4 SFEU ve spojení s článkem 218 SFEU (upravující postup uzavírání mezinárodních smluv). Tento postup se však nemohl uplatnit v případě Washingtonské úmluvy. Úmluva CITES totiž jako jedna z nejstarších mezistátních environmentálních dohod s přístupem regionálních organizací pro ekonomickou integraci (REIO), tedy ani s Evropskou unií, nepočítala a omezila členství pouze na jednotlivé státy.⁵¹ Aby bylo za dané situace zajištěno plnění Washingtonské úmluvy, přijala tehdejší Evropská společenství nařízení Rady (EHS) č. 3626/82, provádějící jednotně požadavky z Úmluvy CITES, a to již od roku 1984. Nyní je aktuálním prováděcím předpisem především nařízení Rady (ES) č. 338/97 a prováděcí nařízení Komise (ES) č. 865/2006.

Doposud tedy Evropská unie není stranou Úmluvy CITES, což s sebou přináší řadu obtíží. Chybí například jediné kontaktní místo, na které by se mohly obracet smluvní strany a sekretariát CITES. Dalším problémem je, že v současném postavení není EU Washingtonskou úmluvou vázána a nenese formální odpovědnost za provádění a prosazování úmluvy, a to ani vůči ostatním smluvním stranám. Orgány CITES se mohou oficiálně obracet pouze na členské státy, jež postoupily své pravomoci ve prospěch EU.

3.2 Přehled základních sekundárních právních norem v oblasti obchodování s ohroženými druhy živočichů a rostlin

Stěžejním unijním předpisem v oblasti ochrany ohrožených druhů volně žijící fauny a planě rostoucích flóry před jejich nadměrným využíváním pro obchodní účely je již výše zmíněné **Nařízení Rady (ES) č. 338/97 z 9. prosince 1996, o ochraně druhů**

⁵¹ Nedostatek měl být odstraněn Gaboronským dodatkem, přijatým na 4. konferenci smluvních stran CITES v roce 1983, který by členství REIO umožnil. Podmínkou pro vstup dodatku v platnost je však jeho ratifikace 54 z 80 států, které byly smluvními stranami CITES v okamžiku přijetí dodatku. Bohužel doposud stále chybí ratifikace řady smluvních stran a tak sekretariát i konference CITES činí opakované výzvy směrem k zbylým zemím, aby Gaboronský dodatek ratifikovaly.

volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi (dále jen „nařízení č. 338/97/ES“).

V rámci Evropské unie byla přijata za účelem provádění Úmluvy CITES řada dalších právních norem, jenž jsou předmětem častých novelizací či dochází k jejich nahrazení novými předpisy. Ze současně platných lze uvést především tato nařízení a směrnice:⁵²

- **Nařízení Komise (ES) č. 407/2009 ze dne 14. května 2009, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi**, podává kompletní aktuální znění příloh A až D k nařízení č. 338/97, a to spolu se seznamem chráněných živočichů a rostlin. Určité změny se dotkly příloh B, C a D a došlo také k aktualizaci a nápravě chyb v použitých vědeckých názvech.
- **Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 398/2009 ze dne 23. dubna 2009, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, pokud jde o prováděcí pravomoci svěřené Komisi**. Prováděcí pravomoci Komise byly tímto nařízením upraveny takovým způsobem, aby odpovídaly rozhodnutí Rady 2006/512/ES, jenž zavedlo regulativní postup s kontrolou pro přijímání opatření, které mají obecný význam a jejichž cílem je změnit nikoli podstatné prvky nařízení č. 338/97/ES.
- **Nařízení Komise (ES) č. 865/2006 ze dne 4. května 2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi**. Tento nový prováděcí předpis zrušil a nahradil nařízení Komise č. 1808/2001/ES a zahrnul většinu pozměňovacích návrhů, přijatých na 12. konferenci smluvních stran Úmluvy CITES. Oproti předešlé úpravě obsahuje nová ustanovení ohledně označování kaviáru, potvrzení o putovní výstavě a ustanovení o obchodu s biologickými vzorky.

⁵² Mezi sekundárními předpisy související s danou problematikou lze uvést také směrnici Rady č. 1999/22/ES o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách, dále směrnicí Rady č. 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků a směrnicí Rady č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Z veterinárních předpisů jmenuji například směrnici Rady č. 90/425/EHS o veterinárních a zootechnických kontrolách v obchodu s některými živými zvířaty a produkty uvnitř Společenství s cílem dotvoření vnitřního trhu.

- **Nařízení Komise (ES) 359/2009 ze dne 30. dubna 2009 o pozastavení dovozu exemplářů určitých druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin do Společenství**, které zrušilo a nahradilo předchozí nařízení Komise č. 811/2008/ES. Aktuální nařízení uvádí exempláře z přílohy A a B, u kterých v souladu s čl. 4 odst. 6 nařízení č. 338/97/ES došlo k dočasnému pozastavení jejich dovozu do EU.

Za zmínku stojí také partikulární právní předpisy, které berou pod ochranu pouze vybrané druhy volně žijících živočichů a výrobky z nich:

- **Směrnice Rady č. 83/129/EHS ze dne 28. března 1983, o dovozu kůží z některých jistých tuleních mláďat a výrobků z nich odvozených.**

Pod ochranu spadají kožešinové kůže surové, vyčiněné či vydělané a dále výrobky (oděvy, oděvní doplňky) či jejich části z kožešin dvou druhů tuleňů, a to bělostných mláďat tuleňů grónských (*Phoca groenlandica*) a mláďat z modrými zády čepcolů hřebenatých (*Cystophora cristata*)⁵³. Úplný přehled produktů, na který se zákaz vztahuje, je obsahem přílohy k této směrnici. Smyslem je zakázat dovoz produktů pro komerční účely na území členských států, které k tomu přijmou nezbytná opatření. Výjimku ze směrnice tvoří produkty, které jsou předmětem tradičního lovu prováděného Inuity (Eskymáky).

- **Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1007/2009/ES ze dne 16. září 2009, o obchodování s produkty z tuleňů.**

Novým sekundárním předpisem v oblasti ochrany tuleňů se stalo nařízení č. 1007/2009/ES. Nařízení si klade za cíl zajistit efektivní ochranu populací tuleňů před brutálními způsoby lovu a odstranit současnou roztržičnost vnitřního trhu, a to pomocí harmonizace pravidel pro uvádění produktů z tuleňů na trh. Všeobecně je uvádění na trh a dovoz produktů ze všech druhů ploutvonožců tímto předpisem zakázán. Výjimky z nařízení se vztahují, stejně jako u výše uvedené směrnice, na produkty získané při tradičních lovech pořádané Inuity. Za určitých podmínek se daný zákaz nevztahuje také na produkty z tuleňů pocházejících z vedlejších produktů regulovaného lovu a na

⁵³ Tyto druhy nejsou chráněny Úmluvou CITES ani nařízením č. 338/97/ES.

příležitostný dovoz produktů z tuleňů určenému výhradně k osobnímu použití cestujících či jejich rodin.⁵⁴

- **Nařízení Rady č. 348/81/EHS z 20. ledna 1981, o společných předpisech pro dovoz výrobků z velryb a ostatních kytovců.**

Předmětem ochrany tohoto nařízení jsou veškeré výrobky a produkty z velryb a ostatních kytovců (*Cetacea*). Nejžádanějším zbožím v této oblasti je především maso, tuk a kožené výrobky. Nařízení zavádí na dovoz výrobků a produktů dovozní licence, které nemohou být v žádném případě vydávány ke komerčním účelům. V dnešní době má toto nařízení druhořadou úlohu, jelikož komerční využívání kytovců je zakázáno nařízením č. 338/97/ES, kde jsou všichni kytovci zařazeni do přílohy A⁵⁵.

- **Nařízení Rady č. 3254/91/EHS z 4. listopadu 1991, o zákazu používání nášlapných pastí v ES a dovozu kožešin a zboží z určitých volně žijících živočichů.**

Cílem je zamezit odchyt zvířat nehumánními způsoby jako například pomocí želez či jiným bezohledným odchyt. Jednotlivé členské země stanoví sankce za případné porušování tohoto zákazu. Nařízení dále obsahuje seznam třinácti druhů kožešinových zvířat (mezi nimi i čtyři druhy CITES), jejichž kožešiny a výrobky z kožešin jsou předmětem zákazu dovozu do Evropské unie.

3.3 Nařízení Rady č. 338/97/ES

Původním právním předpisem, který uvedl Washingtonskou úmluvu na území EU v platnost bylo nařízení Rady č. 3626/82/EHS. V souladu se zefektivněním ochrany poskytované živočišným a rostlinným druhům byla tato úprava zrušena a nahrazena nařízením Rady č. 338/97/ES z 9. prosince 1996, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi⁵⁶, které lépe odpovídá

⁵⁴ Blíže k podmínkám uvedení produktů z tuleňů na trh viz čl. 3 nařízení č. 1007/2009/ES, jehož použitelnost však byla odsunuta k 20. srpnu 2010. Nařízení č. 1007/2009/ES jako celek je platné již od 20. listopadu 2009.

⁵⁵ Namísto licencí se uplatní doklady CITES.

⁵⁶ Úřední věstník L 61, 03/03/1997, str. 1-18.

současné struktury obchodu a pokroku učiněném ve vědeckých poznacích. Platnost nařízení se datuje od 1. června 1997.

Nařízení Komise č. 865/2006/ES⁵⁷, jako hlavní prováděcí předpis nařízení č. 338/97/ES, stanovuje podrobnější pravidla a řeší praktické otázky regulace obchodu s volně žijící faunou a planě rostoucí flórou. Nalezneme zde například standardní vzory formulářů EU a podmínky pro vydávání, platnost a používání těchto dokumentů. Dále také ustanovení ohledně druhů narozených a odchovaných v zajetí, druhů uměle vypěstovaných, exemplářů osobního nebo rodinného charakteru a upřesnění výjimek pro odchylné nakládání s nimi. Nařízení se rovněž věnuje postupům při označování určitých exemplářů druhů za účelem usnadnění jejich identifikace. Tato unijní právní norma je tedy více než pouhým prováděcím předpisem, jelikož zahrnuje a podrobně řeší řadu otázek přesahující materii obsaženou v nařízení č. 338/97/ES.

3.3.1 Charakteristika a cíl nařízení Rady č. 338/97/ES

Nařízení č. 338/97/ES, jako hlavní předpis unijní úpravy, který přebírá zásady a pravidla Úmluvy CITES, se provádí v souladu s cíli, zásadami a ustanoveními Úmluvy CITES definovanými v jejím článku 2. V mnoha ohledech je však unijní regulace obchodování přísnější, nežli úprava dle Washingtonské úmluvy. Hlavní příčinu tohoto jevu lze spatřovat především v zavedení jednotného trhu, čímž došlo k odstranění kontrol na vnitřních hranicích a nastoupila potřeba důsledněji střežit hranice vnější.

„Základním cílem nařízení Rady č. 338/97/ES je podle čl. 1 ochrana druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, které jsou vymezeny v čl. 3 a zaručení jejich uchování v přírodních ekosystémech usměrňováním vnějšího i vnitřního obchodu s exempláři této fauny a flóry.“⁵⁸ Nařízení tedy podrobně upravuje pravidla, jak pro obchod mezi členskými státy, tak pro obchod s třetími zeměmi, a to ve vztahu k živočišným a rostlinným druhům uvedených na seznamech.

⁵⁷ Nařízení č. 865/2006/ES bylo co do souborů vzorků a určitých formalit týkající se obchodu s volně žijící faunou a planě rostoucí flórou změněno a to nařízením (ES) č.100/2008 ze dne 4. února 2008.

⁵⁸ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Praha: Linde a.s., 2006, str. 301.

3.3.2 Definice základních pojmů

Pro účely interpretace a aplikace jednotlivých ustanovení obsahuje nařízení vlastní definice základních pojmů, které jsou v některých případech podrobnější a přesnější či odlišné než jejich pojetí dle Washingtonské úmluvy. Kromě nařízení č. 338/97/ES jsou některé definice obsaženy také v nařízení č. 865/2006/ES.

Jako první uvádím jednu ze stěžejních definic, a tím je pojem **obchod**. Nařízením tento klíčový pojem oproti Úmluvě CITES nedefinuje pouze jako mezinárodní obchod, ale rozumí se jím dovoz do EU, včetně přivezení z moře a vývoz či zpětný vývoz z EU a také využívání, přemísťování a převod vlastnictví exemplářů v rámci EU, včetně případů uvnitř jednoho členského státu.⁵⁹ Tak můžeme v nařízení č. 338/97/ES rozlišovat mezi obchodem EU s třetími zeměmi dle jeho článků 4 a 5 a obchodem vnitrounitním, tedy obchodem mezi členskými státy upraveném v člancích 8 a 9.

Určité rozdíly oproti Úmluvě CITES jsou také v definování pojmu **přivezení z moře**. Nařízením šlo u tohoto pojmu dál a přivezením z moře rozumí kromě dovozu jakéhokoli exempláře do EU, který byl získán v mořském prostředí, jež nespadá do jurisdikce žádného státu, také získání exempláře ze vzdušného prostoru nad mořem či podloží pod mořem. Pro účely nařízení č. 338/97/ES jsou navíc definovány pojmy prodej a nabízení k prodeji, kde **prodejem** se rozumí jakákoli forma prodeje, včetně pronajmutí, směna nebo výměna a **nabízením k prodeji**, také přímé nebo zprostředkované inzerování, včetně výzvy k jeho zakoupení.

K pojmu **exemplář**, jehož vymezením se podrobněji zabývám v subkapitole 1.3, bych dodala, že ve srovnání s Washingtonskou úmluvou působí definice v nařízení č. 338/98/ES propracovaněji a přehledněji. Nařízením totiž pod předmětný pojem zahrnuje jakoukoliv část a odvozeninu z živočichů a rostlin bez ohledu na jejich zařazení do příloh a připojuje také definici **exempláře osobního nebo rodinného charakteru**, a to pro účely odchylného nakládání s těmito exempláři

⁵⁹ Viz čl. 2 písm. u) nařízení Rady č. 338/97/ES.

3.4 Druhové seznamy

Stejně jako Úmluva CITES i evropské nařízení provádí kategorizaci ohrožených druhů. V tomto případě se ale setkáváme s čtyřmi přílohami označenými písmeny A až D a zařazení živočichů a rostlin do jednotlivých kategorií se také zcela neshoduje. „Evropská unie aplikuje přísnější ochranu pro CITES druhy, ale i pro další ohrožené druhy vyskytující se na území EU či druhy, které by mohly ohrozit ekologickou stabilitu, a u kterých chce zabránit jejich dovozu na své území.“⁶⁰ V současné době platí seznamy novelizované, a sice v nařízení Komise (ES) č. 407/2009 ze dne 14. května 2009.

3.4.1 Příloha A

V příloze A nalezneme obdobně jako v příloze I Washingtonské úmluvy druhy, u nichž platí zákaz komerčního využívání z důsledku přímého ohrožení vyhubením. Kromě druhů CITES I, zde nalezneme navíc také některé druhy CITES II a druhy Úmluvou CITES nechráněné. Z naší fauny a flóry spadá do přílohy A nařízení č. 338/97/ES vlk obecný, medvěd hnědý, vydra říční, kočka divoká, rys ostrovid, sovy a všechny druhy evropských vstavačovitých rostlin.

3.4.2 Příloha B

Tato příloha zahrnuje všechny ostatní druhy zařazené do přílohy II Úmluvy CITES a připojuje také některé druhy CITES III, ale i druhy Washingtonskou úmluvou nechráněné. Dovoz či vývoz exemplářů druhů zařazených do přílohy B je možný, ale pouze na základě povolení či potvrzení. Tyto potřebné dokumenty jsou vydány za podmínky, že mezinárodní obchod není nebezpečný pro jejich přežití a v souladu s principem trvalého využívání přírodních zdrojů. V příloze B je z fauny a flóry České

⁶⁰ <http://www.cizp.cz/CITES/Prilohy-CITES>

republiky uveden úhoř říční, pijavka lékařská, sněžěnka podsnežník a brambořík nachový.

3.4.3 Příloha C

Zbylé druhy CITES III nezařazené do přílohy B nařízení č. 338/97/ES nalezneme v příloze C, a to spolu s některými duhy, které Úmluva CITES nechrání. Mezinárodní obchod s druhy v příloze C je umožněn, a to na základě oznámení o dovozu či potvrzení o vývozu. Dokumenty jsou vydávány za podmínky neohrožení daného druhu na přežití, stejně jako je tomu u druhů z přílohy B. Příkladem živočichů zařazených do přílohy C mohou být medojed kapský, hyenka hřívnatá, želva trojkýlná, mravenečník mexický, aguti středoamerický, svišť himalajský aj.

3.4.4 Příloha D

Ve čtvrté kategorii, příloze D, jsou navíc mimo druhy CITES III, vůči kterým mají členské státy EU výhradu, také druhy nespádající pod ochranu CITES. Tyto druhy zatím nejsou považovány za ohrožené, probíhá pouze kontrola jejich dovozu do Evropské unie, a to prostřednictvím oznámení o dovozu. Jako příklad bych uvedla bažanta královského a jiné druhy exotických ptáků a plazů, z rostlin prhu chlumní, medvědice lékařskou, hořec žlutý, plavuň vidlačka, vachtu trojlistou, puklěčku islandskou aj.

3.5 Regulace obchodu dle nařízení č. 338/97/ES

3.5.1 Obchod s třetími zeměmi

„Pokud legislativa ES k CITES hovoří o vývozu, zpětném vývozu a dovozu, má se na mysli pouze obchod přes vnější hranice EU s třetími státy a nikoliv obchod uvnitř EU mezi členskými státy.“⁶¹ Úpravu obchodu mezi státy EU a třetími zeměmi nalezneme v člancích 4 a 5 nařízení č. 338/97/ES a pro jeho uskutečnění je nutné, aby exemplář živočišného či rostlinného druhu zařazeného do některé z příloh doprovázelo povolení, potvrzení či oznámení. O regulaci vývozu či dovozu s ohroženou faunou a flórou je na místě mluvit především v rámci příloh A až C. Vývoz druhů zařazených do přílohy D probíhá v podstatě bez omezení, provádí se zde pouze monitorování rozsahu dovozu. Shodně s Úmluvou CITES je vydání příslušných dokumentů podmíněno splněním určitých podmínek. Ty se opět liší dle toho, do které kategorie je zařazen druh, jenž je předmětem obchodování. Posouzení zda podmínky stanovené nařízením č. 338/97/ES byly splněny je v kompetenci výkonného orgánu daného členského státu, který tak činí ve spolupráci s národním vědeckým orgánem. „V některých přesně vymezených případech stanoví předpisy EU mírnější režim dovozu nebo vývozu předmětů, které jsou exempláři osobního nebo rodinného charakteru. Dále předpisy umožňují používat rostlinolékařská osvědčení namísto vývozních dokladů CITES pro vývoz uměle vypěstovaných rostlin druhů z přílohy B a kříženců (hybridů) z přílohy A.“⁶²

Obecně se při obchodování s ohroženou faunou a flórou sleduje:

- zda obchod nebude mít škodlivý účinek na zachování druhu ve volné přírodě
- zda se obchod uskutečňuje za účelem, který neohrozí přežití dotyčných druhů
- legálnost získání daného druhu
- pokud se jedná o živý exemplář, zda je tento řádně připraven k transportu a zda má dovozce vhodné zařízení pro chov a péči o něj

⁶¹ [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_o_mezinarodnim_obchodu/\\$FILE/OMOB-co_je_cites-20090324.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_o_mezinarodnim_obchodu/$FILE/OMOB-co_je_cites-20090324.pdf)

⁶² Srov. Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Praha: Linde a.s., 2006, str. 302.

Povolení k dovozu

Povolení k dovozu neboli dovozní permit vydává výkonný orgán cílového členského státu a musí být předložen při dovozu na hraničním celním úřadě, na vnějších hranicích EU. Dovozní permit je vyžadován pouze u exemplářů druhů z přílohy A a B a jeho vydání je podmíněno předchozím předložením vývozního permitu nebo permitu o zpětném vývozu od státu, z něhož bude exemplář dovezen. Vědecký orgán se při vydávání povolení k dovozu shodně s Úmluvou CITES vyjadřuje ke škodlivosti vlivu obchodu na stav zachování druhu. U druhů z přílohy A jsou podmínky pro získání permitu evropským nařízením zpřísněny a vědecký orgán musí navíc prověřit, zda se obchod uskutečňuje za některým pro tuto kategorii povolených účelů. Těmi jsou například určení exempláře pro pokrok vědeckého poznání nebo chovatelské či pěstitelské účely, které slouží k zachování dotyčných druhů. S tím souvisí také nutnost výkonného orgánu přesvědčit se, že exemplář není určen k použití převážně pro komerční účely. V opačném případě je žádost o vydání povolení zamítnuta. Další podmínka pro získání dovozního povolení se týká exportu živých exemplářů, kde musí výkonný orgán zjistit, zda zamýšlené ubytování na místě určení je vhodně vybaveno pro řádnou ochranu a péči o tyto exempláře. I v tomto ohledu je nařízení č. 338/97/ES přísnější, jelikož vyžaduje vhodnou péči a chov u živých exemplářů z přílohy A i B, kdežto Úmluva CITES se v tomto případě omezuje pouze na exempláře z přílohy I.

Několik málo odchylek od jinak shodného postupu při vydávání dovozního povolení pro druhy z přílohy B, představují pro dotčené orgány určitá zjednodušení. U druhů z přílohy B není například nutné zkoumat, zda se dovoz uskutečňuje za komerčním účelem.

Oznámení o dovozu

Značně zjednodušen je průběh dovozu v případě druhů z přílohy C a z přílohy D, kde postačí, že zásilku doprovází pouze oznámení o dovozu. Oznámení se předkládá na hraničním celním úřadě v místě dovozu a v případě druhů z přílohy C jej navíc doplňuje také povolení o vývozu ze země, odkud je exemplář dovážen.

Povolení k vývozu, potvrzení o zpětném vývozu

Pro vývoz druhů z přílohy D nejsou evropským nařízením stanovena žádná omezení a úprava vývozu a zpětného vývozu se tak vztahuje pouze na přílohy A až C.

Dříve než výkonný orgán udělí potřebné povolení, musí být vědeckým orgánem vydáno *non-detriment statement* a žadatel musí předložit dokumenty potvrzující, že exemplář byl získán v souladu s právními předpisy o ochraně dotyčných druhů.⁶³ U druhů z přílohy A nesmí opět chybět zjištění, že exemplář není určen přednostně pro komerční účely.

Pozastavení dovozu

Na základě čl. 4 odst. 6 nařízení č. 338/97/ES je Evropská komise oprávněna omezit či zakázat dovoz některých druhů z přílohy A nebo B evropského nařízení z určitých vývozních zemí. Důvodem pro takové rozhodnutí může být ochrana přírody v zemích vývozu (vývoz by mohl mít zhoubný dopad na stav ochrany druhů), ochrana přírody v EU (zavlečení exemplářů nepůvodních druhů do EU představuje ekologickou hrozbu pro původní druhy) či kvůli vysoké úmrtnosti živých exemplářů během transportu anebo při jejich chovu v zajetí. Omezení pro dovoz do Evropské unie vydává Komise po konzultaci s dotčenými zeměmi původu a na základě negativního stanoviska Vědecké prověřovací skupiny. Seznam omezení je publikován v nařízení o pozastavení dovozu, aktuálně v nařízení Komise (ES) 359/2009 ze dne 30. dubna 2009.

Z obdobných důvodů jako u Komise může být dovoz zakázán také členskou zemí. Vědecký orgán takového státu vydá negativní stanovisko k dovozu exemplářů určitého druhu a podá o tom neprodleně informaci Komisi, která dále informuje všechny členské státy. Pokud se na dalším zasedání Vědecké prověřovací skupiny dojde k závěru, že negativní stanovisko bylo vydáno oprávněně, stává se společným pro všechny členské státy a dovoz exemplářů tohoto druhu z dané země vývozu (v některých případech ze všech zemí, na jejichž území se druh vyskytuje) je do celé EU zastaven. Negativní stanoviska jsou zrušena jakmile dojde ke změně situace a daný problém je vyřešen. Pokud se však situace nemění, může být negativní stanovisko změněno na oficiální zákaz dovozu publikovaný v nařízení.⁶⁴

⁶³ Tímto předpisem je v České republice především zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁶⁴ Blíže k činnosti Vědecké prověřovací skupiny včetně oprávnění vydávat stanoviska ohledně vlivu obchodu na populace druhu ve volné přírodě viz *Kurz, A.:* Vědecký orgán CITES, Ochrana přírody, 2009, č. 4, str. 24.

3.5.2 Vnitrounijní obchod

Díky zavedení jednotného trhu, který umožňuje volný pohyb zboží uvnitř hranic Evropské unie, je bezpředmětné rozlišovat mezi režimem vnitrounijního a vnitrostátního obchodu, kde se v obou případech uplatní stejná pravidla. Vnitrounijním obchodem se tak označuje jak obchod mezi členskými státy EU navzájem, tak uvnitř jednoho členského státu. Odstranění vnitrostátních pohraničních kontrol se výrazně dotklo také obchodu s exempláři druhů zařazených do příloh B, C a D, pro které se při pohybu v rámci Evropské unie nevyžaduje povolení či potvrzení. Členské státy jsou však oprávněny držení exemplářů určitých druhů omezit, a to prostřednictvím předpisů o ochraně přírody nebo o ochraně veřejného zdraví. Jednotnou úpravu vnitrounijního obchodu nalezneme v člancích 8 a 9 nařízení č. 338/97/ES.

Regulace obchodních činností

Evropské nařízení ovšem neponechává bez regulace pohyb exemplářů z přílohy A. V článku 8 vyjmenovává, které způsoby nakládání označované jako komerční využívání jsou s exempláři zařazené do této kategorie zakázané. Konkrétně se jedná o nákup, nabízení ke koupi, nabývání pro obchodní účely, veřejné vystavování pro obchodní účely, využívání pro obchodní zisk a prodej, držení za účelem prodeje, nabízení k prodeji nebo převážení za účelem prodeje. Případ od případu⁶⁵ mohou výkonné úřady členského státu, ve kterém se tyto exempláře nacházejí, udělit ze zákazu výjimku ve formě příslušného potvrzení.⁶⁶ Výjimka může být udělena dle čl. 8 odst. 3 nařízení č. 38/97/ES například, pokud se jedná o exempláře získané před více než 50 lety, exempláře živočišných druhů narozené a odchované v zajetí, v případě exemplářů rostlinných druhů uměle vypěstovaných, nebo pokud jsou dané exempláře určeny k chovatelským či pěstitelským účelům, které přinesou užitek pro zachování dotyčných druhů. Existují ale také případy, kdy se na exempláře z přílohy A nevztahuje zákaz komerčního využívání a zároveň pro ně není potřeba udělit potvrzení o výjimce. Tyto všeobecně platné odchylky z čl. 8 odst. 1 a 3 jsou specifikovány v čl. 62 nařízení č. 865/2006/ES a vztahují se na:

⁶⁵ Formulace „případ od případu“ neznamená povinnost výkonných orgánů států za stanovených podmínek výjimku udělit, nýbrž jsou k jejímu vydání oprávněny. K ustanovení čl. 8 odst. 3 se takto vyjádřil ESD v rozsudku C-510/99 ze dne 23. 10. 2001.

⁶⁶ Pro vydávání výjimek jsou stanoveny tyto formuláře: „potvrzení EU o výjimce“ nebo „certifikát EU“ a jejich platnost se vztahuje na všechny členské státy EU.

- a) exempláře narozené a odchované v zajetí, náležející ke druhům z přílohy X nařízení č. 865/2006/ES⁶⁷ a jejich křížence,
- b) uměle vypěstované exempláře rostlinných druhů,
- c) zpracované exempláře získané více než před 50 lety.

Interpretací některých z výše uvedených pojmů se zabýval Evropský soudní dvůr (dále jen „ESD“) v souvislosti s trestním řízením vedeným proti Janu Nilssonovi. Ten se údajně dopustil porušení švédských předpisů na ochranu fauny a flóry tím, že na území Švédska nakoupil vycpané exempláře, ačkoliv byly zařazeny do přílohy A nařízení č. 338/97/ES. Problém s výkladem vznikl u termínu „zpracovaný exemplář“ a termínu „získaný“. Švédský soud proto přerušil řízení a obrátil se na ESD s předběžnými otázkami. V rozsudku C-154/02 ze dne 23. 10. 2003 ESD uvedl, že pojmem „zpracovaný exemplář“ se rozumí rovněž exemplář vycpaný a pod termín „získaný“ je nutné zahrnout také exemplář nabytý darem, zděděný či exemplář usmrcený pro účely jeho následného držení.

Co se týče druhů z přílohy B, lze komerční nakládání s nimi v rámci Evropské unie také zakázat, a to tehdy, pokud nelze příslušným orgánům přesvědčivě prokázat, že takové exempláře byly získány, v případě původu mimo území Unie, že byly do něho dovezeny v souladu s požadavky platných právních předpisů o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Přemísťování živých exemplářů

Transportem živých exemplářů z přílohy A a B v rámci Evropské unie se zabývá článek 9 nařízení č. 338/97/ES a označuje jej jako přemístění. Exempláře z přílohy A se mohou přemísťovat v rámci EU z místa uvedeného v příslušném dovozním povolení, nebo v jakémkoli potvrzení vydaném v souladu s nařízením č. 338/97/ES, teprve po vydání předběžného povolení. V ostatních případech přemístění musí osoba zodpovědná za přemístění exempláře doložit doklad o legálním původu exempláře. Povolení k přemístění je oprávněn vydat výkonný orgán členského státu, v němž se exemplář nachází pouze tehdy, jestliže dojde k přesvědčení, že zamýšlené místo ubytování je odpovídající pro řádnou ochranu a péči o živý exemplář. Předběžný souhlas není potřeba, pokud jde o živé

⁶⁷ Seznam uvádí živočichy z přílohy A, s kterými je v rámci Evropské unie běžně odchovááno v zajetí a obchod s jedinci z volné přírody je z hlediska ochrany druhu zanedbatelný.

zvíře, které je přemísťováno za účelem neodkladného veterinárního zákroku a poté je vráceno přímo zpět na povolené místo určení.

Držitel živého exempláře z přílohy B má při jeho přemísťování uvnitř hranic Evropské unie situaci poněkud jednodušší. Jeho povinností je „pouze“ zajistit, aby zamýšlený příjemce byl spraven o ubytování, vybavení a postupech potřebných k zajištění řádné péče o exemplář. Teprve poté, co držitel splní tuto povinnost, je oprávněn exemplář opustit.

Nařízení č. 338/97/ES obsahuje také ustanovení, které se zabývá humánním nakládáním s živými exempláři během jejich přepravy, a to jak v rámci obchodu s třetími zeměmi, tak uvnitř EU. Takový exemplář je potřeba připravit, přepravovat a pečovat o něj tak, aby se co nejvíce omezila možnost jeho zranění, poškození zdraví nebo krutého zacházení, a v případě, že jde o zvířata navíc v souladu s právními předpisy Evropské unie o ochraně zvířat během přepravy.⁶⁸

3.5.3 Výjimky z obecné úpravy obchodování dle nařízení č. 338/97/ES

Odchylný režim pro vývoz, zpětný vývoz a dovoz pak stanoví článek 7 nařízení č. 338/97/ES včetně specifikace exemplářů a přesných podmínek, za kterých se tyto výjimky uplatní. V těchto případech se aplikuje mírnější způsob regulace, tzn. nepožadují se jinak předepsané vývozní, dovozní permity či jiné dokumenty, neprovádí se stanovené kontroly nebo se s exemplářem daného druhu nakládá, jako by spadal do kategorie s mírnější ochranou aj. Tato ustanovení se vztahují na:

- obchod s exempláři druhů zařazených do přílohy A, které byly narozené a odchované v zajetí nebo uměle vypěstované,
- tranzit exemplářů přes území Evropské unie,
- obchod s exempláři rodinného nebo osobního charakteru,
- neobchodní zápůjčky, dary a výměny exemplářů mezi vědci a registrovanými vědeckými institucemi,

⁶⁸ Tímto předpisem je nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004, o ochraně zvířat během transportu a s ním souvisejících způsobech nakládání, které se vztahuje na přepravu živých obratlovců prováděnou v rámci EU. Podle nařízení je transport živočichů nutno provádět způsobem, který je v souladu s předpisy pro transport živých zvířat Mezinárodní asociace pro leteckou přepravu (IATA).

- exempláře určené pro vědecké účely jako jsou herbářové či jiné muzejní exempláře.

3.6 Organizační zajištění

Institucemi EU zabezpečující provádění Washingtonské úmluvy na komunitární úrovni je především Evropská komise jako hlavní výkonný orgán. Nařízení Rady č. 338/97/ES dále zřizuje Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, který je Komisi nápomocen, vědecký orgán reprezentovaný Vědeckou prověřovací skupinou a dále také Skupinu pro vymáhání práva.⁶⁹

3.6.1 Evropská komise

Jednou z hlavních úloh Komise je zajistit, aby legislativa na úrovni Evropské unie odpovídala potřebám účinné kontroly obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, což se realizuje prostřednictvím pravidelných revizí předpisů EU.⁷⁰ Mezi konkrétní kompetence svěřené Komisi článkem 19 nařízení č. 338/97/ES patří například stanovení jednotných podmínek a kritérií pro vydávání, platnost a používání dokumentů potřebných k uskutečnění obchodu s ohroženými druhy dle nařízení, včetně rostlinolékařských osvědčení. Komise přijímá také opatření jako například nařízení o omezení dovozu a pozměňuje přílohy A až D, s výjimkou změn přílohy A, které nevyplývají z rozhodnutí konference smluvních stran CITES. Komise dále působí jako koordinátor činností mezi jednotlivými institucemi EU a orgány na národní úrovni.

⁶⁹ Blíže k činnosti těchto orgánů viz. http://ec.europa.eu/environment/cites/home_en.htm

⁷⁰ http://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/trade_regulations/KH7707262CSC.pdf

3.6.2 Vědecká prověřovací skupina

Tento odborný orgán se skládá se zástupců vědeckých orgánů jednotlivých členských zemí se zástupcem Komise jako předsedou a schází se obvykle třikrát ročně v Bruselu. Úlohou vědecké prověřovací skupiny (*Scientific Review Group*) je důkladné prostudování veškerých vědeckých otázek souvisejících s aplikací nařízení č. 338/97/ES. Důraz je kladen na otázku škodlivosti obchodu na zachování daného druhu, a to zejména při rozhodování o pozastavení dovozu exempláře z určitých zemí.

3.6.3 Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami

Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (*The Committee on Trade in Wild Fauna and Flora*) tvořený zástupci členských států koná svá obvyklá zasedání v Bruselu, zpravidla třikrát ročně a předsednictví opět náleží zástupci Komise. Pomocná úloha Výboru vůči Komisi spočívá v zaujetí stanoviska k opatřením, která je třeba učinit. Pokud je navrhované opatření v souladu se stanoviskem Výboru, je toto opatření Komisí přijato. V opačném případě Komise okamžitě předkládá návrh opatření Radě.

3.6.4 Skupina pro vymáhání práva

Sledovat prosazování předpisů EU o obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a přijímat doporučení ke zlepšení jejich uplatňování je úkolem Skupiny pro vymáhání práva (*Enforcement Group*). Skupina dále napomáhá k výměně informací, zkušeností a odborných znalostí ohledně obchodu s ohroženými druhy mezi jednotlivými členskými státy. Stanoviska skupiny jsou předávány Radě prostřednictvím Evropské komise. Tento orgán se skládá se zástupců všech členských států a schází se dvakrát ročně v Bruselu.

4. OCHRANA V ČESKÉ REPUBLICE

V souladu s přistoupením České republiky k Evropské unii a potřebou harmonizace českého práva s komunitárním (nyní unijním), byla také na úseku mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v rámci aproximačního procesu připravována nová právní úprava představovaná zákonem č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o obchodování s ohroženými druhy“).

Mezinárodní závazky, které pro ČR vyplývají z Washingtonské úmluvy, byly zajišťovány českým právním řádem o mnoho dříve než se uskutečnil vstup ČR do Evropské unie. Úmluvu CITES totiž podepsala již Česká a Slovenská federativní republika v roce 1992⁷¹ a poté, na základě recepčního zákona, byly závazky z Úmluvy kontinuálně převzaty Českou republikou, a to od 1. 1. 1993. Plnění požadavků CITES bylo zajištěno nejprve pomocí zákona ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a vyhláškou č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Brzy se však ukázalo, že tato právní úprava je pro regulaci dané problematiky nedostatečná. V zákoně bylo především nutné upravit podrobněji povinnosti dotčených osob a zapojit další státní orgány mimo resort MŽP.⁷² Například pouze okrajově byla upravena působnost Ministerstva životního prostředí při udělování souhlasu k vývozu či dovozu mezinárodně chráněných druhů, chybělo zapojení celních orgánů jako kontrolních institucí a úprava rovněž postrádala ustanovení vědeckého orgánu. K důslednější právní regulaci v oblasti obchodování s ohroženými druhy došlo až zákonem č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně a doplnění zákona ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.⁷³ Nový zákon upřesnil podmínky vývozu a dovozu ohrožených druhů, oficiálně ustanovil Český úřad ochrany přírody vědeckým orgánem CITES, umožnil spolupráci orgánů ochrany přírody s celníky, státní veterinární a fytokaranténní službou a odstranil i další nedostatky dřívější úpravy.⁷⁴ Přestože zákon č. 16/1997 Sb. implementoval v plném

⁷¹ Pro ČSFR vstoupila CITES v platnost dne 28. 5. 1992 a text Úmluvy byl publikován ve Sbírce zákonů pod č. 572/1992 dne 16. 12. 1992.

⁷² Srov. *Kučera, J.*: Úmluva CITES a zákon o ochraně přírody, *Ochrana přírody*, 1994, č. 6, str. 161.

⁷³ K zákonu byla vydána vyhláška č. 82/1997 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 16/1997 Sb., ve znění vyhlášky č. 264/1998 Sb. a vyhlášky č. 216/2001 Sb.

⁷⁴ Srov. *Kučera, J.*: Úmluva CITES a zákon o ochraně přírody, *Ochrana přírody*, 1994, č. 6, str. 161.

rozsahu požadavky Úmluvy CITES, obsahoval také řadu ustanovení, která se překrývala či dokonce odporovala evropským předpisům v této oblasti. Počínaje vstupem ČR do Evropské unie byl proto tento zákon nahrazen zákonem č. 100/2004 Sb., jenž nyní představuje národní implementační předpis k příslušným nařízením EU.

4.2 Zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

Zákon o obchodování s ohroženými druhy byl vydán za účelem uplatňování příslušných evropských právních předpisů v českém právním řádu, a to především nařízení č. 338/97/ES.⁷⁵ Jelikož se jedná o přímo závazné a bezprostředně účinné předpisy, nepřebírá zákon č. 100/2004 Sb. jejich ustanovení, ale pouze upravuje náležitosti nezbytné pro bezkonfliktní aplikaci těchto nařízení, potažmo pravidel Úmluvy CITES, na území České republiky.⁷⁶ Zákon nabyl účinnosti k 1. května 2004 a nahradil dosavadní úpravu v této oblasti. V souvislosti s přijetím nového prováděcího předpisu k nařízení č. 338/97/ES byl zákon o obchodování s ohroženými druhy novelizován a v nové podobě je účinný od 1. ledna 2010.

Ke stanovení podrobností k provádění zákona o obchodování s ohroženými druhy vydalo Ministerstvo životního prostředí vyhlášku č. 227/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 100/2004 Sb. (dále jen „vyhláška“). Vyhláška upravuje například formuláře žádostí o doklady CITES, v případě že nejsou přímo v nařízení č. 865/2006/ES, registraci obchodníků a vědeckých institucí, vývoz exempláře rostlinného druhu na základě rostlinolékařského osvědčení, podrobnosti a upřesnění k povinné registraci některých

⁷⁵ Zákon č. 100/2004 Sb. provádí požadavky také dalších evropských předpisů v této oblasti. Jedná se o adaptaci nařízení Komise č. 865/2006/ES ze 4. května 2006, o prováděcích pravidlech k nařízení č. 338/97/ES, nařízení Rady č. 348/81/EHS z 20. ledna 1981, o společných předpisech pro dovoz výrobků z velryb a ostatních kytovců, nařízení Rady č. 3254/91/EHS z 4. listopadu 1991, o zákazu používání nášlapných pastí v ES a dovozu kožešin a zboží z určitých volně žijících živočichů a transpozici směrnice Rady č. 83/129/EHS ze dne 28. března 1983, o dovozu kůží z některých jistých tuleních mláďat a výrobků z nich odvozených.

⁷⁶ Srov. *Vilímková, V., Stejskal, V.*: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář, Praha: Linde a.s., 2005, str. 29.

exemplářů CITES a také způsoby značení exemplářů.⁷⁷ Díky přijetí novely zákona o obchodování s ohroženými druhy je potřeba novelizovat také tuto prováděcí vyhlášku.⁷⁸

4.2.1 Charakteristika a cíl zákona č. 100/2004 Sb.

Dle § 1 zákona č. 100/2004 Sb. je cílem úpravy zachování volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, které jsou ohroženy na přežití, regulováním obchodu s nimi v souladu s Úmluvou CITES i evropskými předpisy. Za tímto účelem zákon upravuje podmínky obchodu s ohroženými druhy a stanovuje další opatření k ochraně a evidenci těchto druhů na území ČR. Zákon se vztahuje nejen na exempláře druhů z příloh I – III Úmluvy CITES a příloh A – D k nařízení č. 338/97/ES, ale předmětem ochrany jsou také výrobky a produkty z velryb a ostatních kytovců zahrnutých do přílohy k nařízení Rady (EHS) č. 348/81, exempláře a regulované kožešiny uvedené v přílohách I a II k nařízení Rady (EHS) č. 3254/91, dále také tuleni a výrobky z nich⁷⁹ obsažené v příloze č. 1 k zákonu č. 100/2004 Sb. a další zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů, které může v zájmu jejich ochrany stanovit zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

V souladu s procesem adaptace stanovil zákon o obchodování s ohroženými druhy povinnosti a kompetence českých orgánů veřejné správy k provádění jednotlivých ustanovení nařízení č. 338/97/ES. Kromě obligatorně aplikovatelných ustanovení obsahuje nařízení č. 338/97 Sb. také ta, u kterých je ponecháno na vůli členských států, zda je uplatní či nikoli. Český zákon proto stanovuje a upřesňuje provádění těchto ustanovení. Příkladem je možnost nahradit vývozní doklady CITES rostlinolékařskými osvědčeními, která jsou vydávána pro uskutečnění vývozu uměle vypěstovaných rostlin. Předmětem úpravy je dále stanovení způsobu kontroly a sankce za porušování příslušných předpisů EU a zákona včetně zabavení exemplářů. Institut povinné registrace, zavedený již zákonem č. 16/1997 Sb., je upraven podrobněji, s ohledem na prosazování a vymáhání požadavků nařízení č. 338/97/ES na regulaci vnitrounijního obchodu s exempláři CITES. V souvislosti s členstvím v EU se změnil také význam pojmu mezinárodní obchod, kde oproti předchozí

⁷⁷ Srov. Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Praha: Linde a.s., 2006, str. 473.

⁷⁸ V současné době již návrh vyhlášky prošel připomínkovým řízením a je ve finální podobě připraven k odeslání do Legislativní rady vlády.

⁷⁹ Zákon zakazuje obchod s výrobky z kůží mláďat dvou druhů tuleňů v souladu se směrnicí Rady 83/129/EHS. Novela zákona tento zákaz rozšířila také na dospělé jedince těchto druhů.

úpravě se vývozem, zpětným vývozem a dovozem rozumí pohyb přes vnější hranice EU, nikoli přes hranice ČR.⁸⁰

4.2.2 Novela zákona o obchodování s ohroženými druhy

Jak je již naznačeno výše, vzešla potřeba novelizace zákona o obchodování s ohroženými druhy s přijetím nového evropského prováděcího předpisu, a to nařízení Komise (ES) č. 865/2006 ze dne 4. května 2006, o prováděcích předpisech k nařízení č. 338/97/ES.⁸¹ Aby český zákon odpovídal nové evropské právní úpravě byla Poslaneckou sněmovnou přijata jeho novela, publikována ve Sbírce předpisů ČR jako zákon č. 346/2009 Sb. ze dne 9. září 2009, kterým se mění zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „novela“). V nové podobě je zákon účinný od 1. ledna 2010 a jeho úplné znění je ve Sbírce zákonů zveřejněno pod č. 441/2009 Sb.

V následujícím výkladu bych chtěla podat přehled nejdůležitějších změn, které novela do obchodování s ohroženými druhy vnesla. Konkrétněji se nové úpravě věnuji v rámci jednotlivých subkapitol, kde je provedeno také srovnání s úpravou dřívější.

Novela zákona implementovala ustanovení nařízení Komise (ES) č. 865/2006, u nichž bylo na rozhodnutí členských států, zda tak učiní či nikoli a samozřejmě také ustanovení, jejichž implementace do právního řádu byla povinná. Kromě transponování požadavků nového prováděcího předpisu řeší novela také nedostatky implementace nařízení Rady (ES) č. 338/97, které vyplynuly z jeho praktické aplikace. Pověštinou jde

⁸⁰ Srov. Vilímková, V., Stejskal, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář, Praha: Linde a.s., 2005, str. 29-30.

⁸¹ Blíže k obsahu nařízení č. 865/2006/ES viz. subkapitola 3.2 *Přehled základních sekundárních právních norem v oblasti obchodování s ohroženými druhy živočichů a rostlin* nebo také subkapitola 3.3 *Nařízení Rady č. 338/97/ES*.

o zajištění lepší srozumitelnosti zákona a jeho navázání na předpisy EU. Novela však bohužel nestačila zohlednit obsah nového nařízení č. 1007/2009/ES o obchodování s produkty z tuleňů, a proto se v tomto ohledu očekává další revize podmínek obchodování.

Nejdůležitější změny zavedené novelou zákona o obchodování s ohroženými druhy:

- zpřísnění podmínek pro obchod s primáty,
- povinnost oznámit čas a celní úřad dovozu v případě dovozu živých exemplářů,
- možnost vydat výjimku ze zákazu obchodních činností s exempláři druhů z přílohy A k nařízení č. 338/97/ES a povolení k přemístění exemplářů formou jediného dokladu,
- možnost vydávat potvrzení o putovní výstavě, potvrzení o souboru vzorků a potvrzení o osobním vlastnictví,
- uplatňován zjednodušený postup pro obchod s biologickými vzorky,
- zpřísněna kontrola obchodu s kaviárem jeseterovitých ryb: povinné licence pro zpracovatele a balírny kaviáru, předepsaný způsob značení nádob s kaviárem,
- upraveny podmínky povinné registrace některých exemplářů a povinné informace spojené s převodem exempláře,
- upřesněny povinnosti značení a identifikace exemplářů, zavedeny licence pro distributory a výrobce značek pro exempláře,
- upřesnění prokazování legálního původu exempláře,
- komplexní a podrobné řešení problematiky záchranných center pro zadržené nebo zabavené živé exempláře,
- úprava výkonu kontroly dodržování zákona, včetně zadržení a zabavení exempláře,
- úprava správního trestání,
- MŽP vede centrální databázi CITES,
- úprava změn a zrušení rozhodnutí o vydání dokladu CITES,
- rozšíření zákazu obchodu s výrobky z tuleňů.

4.2.3 Definice základních pojmů

Vymezení základních pojmů v zákoně o obchodování s ohroženými druhy navazuje na hlavní definice uvedené již v nařízení č. 338/97/ES a v prováděcím nařízení č. 865/2006/ES, které platí bezprostředně a český zákon je v tomto směru pouze doplňuje.

Oproti evropským předpisům objasňuje český zákon význam pojmu volně žijící živočich a planě rostoucí rostlina. Dále jsou zákonem definovány exempláře a výrobky, na něž se regulace obchodu vztahuje. Jde tedy o vymezení pojmů výrobek z kytovců, regulovaná kožešina a jiný jedinec.

Novelou zákona byl přesněji vymezen obsah legislativní zkratky **druh přímo ohrožený vyhnutím**, do něž spadá také pojem druh ohrožený vyhubením. Tím došlo ke sjednocení obou termínů, které se vztahují na druhy z přílohy A k nařízení č. 338/97/ES, tzn. na druhy bezprostředně ohrožené vyhnutím nebo vyhubením.⁸² Nově byly také upřesněny definice dovozu a vývozu a vývozu z ČR. **Vývozem** je označován pohyb mimo hranice území EU a **dovozem** se naopak rozumí vstup na území EU. Vývoz ani dovoz nově nesouvisí s přidělením celně schváleného určení. **Vývoz z České republiky** je pak definován jako vývoz do jiného členského státu EU.⁸³

4.3 Regulace obchodu dle zákona č. 100/2004 Sb.

Postupy při dovozu, vývozu, zpětném vývozu a dalších způsobech regulace nakládání s exempláři jsou upraveny předpisy EU v oblasti obchodování s ohroženými druhy. Zákon č. 100/2004 Sb. je pouze národním prováděcím předpisem k této evropské legislativě a jako takový podrobná pravidla regulace obchodu s ohroženými druhy neobsahuje, ale pouze upravuje jejich aplikaci v podmínkách České republiky. Především jsou v zákoně upraveny postupy při podávání a vyřizování žádosti o vydání jednotlivých dokladů CITES.

⁸² K upřesnění došlo kvůli legislativním nesrovnalostem obsaženým v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Ten totiž užíval termín „druh přímo ohrožený vyhubením“. Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. již však v souladu se zákonem o obchodování s ohroženými druhy používá pojem „druh přímo ohrožený vyhnutím nebo vyhubením“ (§ 299 odst. 2, § 300).

⁸³ Blíže [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/\\$FILE/OMOB-Info_mace_k_novele_100_2004-20091014.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/$FILE/OMOB-Info_mace_k_novele_100_2004-20091014.pdf)

K vydávání relevantních povolení je oprávněno Ministerstvo životního prostředí (dále též jen „ministerstvo“) jako hlavní výkonný orgán. V určitých případech jsou ministerstvu nápomocny také orgány rostlinolékařské péče (vydávání rostlinolékařských osvědčení) a krajské úřady (vydávání výjimek ze zákazu obchodních činností a potvrzení k přemístění exempláře). Žádosti o vydání jednotlivých dokladů se podávají na příslušných formulářích uvedených v příloze k nařízení č. 865/2006/ES, kde je na zadní straně podán podrobný návod pro jejich vyplnění. Povolení či potvrzení podle zákona č. 100/2004 Sb. se vydávají ve správním řízení, a pokud žadatel splní zákonem uvedené podmínky, je na jejich vydání právní nárok. Lhůty pro vedení řízení se v těchto případech neřídí správním řádem, nýbrž jsou určeny v nařízení č. 338/97/ES resp. v nařízení č. 865/2006/ES.

4.3.1 Povolení k dovozu

Dovozní povolení se dle nařízení č. 338/97/ES vyžaduje při dovozu exemplářů z přílohy A a B nařízení č. 338/97/ES a pro jeho získání je potřeba předložit MŽP žádost na předepsaném formuláři. Další požadavky jsou rozlišeny v závislosti na skutečnosti, zda je předmětný exemplář druhem přímo ohroženým vyhubením, či nikoli. U exemplářů druhů z přílohy A, tedy druhů vyhynutím přímo ohrožených, je k získání povolení potřeba předložit především údaje vyžadované nařízením č. 338/97/ES. Konkrétně se jedná o dokumenty dokazující, že exemplář byl získán v souladu s právními předpisy o ochraně dotyčných druhů. České právo dále vyžaduje dodání údajů prokazujících totožnost žadatele, a pokud se jedná o dovoz živého exempláře, také popis podmínek, za jakých bude přepravován a umístěn po dovozu.⁸⁴ Dalším požadavkem je oznámení Agentury ochrany přírody a krajiny, jako vědeckého orgánu dovozního státu, o neexistenci škodlivého účinku dovozu exempláře do EU na stav zachování druhu a prokázání, že se dovoz uskutečňuje za účelem vědeckým, biomedicínským, chovatelským, pěstitelským, výzkumným či vzdělávacím.⁸⁵

V případě druhů, které přímo ohrožené vyhubením nejsou, se dovozní povolení vyžaduje pouze u exemplářů druhů z přílohy B a také u exemplářů druhů z přílohy A,

⁸⁴ Musí být zajištěn soulad s předpisy na ochranu zvířat, zejména se má na mysli zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁵ Viz. čl. 8 odst. 3 písm. e), f) a g).

pokud byly narozeny a odchovány v zajetí nebo uměle vypěstovány. K žádosti o povolení dovozu se v těchto případech nevyžaduje přiložení dokladu o účelu dovozu a stanovisko AOPK o neškodlivosti není v těchto případech nutné vydávat ad hoc. Pokud je vydáno, vztahuje se jeho platnost i na následné dovozy, a to do té doby, než se významně změní okolnosti.⁸⁶ Dovozní povolení je vydáváno na dobu jednoho roku.

4.3.2 Povolení k vývozu a potvrzení o zpětnému vývozu

K uskutečnění vývozu či zpětného vývozu je potřeba získat povolení či potvrzení jen v případě exemplářů zařazených do přílohy A, B či C nařízení č. 338/97/ES. Vývoz exemplářů z přílohy D regulaci nepodléhá. Povolení k vývozu a potvrzení o zpětném vývozu vydává Ministerstvo životního prostředí po splnění obdobných podmínek, jaké jsou stanoveny pro získání dovozního povolení. Žadatel musí opět prokázat svou totožnost, doložit údaje požadované právem EU o ochraně druhů a ujistit ministerstvo, že živý exemplář bude přepravován v souladu s předpisy na ochranu zvířat proti týrání, a že nebezpečí jeho možné újmy bude minimalizováno. Mezi další podmínky patří předložení dokladu o registraci u povinně registrovaných exemplářů a stručný popis chovu nebo kultury u exemplářů narozených a odchovaných v zajetí nebo uměle vypěstovaných.

U zamýšleného vývozu či zpětného vývozu exempláře druhu vyjmenovaného v příloze I Úmluvy CITES je proces získání příslušného povolení ztížen tím, že žadateli musí být nejprve vydáno dovozní povolení do státu určení. V případě exemplářů druhů, které nejsou uvedeny v příloze I Úmluvy, ale podle nařízení (ES) č. 338/97 jsou druhem přímo ohroženým vyhynutím, se MŽP musí ujistit, že tyto exempláře nebudou ve státě určení využívány ke komerčním účelům. Pro tyto exempláře totiž státy, které nejsou členy EU a jsou smluvní stranou Úmluvy, nemusí podle Úmluvy CITES vydávat dovozní povolení.⁸⁷ Platnost povolení k vývozu a potvrzení o zpětném vývozu je stanovena na šest měsíců.

⁸⁶ Např. změna účinku dovozu na stav zachování druhu a na rozsah území, na kterém se populace daného druhu vyskytuje.

⁸⁷ Srov. Vilímková, V., Stejskal, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář, Praha: Linde a.s., 2005, str. 59.

V určitých případech může být povolení k vývozu vydávané ministerstvem nahrazeno rostlinolékařským osvědčením, jenž vydává orgán rostlinolékařské péče.⁸⁸ Tyto případy jsou specifikovány v čl. 17 nařízení č. 365/2006/ES, podle kterého je možné rostlinolékařské osvědčení vydat pro vývoz uměle vypěstovaných rostlin druhů zařazených do příloh B a C nařízení č. 338/97/ES a uměle vypěstovaných hybridů získaných z druhů zařazených do přílohy A, u kterých není uvedeno v poznámce jinak.

4.3.3 Přemísťování živých exemplářů

Zákon o obchodování s ohroženými druhy upravuje také podmínky pro získání předběžného povolení MŽP k přemístění živého exempláře živočišného druhu v rámci členských států Evropské unie. Jedná se tedy o pohyb exempláře pouze uvnitř hranic EU a povolení k němu se vyžaduje pouze u exemplářů druhů přímo ohrožených vyhynutím. Přemísťování exemplářů druhů z přílohy B, C a D nařízení č. 338/97/ES probíhá volně.⁸⁹ Ministerstvo vydá povolení k přemístění, jestliže žadatel spolu s předepsaným formulářem přiloží pro povinně registrovaný exemplář doklad o jeho registraci, dále údaje prokazující žadatelovu totožnost, povolení k podnikatelské činnosti související s držením nebo přesunem exempláře, pokud žadatel takovou činnost provozuje a splní další podmínky dle čl. 9 nařízení č. 338/97/ES.

⁸⁸ Při vydávání a dalším používání rostlinolékařských osvědčení postupují orgány rostlinolékařské péče dle zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči.

⁸⁹ Ve všech případech je ovšem potřeba dodržet také povinnosti stanovené zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání. Zejména pak podmínek, za jakých jsou exempláře přemísťovány a podmínek pro zajištění následné řádné péče o ně.

4.3.4 Potvrzení o putovní výstavě, potvrzení o souboru vzorků a potvrzení o osobním vlastnictví

V souladu s nařízením Komise (ES) č. 865/2006 byla v zákoně o obchodování upravena možnost žádat o potvrzení o putovní výstavě, potvrzení o souboru vzorků či potvrzení o osobním vlastnictví. Tyto doklady jsou vydávány Ministerstvem životního prostředí na dobu až tři let⁹⁰, přičemž je možné je používat opakovaně a vícenásobně a nahrazují tak jednorázová standardní povolení pro vývoz z EU či dovoz do EU. Dalším administrativním zjednodušením je použití těchto potvrzení jako dokladů o legálním původu exempláře. Potvrzení o putovní výstavě a potvrzení o souboru vzorků jsou současně i výjimkou ze zákazu obchodních činností pro výhradní účely veřejného vystavování exemplářů .

Potvrzení o putovní výstavě se týká hlavně cirkusů, putovních zvěřinců apod. Pro soubor neživých exemplářů, jejich částí či odvozenin, které se převážejí přes hranici pro účely prezentace, je možné získat potvrzení o souboru vzorků. Potvrzení o osobním vlastnictví je relevantní pro majitelé domácích mazlíčků, tedy pro fyzické osoby, které často cestují přes vnější hranice EU se svými živými exempláři pro osobní nekomerční účely.

4.3.5 Registrace některých exemplářů

Usnadnění prokazování původu exemplářů a tím i ochranu před zaměňováním jednoho exempláře za druhý zajišťuje institut registrace. Dle Úmluvy CITES je zavedení tohoto institutu pouze doporučením, nikoli povinností a jeho úprava v právu Evropské unie chybí úplně. Zavedení povinné registrace některých exemplářů CITES v České republice proto představuje přísnější opatření vedle práva EU, což však evropské předpisy umožňují.⁹¹

⁹⁰ Potvrzení o putovní výstavě nebo potvrzení o osobním vlastnictví přestanou být platná, pokud je exemplář prodán, dojde-li k jeho ztrátě, zničení nebo odcizení, nebo je-li vlastnictví exempláře jiným způsobem převedeno, nebo v případě živého exempláře, jestliže uhynie, unikne nebo je-li vypuštěn do volné přírody.

⁹¹ Srov. *Vilímková, V., Stejskal, V.*: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář, Praha: Linde a.s., 2005, str. 84.

Předmětem registrace jsou druhy přímo ohrožené vyhynutím, na které se vztahuje zákaz obchodní činnosti. Výjimky z tohoto pravidla se týkají především druhů, které se v přírodě ČR přirozeně vyskytují, včetně zvláště chráněných druhů podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů a druhů uvedených v příloze č. 3 k vyhlášce č. 227/2004 Sb. Registrovány musí být naopak také některé druhy, jenž vyhubením nejsou přímo ohroženy a jejich seznam je nově uveden v příloze č. 2 k zákonu č. 100/2004.⁹²

Povinnost přihlásit předmětný exemplář k registraci má jeho vlastník či dlouhodobý držitel⁹³ a činí tak u registračního úřadu, tzn. u příslušného krajského úřadu.⁹⁴ Úřad na základě žádosti vydává doklad o registraci exempláře, kterým je registrační list. Tento doklad platí pro území České republiky a není úředním potvrzením o zákonném původu exempláře, nýbrž má charakter evidenční. Tuto skutečnost potvrdil také ministr životního prostředí v rozhodnutím ze dne 27. prosince 2005, kde je uvedeno, že ačkoli je registrace vydávána v rámci správního řízení, nemá charakter správního rozhodnutí s kvalitou presumpce správnosti obsažených skutečností. Správní rozhodnutí je pouze takový správní akt, jímž správní orgán autoritativně rozhoduje o právech, právech chráněných zájmech nebo povinnostech účastníka správního řízení, což akt evidenční povahy nečiní. Registrací se pouze deklarují určité skutečnosti, které správní orgán od povinné osoby přebírá a eviduje.

Pro každý exemplář je potřeba vydat samostatný registrační list a ten jej poté musí vždy doprovázet i v případě předání exempláře novému vlastníku. Lhůta, ve které je potřeba exemplář registrovat byla novelou prodloužena z 15ti na 30 dnů od nabytí exempláře, a pokud jde o mláďata, byly stanoveny lhůty ještě delší⁹⁵. Tyto změny ocení především chovatelé, kteří v případě postupného líhnutí mláďat již nemusí registrovat

⁹² Seznam těchto druhů byl před přijetím novely stanoven v příloze č. 4 k vyhlášce č. 227/2004 Sb. Novelou byl dále tento seznam poněkud zúžen a registrace se nyní nevztahuje např. na žádné papoušky či plazy z přílohy B.

⁹³ Jedná se o právnickou nebo fyzickou osobu, která má v držení exemplář na základě dlouhodobé výpůjčky z ciziny po dobu delší než 90 dnů, nebo osobu, která exemplář oprávněně drží v případě, že exemplář nemá vlastníka nebo vlastník není znám.

⁹⁴ Krajský úřad je jako pomocný výkonný orgán oprávněn také k vydávání výjimek ze zákazu obchodní činnosti dle § 15a zákona č. 100/2004. Jestliže tak činí u dosud neregistrovaného exempláře, který ovšem registraci podléhá, provede krajský úřad v rámci takového řízení též registraci exempláře a vydá vlastníkově či dlouhodobému držiteli exempláře registrační list. V případě, že se pro registrovaný exemplář vydává potvrzení o výjimce ze zákazu obchodní činnosti, musí krajský úřad neprodleně vyznačit do registračního listu číslo tohoto potvrzení a také naopak v potvrzení uvést číslo příslušného registračního listu.

⁹⁵ Podmínkou však je, že se jedná o narozená či vylíhnutá mláďata ve vlastním chovu, o jejichž odchovu musí být vedeny písemné záznamy dle zákona č. 100/2004 Sb.

každý exemplář zvlášť a opět registraci zrušit, pokud dojde k úhynu v době stanovené pro narození a vylíhnutí mláďat. Po podání žádosti o registrační list, nesmí vlastník nebo dlouhodobý věřitel převést exemplář na jinou osobu dříve, než je tento doklad krajským úřadem vydán.

Z důvodu identifikace a značení exempláře musí být údaje v registračním listu v souladu se skutečným stavem exempláře a musí být zřejmé, že k sobě náleží. Proto je potřeba, aby vlastník či dlouhodobý držitel v případě změn ohledně registrovaného exempláře, kterými mohou být úhyn, ztráta, výpůjčka, převod vlastnictví apod., hlásil tyto skutečnosti registračnímu úřadu. Obdobně je tomu v případě změn na exempláři důležité pro jeho identifikaci, pokud nejde o exemplář individuálně a nezaměnitelně označený. Jestliže exemplář uhyne nebo je ztracen, musí být doklad o registraci odevzdán registračnímu úřadu. Stejná povinnost je stanovena také u trvalého vývozu exempláře z ČR. Zákon upravuje dále případy změny vlastníka nebo dlouhodobého držitele, kde je na novém vlastníkovi exempláře, aby tuto skutečnost nahlásil a nechal vyznačit do registračního listu. V těchto případech registrační úřad nový doklad nevydává, pouze do stávajícího příslušnou změnu zaznamená. Do doby než tak učiní, nesmí být exemplář opět převeden na novou osobu.

Ve všech výše uvedených případech je pro splnění povinnosti stanovena stejná lhůta, a to 30 dnů ode dne předmětné události (u změn na exempláři také ode dne, kdy se o změně vlastník nebo dlouhodobý držitel dozvěděl).⁹⁶

Povinné informace spojené s převodem exempláře

V rámci úpravy institutu registrace jsou zákonem o obchodování s ohroženými druhy stanoveny také povinnosti související s převodem exemplářů. „Cílem tohoto ustanovení je osvěta a informovanost veřejnosti a zabránění neplnění povinností vlastníků a držitelů exemplářů z neznalosti.“⁹⁷ Zákon stanoví, že při prodeji nebo nabízení k prodeji exempláře, na který se vztahuje povinnost registrace nebo zákaz obchodních činností, je prodávající povinen opatřit tento exemplář písemným upozorněním „CITES – povinné

⁹⁶ Původní, 15ti denní, lhůta byla příliš krátká a neodpovídala délce většiny lhůt v nejrůznějších předpisech správního práva. Novela tedy zavedla v případech registrace lhůtu 30ti denní, která je všeobecně známá.

⁹⁷ [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/\\$FILE/OMOB- Informace_k_novele_100_2004-20091014.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/$FILE/OMOB- Informace_k_novele_100_2004-20091014.pdf).

doklady“.⁹⁸ Při prodeji musí dále exemplář doprovázet registrační list a také potvrzení o výjimce ze zákazu prodeje, pokud se tento zákaz na exemplář vztahuje.

Další povinnosti se týkají provozovatelů prodejen nebo pořadatelů burz, kde se obchoduje s exempláři a také provozovatelů prostředků komunikace na dálku, jako jsou například internetové obchody. Tyto subjekty jsou zavázány zajistit zveřejnění povinných informací spojených s převodem exempláře na viditelném místě.⁹⁹ Takový způsob zveřejnění může být nahrazen také odkazem na povinné informace zveřejněné ministerstvem, což by mělo povinným provozovatelům ulehčit od nadměrné zátěže. Česká inspekce životního prostředí je v rámci této problematiky oprávněna vyzvat provozovatele prostředků komunikace na dálku k odstranění inzerátu, jak v případě tištěného tak uveřejněného na internetu, který je v rozporu se zákonem č. 100/2004 Sb. nebo zákazem obchodních činností. Může se jednat jak o inzerát tištěný, tak uveřejněný na internetu.

Značení a identifikace exemplářů

Značení exemplářů probíhá v souladu s podmínkami uvedenými v kapitole XVI nařízení č. 865/2006/ES a stejným způsobem je potřeba označit také exempláře podléhající registrační povinnosti.¹⁰⁰ Aby bylo možné registrační list přiřadit k určitému exempláři, je pak na něm označení a číslo značky zaznamenáno. Nově jsou přímo v zákoně č. 100/2004 Sb. upraveny výjimky z povinnosti značení (mláďata savců, vejce a mláďata ptáků apod.) a další ustanovení, jenž původně upravovala prováděcí vyhláška.

Důraz je kladen na nezaměnitelnost označení kvůli individuální identifikaci exempláře. Z tohoto důvodu nesmí být také stejné označení a použitá značka aplikována na jiný exemplář. V případě, že by označení mohlo danému exempláři způsobit újmu na zdraví, nebo je neproveditelné vzhledem k fyzickým vlastnostem exempláře, je v pravomoci příslušného výkonného orgánu uznat jiný než předepsaný způsob značení nebo identifikace exempláře.¹⁰¹ K tomuto rozhodnutí si výkonný orgán může vyžádat

⁹⁸ Před novelizací zákona znělo toto označení „CITES – druh podléhající regulaci“.

⁹⁹ Obsah povinné informace bude uveden v příloze k prováděcí vyhlášce, kde si jej obchodníci budou moci okopírovat a předávat v tištěné podobě zájemcům a kupujícím exemplářů.

¹⁰⁰ V souladu se zavedením povinného licencování výrobců a distributorů značek přibyl v zákona o obchodování s ohroženými druhy § 23d, který upravuje žádosti o licence a zákonné podmínky jejich odnětí nebo změny. Dále je také výrobcům a distributorům značek stanovena povinnost vést registr vyrobených a distribuovaných značek a zpřístupňovat jej ministerstvu a inspekci. Veřejnosti je pak seznam výrobců a distributorů zpřístupněn prostřednictvím MŽP.

¹⁰¹ Může se také stát, že fyzický či zdravotní stav exempláře nedovoluje označení exempláře jakoukoli stanovenou značkovací metodou. Tuto skutečnost musí prokázat vlastník nebo dlouhodobý držitel exempláře a registrační úřad poté na dokladu o registraci uvede popis individuálních rozlišovacích znaků exempláře doplněný fotografickou dokumentací, jež bude nedílnou součástí registračního listu. Značení

stanovisko vědeckého orgánu namísto dřívějšího písemného potvrzení veterinárního lékaře. Bližší podmínky, včetně metod značení nalezneme v prováděcí vyhlášce č. 224/2004 Sb.¹⁰²

4.3.6 Prokazování původu

Povinnost prokázat původ svých exemplářů je držitelům stanovena předpisy EU (čl. 8 a 9 nařízení č. 338/97/ES). Při praktické aplikaci tohoto ustanovení se však ukázalo, že v řadě případů není zřejmé, jak se má původ exemplářů vlastně prokazovat. Novelou zákona č. 100/2004 Sb. bylo proto upřesněno, jakým způsobem se prokazuje původ při převodu vlastnictví, při chovu a pěstování živých exemplářů narozených v ČR anebo dovezených do EU a ČR.

Novela stanoví, že koupě, prodej, směna nebo jiný převod vlastnictví exempláře je možný jen s písemným dokladem od původního vlastníka nebo držitele. Takovým písemným dokladem je např. stvrzenka, faktura prodejce, nájemní smlouva, smlouva o půjčce, darovací smlouva aj. a musí zde být provedena identifikace původního držitele a také uvedeno značení a podrobnosti o původu exempláře. Původ exempláře se prokazuje údaji a dokumenty osvědčujícími nabytí exempláře dle požadavků nařízení č. 338/97/ES a zákona č. 100/2004 Sb.. Jde zejména o uvedení, kdy a kde byl exemplář odebrán z přírody, nebo zda, kdy a kde se narodil v zajetí, nebo byl uměle vypěstován, nebo kdy, z kterého státu a na základě jakých dokladů CITES byl exemplář dovezen. Nově je dále stanovena povinnost chovatelů exemplářů z přílohy A a B evropského nařízení vést záznamy o jejich chovu a povinnost obchodníků vést záznamy o obchodu s exempláři.

Jestliže je dovozní povolení vystaveno pro větší počet exemplářů dohromady a při převodu dojde k jejich oddělení, je nově umožněno, aby krajský úřad na základě písemné žádosti vlastníka či držitele vydal příslušný počet potvrzených kopií dovozního povolení pro každý exemplář zvlášť.

exemplářů fotografií se týká především obojživelníků, blíže viz *Kerouš, K.*: Nezaměnitelné označení exemplářů CITES, *Ochrana přírody*, 2000, č. 8, str. 230-232.

¹⁰² K dispozici je také metodická příručka „Jak značit exempláře CITES“ vydávaná AOPK ČR.

4.4 Organizační zajištění

Pro zabezpečení provádění jednotlivých ustanovení Úmluvy CITES byla ČSFR a následně Česká republika, jako jedna ze smluvních stran, povinná převzít její organizační strukturu. Jednalo se o povinnost ustanovení jednoho či více výkonných orgánů oprávněných vydávat povolení nebo potvrzení jménem státu a ustanovení jednoho či více vědeckých orgánů dle článku IX CITES. Nutné změny v organizačním zabezpečení, pro zajištění souladu s úpravou EU, proběhly po přijetí zákona o obchodování s ohroženými druhy. Zákon rozdělil kompetence mezi jednotlivé orgány veřejné správy, jmenovitě uvedené v § 25.¹⁰³ Konkrétně tedy mezi Ministerstvo životního prostředí (MŽP) jako hlavní výkonný orgán, který při kontrole obchodu spolupracuje s Ministerstvem financí. Úlohu národního vědeckého orgánu převzala Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR). Do skupiny kontrolních orgánů zařazuje česká právní úprava celní orgány a Českou inspekci životního prostředí (ČIŽP), Státní veterinární správu (SVS) a Státní rostlinolékařskou správu (SRS). Orgány rostlinolékařské péče a krajské úřady působí také jako pomocné výkonné orgány.

4.4.1 Ministerstvo životního prostředí

Výkonným orgánem s hlavní odpovědností a s celostátní územní působností je Ministerstvo životního prostředí.¹⁰⁴ Vedle něj působí jako pomocné výkonné orgány také krajské úřady a orgány rostlinolékařské péče.¹⁰⁵ Mezi hlavní pravomoci ministerstva přiblížené v §25 odst. 2 zákona č. 100/2004 Sb. patří udělování dovozních, vývozních povolení, potvrzení o zpětném vývozu, potvrzení k přemístění exempláře a ostatní dokumenty ve smyslu Úmluvy CITES a dle legislativy EU regulující obchod s ohroženými druhy. V tomto ohledu byla ministerstvu novelou snížena administrativní zátěž, jelikož je nově namísto jednorázových povolení dovozu z EU a vývozu do EU, oprávněno vydávat

¹⁰³ Agentura ochrany přírody a krajiny ve výčtu orgánů vykonávajících státní správu uvedených v § 25 zákona č. 100/2004 Sb. chybí. Z uvedeného vyplývá, že AOPK není správním orgánem a na výkon jejich kompetencí se nevztahuje správní řád. Blíže k problémům souvisejícím s touto skutečností viz *Vilímková, V., Stejskal, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář*, Praha: Linde a.s., 2005, str. 105.

¹⁰⁴ Ustanovení ministerstva hlavním výkonným orgánem odpovídá požadavkům dle čl. IX. Úmluvy CITES a čl. 13 odst. 1 písm. a) nařízení Rady č. 338/97/ES.

¹⁰⁵ Možnost ustanovit další výkonný orgán dává členským státům čl. 13 nařízení č. 338/97/ES.

potvrzení o putovní výstavě, potvrzení o souboru vzorků a potvrzení o osobním vlastnictví, jenž platí vícenásobně až tři roky. Se zavedením povinného licencování balíren kaviáru a jeho značení bylo naopak ministerstvo zatíženo novou povinností tyto licence vydávat a schvalovat způsob značení nádob s kaviárem. Na výše uvedené navázal úkol ministerstva vést registr balíren s udělenou licencí a registr osob, které využívají zjednodušený postup s biologickými vzorky a registr druhů, kterých se zjednodušený postup týká.¹⁰⁶ Dle novely Ministerstvo životního prostředí spravuje centrální elektronickou databázi dokladů CITES, včetně kopií registračních listů, což umožňuje shromažďovat údaje o těchto dokladech na jednom místě. Vedení centrální databáze registrovaných exemplářů bylo dříve v kompetenci České inspekce životního prostředí.

Ve vztahu k národnímu vědeckému orgánu může ministerstvo navrhnout vládě a parlamentu další vědecký orgán či ten stávající jako organizační složku státu změnit nebo zrušit, stejně jako určit její vnitřní uspořádání. Ministerstvo vydává povolení k provozování záchranného centra pro zadržené či zabavené živé exempláře a také činnost těchto center koordinuje. Jako hlavní výkonný orgán má ministerstvo také hlavní odpovědnost a povinnost zajišťovat styk s Komisí, Sekretariátem a smluvními stranami Úmluvy CITES. Ministerstvo jmenuje zástupce do poradních skupin a pomocných výborů Komise, zjišťuje skutečnosti ohledně regulace obchodní činnosti a zajišťuje další úkoly podle práva EU o ochraně ohrožených druhů.

4.4.2 Ministerstvo financí

Na Ministerstvu financí spočívá úloha spolupráce s Ministerstvem životního prostředí a Českou inspekcí životního prostředí při kontrole dovozu, vývozu a tranzitu exemplářů a dalších objektů, na které se vztahuje právo EU o ochraně ohrožených druhů.

¹⁰⁶ Nárůst této agendy by však pro ministerstvo nemělo představovat významnější administrativní zátěž, jelikož se do budoucna počítá jen s několika málo subjekty, které využijí tyto nové doklady EU. Například v případě balíren kaviáru se počítá s maximálně dvěma firmami v této oblasti. Blíže Důvodová zpráva k novele zákona č. 100/2004 Sb.

4.4.3 Agentura ochrany přírody a krajiny

Funkci vědeckého orgánu zajišťuje Agentura ochrany přírody a krajiny. Jedná se o organizační složku státu zřízenou Ministerstvem životního prostředí sídlící v Praze. Úkoly AOPK stanovené jí Úmluvou CITES a legislativou EU jsou specifikovány v § 27 zákona o obchodování s ohroženými druhy a patří mezi ně především podávání vyjádření k návrhu na zřízení nebo pověření záchranných center, k registraci chovných a pěstebních zařízení, ke splnění podmínek při udělování výjimek ze zákazu obchodních činností a k dovozům a vývozům chráněných rostlin a živočichů. Důležitá je také spolupráce AOPK se Sekretariátem CITES a s vědeckými a výkonnými orgány ostatních členských zemí Washingtonské úmluvy. Jako odborná instituce agentura shromažďuje a zpracovává údaje o obchodu s ohroženými druhy, které následně slouží k vydávání doporučení k ochraně druhů, regulaci obchodu s nimi a k zamezení ilegálního obchodu. V neposlední řadě se tento vědecký orgán věnuje také osvětové a vzdělávací činnosti. „Na Agentuře ochrany přírody a krajiny České republiky byla příkazem ředitele č. 13/97 zřízena tzv. řídicí skupina CITES, která je pověřena v rámci organizace faktickým výkonem funkce vědeckého orgánu.“¹⁰⁷ Pracovníci AOPK z řídicí skupiny CITES se účastní jednání o odborných otázkách na zasedáních Vědecké prověřovací skupiny, Výborů CITES pro rostliny a pro živočichy a na Konferencích smluvních stran CITES, kde se jedná o změnách v přílohách a nařízeních úmluvy CITES.¹⁰⁸

4.4.4 Česká inspekce životního prostředí

Úloha kontrolního orgánu dohlížejícího na dodržování práva EU o ochraně ohrožených druhů a zákona o obchodování s ohroženými druhy byla svěřena České inspekci životního prostředí. Obecně jsou kompetence tohoto orgánu upraveny v § 25 odst. 4, výkon kontroly je pak podrobně stanoven v § 30 a § 30a zákona č. 100/2004 Sb. Kromě hlavní náplně činnosti, jenž spočívá především v provádění kontrol, v revizích s šetřením na konkrétních místech, v ukládání sankcí, v zadržování či zabavování exemplářů i jejich

¹⁰⁷ Vilímková, V., Stejskal, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář, Praha: Linde a.s., 2005, str. 105.

¹⁰⁸ Blíže Kurz, A.: Vědecký orgán CITES, Ochrana přírody, 2009, č. 4, str. 25.

následné umístění v záchranných centrech a v ukládání opatření k zabezpečení povinností vyplývajících z práva EU o ochraně ohrožených druhů, je inspekce pověřena i dalšími aktivitami. Mezi nimi lze uvést vedení evidence osob uznaných vinnými z přestupků nebo odpovědnými ze správních deliktů podle zákona č. 100/2004 Sb. a podávání vyjádření ohledně vzniku záchranného centra. Další povinností ČIŽP bylo také vedení evidence registračních listů, kterou však novela přenesla na Ministerstvo životního prostředí.

Inspekce není dle zákona č. 100/2004 Sb. jediným kontrolním orgánem, i když pouze ona disponuje oprávněním ukládat sankce za porušení právních předpisů.¹⁰⁹ Subjekty kontrolní činnosti jsou také celní orgány, které při výkonu svých kompetencí postupují dle zákona č. 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů.¹¹⁰

4.4.6 Orgány veterinární správy a orgány rostlinolékařské péče

Tyto orgány spolupůsobí v určených celních orgánech, kterým napomáhají identifikovat a kontrolovat exempláře i další objekty v souladu se zákonem o obchodování s ohroženými druhy. Orgány rostlinolékařské péče navíc působí jako další výkonný orgán CITES, jelikož mají oprávnění vydávat rostlinolékařská osvědčení. Tento dokument v určitých případech může nahradit povolení ministerstva k vývozu uměle vypěstovaného exempláře rostlinného druhu.

4.4.7 Krajské úřady

Jako pomocné výkonné orgány působí také krajské úřady. Dle § 25 odst. 8 zákona č. 100/2004 Sb. jsou oprávněny udělovat výjimku ze zákazu obchodních činností s exempláři (dle čl. 8 nařízení č. 338/97/ES), provádět registraci exemplářů a zjišťovat skutečnosti týkající se regulace obchodní činnosti podle práva EU o ochraně ohrožených druhů. Původně vykonávaly stejné kompetence i správy národních parků a správy

¹⁰⁹ Dle zákona č. 16/1997 Sb. tak mohli činit i krajský úřad či správa národního parku nebo chráněné krajinné oblasti.

¹¹⁰ Blíže k činnosti ČIŽP a celních orgánů jako kontrolních orgánů dle zákona č. 100/2004 Sb. viz subkapitola 5.3.1 *Kontrola*.

chráněných krajinných oblastí, ovšem narozdíl od krajských úřadů tak činily na území národních parků a chráněných krajinných oblastí. Z celkové agendy svěřené zákonem však na správy připadalo jen necelé 1% a novela proto přesunula i tyto kompetence na krajské úřady.

Novela přinesla krajským úřadům i další zvýšení administrativní zátěže. Například si krajský úřad musí vyžádat souhlasné stanovisko ministerstva, pokud je u stejného exempláře podána žádost o povolení k přemístění živého exempláře současně s žádostí o výjimku ze zákazu obchodní činnosti s exempláři. Nově je také krajský úřad povinen vést evidenci žadatelů o výjimku ze zákazu obchodních činností.

4.5 Přehled souvisejících právních předpisů

V určitých speciálních případech se kromě zákona č. 100/2004 Sb. a jeho prováděcí vyhlášky č. 227/2004 Sb. uplatní v oblasti obchodování s ohroženými druhy také další právní předpisy, a to zejména zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči.

4.5.1 Zákon o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „ZOPK“) je prvním předpisem, který do českého právního řádu implementoval požadavky Washingtonské úmluvy. V dnešní době se problematice obchodování s ohroženými druhy věnuje již pouze v rámci ustanovení § 54 o prokazování původu chráněných živočichů a rostlin, které je ve vztahu k zákonu č. 100/2004 Sb. zvláštním právním předpisem. Ustanovení § 54 ZOPK se vztahuje také na všechny exempláře CITES a použije se v řadě případů (mezistátní obchod, vnitroujinní obchod, komerční využití), kdy Evropské nařízení Rady č. 338/97/ES vyžaduje prokázání původu

exempláře, jiného jedince, výrobku z kytovců, výrobku z tuleně a regulované kožešiny.¹¹¹ V této souvislosti zmíním rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. 8 As 62/2006-97, v němž bylo potvrzeno prokazování původu chovaných živočichů testem DNA. V daném případě majitel mláděte orla skalního¹¹² podal žádost u příslušného orgánu ochrany přírody o vzetí živočicha odchovaného v péči člověka do evidence dle § 54 odst. 4 a 5 ZOPK. Žádosti ovšem nebylo vyhověno, jelikož žadatel nesplnil povinnost prokázání zákonného původu mláděte paternitním testem DNA. K prokázání odchovu jedince v zajetí, musí být nepochybný původ jeho rodičů a zároveň příslušnost daného jedince k nim, což lze u řady druhů bezpečně prokázat pouze paternitním testem DNA provedeným v příslušné akreditované laboratoři. Nejvyšší správní soud se přiklonil k názoru, že čestné prohlášení, kterým majitel orla skalního zamýšlel nahradit výše uvedený důkaz, nelze připustit. „Obecný zájem“ totiž vyžaduje ochranu volně žijících jedinců a zabránění nelegální manipulace s nimi a za tím účelem i jednoznačné prokázání původu jedince před jeho evidencí. Nejvyšší správní soud dále uvedl, že orgán ochrany přírody je oprávněn požadovat prokázání původu jedince ve smyslu § 54 odst. 1 ZOPK a jeho neprokázání je důvodem ke vzniku podezření na nelegální původ.¹¹³

Kromě problematiky prokazování původu souvisí s regulací obchodu s ohroženými druhy také další ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny. Zákon totiž poskytuje obecnou ochranu rostlinám a živočichům, která spočívá ve stanovení minimálního režimu pro zachování všech druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů.¹¹⁴ V této souvislosti je důležité zmínit, že zákon poskytuje ochranu také všem druhům ptáků volně žijících na evropském území členských států EU, a to v rámci § 5a a 5b.¹¹⁵ Obchod s nimi je zakázán podle § 5a odst. 2 a v tomto ohledu je úprava dle AOPK velmi podobná úpravě obsažené v zákoně č. 100/2004 Sb. S výjimkou některých druhů zahrnutých do přílohy A

¹¹¹ Srov. Vilímková, V., Stejskal, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář, Praha: Linde a.s., 2005, str. 90.

¹¹² Orel skalní patří mezi zvláště chráněné kriticky ohrožené živočichy a zároveň spadá také pod ochranu Úmluvy CITES a evropského nařízení č. 338/97/ES.

¹¹³ Blíže k rozhodnutí č. 8 As 62/2006-97 viz. Stejskal, V.: Nejvyšší správní soud ČR potvrdil prokazování původu chovaných živočichů testem DNA, České právo životního prostředí, 2007, č. 3, str. 85-88.

¹¹⁴ V rámci těchto ustanovení jsou například stanovena pravidla pro rozšiřování geograficky nepůvodních druhů rostlin a živočichů do krajiny a u volně žijících živočichů také pravidla regulující způsob, metody a prostředky jejich odchytu a zabíjení.

¹¹⁵ Ustanovení transponují požadavky směrnice Rady č. 79/409/EHS, o ochraně volně žijících ptáků. Transpozice se však stala předmětem výtek ze strany Evropské komise a to díky nesouladu s požadavky směrnice. Tyto rozpory se snaží odstranit novela zákona o ochraně přírody a krajiny, publikovaná ve Sbírce zákonů pod č. 349/2009 Sb. s účinností od 1. 12. 2009. Blíže k obsahu novely, včetně „opravné“, která nabyla účinnosti 2. 1. 2010 viz. Landová, B., Havelková, S.: K novele zákona o ochraně přírody a krajiny, Ochrana přírody, 2009, č. 6, str. 18.

k nařízení č. 338/97/ES¹¹⁶, však většina evropských volně žijících ptáků na seznamech k evropskému nařízení chybí.

V rámci ustanovení § 48 až 57 ZOPK jsou upraveny zákazy a omezující podmínky ve vztahu k zvláště chráněným tuzemským druhům rostlin a živočichů.¹¹⁷ Zvláštní ochrana je poskytována nejen druhům, poddruhům a jejich populacím, jako je tomu u ochrany obecné, ale navíc jsou chráněni také jedinci, a to i mrtví, jejich části nebo výrobky z nich. Pro obchod a další činnosti zakázané u zvláště chráněných rostlin nebo živočichů je nutná výjimka udělená příslušným orgánem ochrany přírody podle § 56 zákona č. 114/1992 Sb. V řadě případů jsou tyto druhy zahrnuty do přílohy A, a proto se na ně současně vztahuje také zákaz komerčního využívání podle nařízení č. 338/97.¹¹⁸

4.5.2 Zákon na ochranu zvířat proti týrání

Předpisem ovlivňující úpravu obchodování s ohroženými druhy je také zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů,¹¹⁹ a to zejména jeho ustanovení upravující podmínky transportu zvířat a podmínky chovu zvířat v zajetí. Zákon chrání před týráním nejen zvířata chovaná v lidské péči, ale i ta žijící ve volné přírodě. Přeprava živých exemplářů a jejich umístění po dovozu dle zákona č. 100/2004 Sb. musí být proto v souladu i s tímto předpisem. V opačném případě se může jednat o překážku pro udělení příslušného povolení. Zákon č. 246/1992 upravuje obecné podmínky pro přepravu zvířat, která musí být prováděna především tak, aby nedošlo ke zranění či zbytečnému utrpení zvířete. Nalezneme zde také příkladný výčet podmínek, za kterých zvíře není způsobilé k přepravě, úpravu odborné způsobilosti zaměstnanců dopravce a zaměstnanců provozovatele sběrného či shromažďovacího střediska a v neposlední řadě podmínky, které pro zachování pohody zvířat musí splňovat všechny dopravní prostředky.

116 Jedná se například o volavku rusovlasou, volavku bílou, volavku stříbrnou, čápa černého, všechny dravce (*Falconiformes*) a všechny sovy (*Strigiformes*).

117 Seznam zvláště chráněných druhů rostlin je uveden v příloze II a seznam zvláště chráněných druhů živočichů v příloze III k vyhlášce č. 395/1992 Sb. ve znění vyhlášky č. 175/2006 Sb.

118 [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/informace_pro_verejnost_cites/\\$FILE/OMOB-INFO_%20pro_%20obchod_verze%208a-20100106.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/informace_pro_verejnost_cites/$FILE/OMOB-INFO_%20pro_%20obchod_verze%208a-20100106.pdf)

119 Novým prováděcím předpisem k zákonu je vyhláška č. 4/2009 Sb., o ochraně zvířat při přepravě, která upravuje školení a odborné kurzy na úseku ochrany zvířat při přepravě a velikost prostor pro přepravu zvířat.

V této souvislosti je nutné zmínit význačnou novelu tohoto zákona, která měla vliv především na výše uvedená ustanovení. Nová úprava byla provedena zákonem č. 312/2008 Sb., kterým se mění zákon na ochranu zvířat proti týrání, zákon o správních poplatcích a zákon o ochraně přírody a krajiny. Novela nabyla účinnosti 1. října 2008 a hlavní příčinou jejího přijetí byla potřeba adaptovat nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení č. 1255/97/ES. Při provádění komerční přepravy¹²⁰ je tedy určující především toto evropské nařízení, jelikož zákon č. 312/2008 Sb. obsahuje pouze ustanovení zajišťující jeho aplikaci, a dále ustanovení, která se týkají nekomerční přepravy zvířat.

4.5.3 Zákon o veterinární péči

Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči, ve znění pozdějších předpisů,¹²¹ je pro obchod s ohroženými druhy důležitý zejména díky ustanovením upravující veterinární podmínky obchodování se zvířaty a živočišnými produkty, a to jak v rámci Evropské unie, tak při jejich dovozu a tranzitu ze třetích zemí a vývozu do třetích zemí. V zákoně jsou podrobně upraveny podmínky přepravy zvířat, ochrana zvířat při transportu a režim veterinární kontroly včetně pohraniční. Při vnitroujní přepravě musí zvířata a živočišné produkty doprovázet veterinární osvědčení, či jiný průvodní doklad a nezbytné je i provedení veterinární kontroly v místě původu a rovněž v místě určení. V rámci mezinárodní přepravy plní důležitou úlohu pohraniční veterinární stanice.

¹²⁰ Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 upravuje podmínky pouze komerční přepravy. Ta je chápána jako přeprava zvířat, která se uskutečňuje v souvislosti s hospodářskou činností, tedy taková přeprava, při které vzniká přímo či nepřímo finanční zisk nebo se o něj usiluje.

¹²¹ K zákonu byla vydána řada prováděcích předpisů a to například vyhláška č. 328/2003 Sb., o veterinárních požadavcích na obchodování se zvířaty a o veterinárních podmínkách jejich dovozu ze třetích zemí, vyhláška č. 372/2003 Sb., o veterinárních kontrolách při obchodování se zvířaty a vyhláška č. 377/2003 Sb., o veterinárních kontrolách dovozu a tranzitu zvířat ze třetích zemí.

4.5.4 Zákon o rostlinolékařské péči

Opatření proti zavlékání organismů škodlivých rostlinám nebo rostlinným produktům do České republiky z ostatních členských států Evropské unie a ze třetích zemí, jejich rozšiřování na území České republiky a proti zavlékání těchto škodlivých organismů na území ostatních členských států Evropské unie a třetích zemí upravuje zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, ve znění pozdějších předpisů.¹²² V zákoně jsou stanoveny podmínky pro přemísťování rostlin, rostlinných produktů a jiných předmětů, vystavení rostlinolékařských osvědčení a také provádění rostlinolékařských kontrol.

¹²² Prováděcími předpisy k zákonu jsou například vyhláška č. 215/2008 Sb., o opatřeních proti zavlékání a rozšiřování škodlivých organismů rostlin a rostlinných produktů a vyhláška č. 329/2004 Sb., o přípravcích a dalších prostředcích na ochranu rostlin.

5. NELEGÁLNÍ OBCHOD

Přestože velká část obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin probíhá v souladu s právními předpisy, prudce se rozmáhá také obchod s těmito druhy vedený nelegální cestou. Je to dáno především lukrativností nelegálního obchodování. Z hlediska zisků se totiž ohrožené druhy jako předmět černého obchodu zařazují do třetí nejvýnosnější komodity hned za zbraně a drogy.

5.1 Problematika nelegálního obchodu

Výnosnost obchodu s ohroženou faunou a flórou je značná z mnoha důvodů. Napomáhá například, že v mnoha zemích jsou možné postihy (jak správní sankce, tak i trestní sazby za spáchání trestného činu formou pašování takového zvířete či rostliny) v nepoměru s hodnotou kontrabandu a potažmo se zisky pocházejícími z této nelegální činnosti. Především pak v řadě zemí hlavně „třetího“ světa lze živočicha, jako třeba mládě kriticky ohroženého papouška nebo jinak nedostupného hada, získat za několikanásobně nižší náklady, než je prodejní cena takového jedince v průmyslově rozvinutých (tedy cílových) zemích.¹²³ Přestože je hlavní motivací k pašování ohrožených druhů zvířat a rostlin lukrativnost tohoto typu obchodu, dopouští se lidé nelegálního dovozu také díky neznalosti. Jedná se především o turisty, kteří si ze svých cest chtějí pořídit suvenýry. Zde je problém v tom, že řada výrobků je v zemích původu volně prodejná, jejich vývoz je ovšem zakázán, což si turisté ve valné většině případů neuvědomují. V neposlední řadě jsou častým důvodem nelegálního obchodu také sběratelské či chovatelské účely.

Hlavním nebezpečím, které nelegální obchod představuje, je vážné ohrožení přežití druhů fauny a flóry ve volné přírodě. Obchodováno není pouze s živými jedinci, ale hojně jsou pašováni také mrtví exempláři, jejich části a výrobky z nich. Na rozdíl od živých zvířat lze totiž rostliny a výrobky z chráněných druhů snadněji ukrýt a obejít tak kontroly na hranicích. Nelegální obchod však kromě nadměrné exploatace působí i další problémy. Podmínky, za kterých jsou živí jedinci dopravováni, jsou často otřesné a většina z nich

¹²³ Srov. Chmelík, J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnost jejího řešení, Praha: Linde a.s., 2005, str. 43.

takový způsob transportu ani nepřežije či hyne následně vlivem prodělaného stresu, dehydratace nebo přehřátí.¹²⁴ Riziko představuje i možnost zavlečení různých parazitárních infekčních chorob, jelikož se pašovaní exempláři vyhnou veterinární kontrole. Nelegální obchod podkopává úsilí národů chránit a spravovat své přírodní zdroje udržitelným způsobem a způsobuje také masivní ekonomické ztráty v podobě ušlého výdělku.¹²⁵

Nedovolený obchod s faunou a flórou probíhá nejen vnitrostátně, ale obrovský podíl na něm má také obchod mezinárodní. Hlavními oblastmi nelegálního vývozu jsou především rozvojové země jako například Ghana, Guinea, Kamerun či Madagaskar v Africe, dále také státy Střední a Jižní Ameriky, či jihovýchodní Asie. Tyto země disponují nejbohatší přírodou a odchyt či sběr živých organismů a jejich následný prodej překupníkům představuje pro místní obyvatelé nezanedbatelný zdroj příjmů. Cílovými destinacemi pašovaných živočichů a rostlin jsou jednak ekonomicky vyspělé státy, a to především USA, Austrálie, Japonsko, Rakousko, Německo a další evropské země. Mezi hlavní dovozní oblasti se však řadí například i Čína, Tchajwan a Korea. Co se týče České republiky, ta se spolu s Polskem a Maďarskem řadí mezi hlavní evropské, ale i světové křižovatky, odkud zásilky putují do dalších zemí.¹²⁶ Nejčastějšími komoditami, na které se překupníci a obchodníci zaměřují, jsou pak především výrobky ze slonoviny, hadí a krokodýlí kůže, želvovina, tygří zuby, kosti a pohlavní žlázy využívané v tradiční čínské medicíně a vzácná tropická dřeva. Mezi živými exempláři převažuje exotické ptactvo, opice, suchozemské želvy, ještěři a hadi, kaktusy, sukulenty a orchideje.

Nezákonný obchod s vzácnými a ohroženými druhy se realizuje především cestou nelegálního dovozu exemplářů ze země původu a následným obchodováním s těmito druhy. Obchodními místy jsou například oficiální prodejní výstavy, kde se uskutečňuje „podpultový prodej“ nebo se zde případný zájemce alespoň dozví, kde lze vzácného exempláře získat. V poslední době se však ilegální obchod rozmáhá především prostřednictvím internetu. Obchody se provádějí na tajných aukčních stránkách či uzamčených chatech. Díky rostoucí hrozbě, kterou internet pro chráněné druhy představuje, byla tato problematika také jedním z projednávaných témat na 15. zasedání konference smluvních stran CITES v katarském Dauhá.

¹²⁴ Z kontrolní praxe ČIŽP jsou známé případy, kdy jsou drobní živočichové převáženi v cestovním kufru mezi prádlem, zabalení do pytlů a vtěsnáni do plastových přepravek či schováni v PET lahvích. O řešených případech nelegálního obchodu s chráněnými exempláři včetně způsobu jejich přepravy informuje ČIŽP na svých internetových stránkách, viz www.cizp.cz.

¹²⁵ Srov. <http://www.traffic.org/trade/>

¹²⁶ <http://www.cizp.cz/default.aspx?id=220&ido=171&sh=1404319192>

Nelegální obchod samozřejmě probíhá v nejrůznějších formách. Mezi ty základní patří **odnímání chráněných druhů z přirozeného prostředí a jejich následný skrytý transport**, a to jak přes oficiální hraniční přechody, tak mimo ně. S tím je spojeno důkladné ukrytí exemplářů, jako je jejich vtěsnání do různých dutin či nádob nebo balení odolnějších druhů do poštovních zásilek. Transport chráněných živočichů lze provést také za **použití padělaných dokladů či klamně deklarace jejich druhové příslušnosti**, kde je často přísně chráněný druh vydáván za jedince podobného, méně chráněného druhu. V neposlední řadě lze zmínit **vydávání jedinců pocházejících z volné přírody za jedince odchované či vypěstované v umělých podmínkách**, čímž je usnadněno získání dovozního či vývozního povolení a **odnímání živočichů a rostlin z volné přírody, které je způsobilé ohrozit existenci těchto populací v jejich přirozeném prostředí**.¹²⁷

5.2 Odhalování nelegálního obchodu a úprava sankcí na mezinárodní a unijní úrovni

Odhalování tohoto typu protiprávního jednání probíhá velmi složitě. Silně je totiž rozvinut především mezinárodní obchod. Dochází k vytváření různých organizovaných skupin, které při transportu chráněných druhů z jejich domovské země využívají tamějšího korupčního prostředí státních orgánů a používají stále nové metody pašování, jež kontrolní orgány nezachytí. Pachatelům nahrávají také rozdíly mezi právními předpisy v jednotlivých zemích, s čímž souvisí problematika trestněprávního postihu za závažné environmentální delikty, jako je právě nelegální obchod s ohroženými druhy. Na globální úrovni doposud nevznikla úmluva, která by upravovala trestněprávní odpovědnost fyzických, potažmo právnických osob v oblasti ochrany životního prostředí. Přitom již samotné trestní sankce by mohly být dostatečně odrazujícím prostředkem. Pokusem o univerzální trestněprávní úpravu byla na regionální úrovni Úmluva Rady Evropy o trestněprávní ochraně životního prostředí přijata ve Štrasburku v roce 1998, která však

¹²⁷ Blíže *Chmelík, J. a kol.*: Ekologická kriminalita a možnost jejího řešení, Praha: Linde a.s., 2005, str. 54-57.

kvůli chybějícím ratifikacím nenabyla účinnosti.¹²⁸ Na druhé straně tato konvence inspirovala vznik dalších právních úprav, a to zejména v případě Evropské unie.

5.2.1 Kontrola a sankce na mezinárodní úrovni

Úmluva CITES, která vznikla právě za účelem ochrany ohrožených organismů před jejich neudržitelným využíváním pro obchodní účely, sama nedisponuje nadnárodní policejní složkou, která by ji vynucovala. S tím souvisí také problém neexistence centrální databáze shromažďující informace o obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin. Tyto nedostatky do jisté míry nahrazuje úzká spolupráce mezi orgány (Sekretariátem) Washingtonské úmluvy a Interpolem (*International Criminal Police Organization*)¹²⁹, Světovou organizací celních orgánů (*World Customs Organization, WCO*) a řadou nevládních organizací, jež napomáhají k prosazování Úmluvy CITES na mezinárodní úrovni. V rámci této spolupráce dochází například k organizaci zaškolení celníků, pohraničních policistů a dalších státních úřadů pro boj s nelegálním obchodem se zvířaty a rostlinami a s produkty z rostlin a živočichů.

Co se týče postihu je naopak Úmluva CITES jednou z mála environmentálních mezinárodních smluv, požadující po smluvních státech zavedení sankcí za porušování norem fyzickými a právníckými osobami na příslušném úseku. Častější praxí mezinárodních norem je ponechat řešení této problematiky plně v kompetenci zákonodárce na národní úrovni.¹³⁰ Samostatná úmluva, která by upravovala trestněprávní odpovědnost fyzických osob v oblasti ochrany životního prostředí, pak v mezinárodním právu chybí úplně. Dle článku VIII odst. 1 Úmluvy CITES je tedy státům stanovena povinnost učinit přiměřená opatření, aby znemožnily takové obchodování s exempláři, které by Úmluvu porušovalo. Jedná se především o pokutování obchodu nebo držby takových exemplářů,

¹²⁸ Blíže k Úmluvě o trestněprávní ochraně životního prostředí např. *Stejskal, V.:* Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity, 1. vydání, Praha: Nakladatelství Eva Rozkotová – IFEC, 2006, str. 84-86.

¹²⁹ V rámci Interpolu byla vytvořena specializovaná skupina pro podporu boje proti mezinárodnímu zločinu v oblasti druhové ochrany, *Interpol Subgroup for Wildlife Crime*, která napomáhá koordinovat výměnu informací mezi členskými státy a podporuje vnitrostátní operace k vymáhání práva. Aktivním členem této pracovní skupiny je také Česká republika.

¹³⁰ Srov. *Stejskal, V.:* Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity, 1. vydání, Praha: Nakladatelství Eva Rozkotová – IFEC, 2006, str. 64.

popř. obojího a zajištění konfiskace takových exemplářů nebo jejich navrácení do státu, který je vyvezl.

5.2.2 Kontrola a sankce na unijní úrovni

Na unijní úrovni dohlíží nad prosazováním právních předpisů v oblasti obchodu s ohroženými druhy Skupina pro vymáhání práva (*Enforcement Group*)¹³¹ ustanovena nařízením č. 338/97/ES. Úkolem skupiny je i napomáhat výměně informací, zkušeností a odborných znalostí v oblasti obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami mezi členskými státy (trendy v nezákonném obchodu, významné zabavení a vyšetřování), včetně sdílení zpravodajských informací a vytváření a udržování databází.¹³² Pro podporu odhalování, vyhodnocování a sledování protiprávních činností týkajících se obchodu s ohroženými druhy v jednotlivých státech EU byla vytvořena *EU-Twix* databáze. Jedná se o centralizovaný zdroj informací, jenž zlepšuje komunikaci mezi orgány prosazujícími právo v EU. Databáze je spravována poradní skupinou *EU Twix Advisory Group*.

V případě sankcí si nařízení č. 338/97/ES počíná obdobně jako Úmluva CITES. Neupravuje konkrétní sankce za porušení ustanovení, ale k přijetí vhodných opatření nabádá zákonodárce na národní úrovni. Na rozdíl od úmluvy je však konkrétnější ve výčtu jednání, která by měla být postihována. Jsou jimi například: uskutečňování transportu exemplářů na základě falešného, padělaného nebo nepravého dokladu, nepodání oznámení o dovozu nebo podání nepravého oznámení, přeprava živých exemplářů bez dostatečného zabezpečení proti zranění a další případy vnitrounijního či mezinárodního obchodování v rozporu s tímto nařízením potažmo s Úmluvou CITES uvedené v čl. 16 nařízení č. 338/97/ES. Tímto je stanoven minimální rámec a nařízení samozřejmě nebrání, aby národní úprava byla v tomto směru důslednější a rozsah sankcionovaných případů rozšířila. V kompetenci členských států je také určení, jak budou jmenované případy kvalifikovány z hlediska deliktů odpovědnosti. Nařízení tuto otázku totiž neupravuje a stanoví pouze požadavek, aby sankce byly přiměřené povaze a závažnosti protiprávního jednání. Mimo to musí sankce zahrnovat také ustanovení týkající se zadržení a popř. i zabavení exemplářů.

¹³¹ Blíže k činnosti tohoto orgánu viz. subkapitola 3.6.4. *Skupina pro vymáhání práva*.

¹³² http://ec.europa.eu/environment/cites/eg_en.htm

Jestliže dojde k zabavení exempláře, je stanovena povinnost svěřit předmětný exemplář příslušnému orgánu členského státu, v němž k zabavení došlo, který dále rozhoduje o jeho osudu. V případě, že se jedná o živého jedince, je tento orgán také oprávněn zabavený exemplář po konzultacích se státem, ze kterého byl dovezen, vrátit zpět do tohoto státu.

Stejně jako nařízení č. 338/97/ES nekonkretizují ani ostatní sekundární předpisy EU na úseku ochrany životního prostředí sankce použitelné v případě porušení povinností, jež jsou jejich obsahem. Díky tomu jsou sankční systémy v jednotlivých členských státech značně rozdílné, což nahrává protiprávním jednáním s přeshraničním charakterem, jako je právě nelegální obchod s ohroženými druhy fauny a flóry. K účinnému postihu zvláště nebezpečných forem poškozování životního prostředí je proto důležitá společná trestněprávní ochrana, kterou po mnohaletém komplikovaném legislativním procesu přináší až směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí¹³³ (dále jen „Směrnice“). Směrnice nabyla platnosti 26. prosince 2008 a zavádí trestněprávní odpovědnost za vyjmenované závažné trestné činy způsobené úmyslnou i nedbalostní formou. Jedná se o 9 typů trestního jednání, mezi něž je zařazeno také protiprávní nakládání s chráněnými druhy živočichů a rostlin a protiprávní obchodování s chráněnými druhy. V každém případě musí jít o protiprávní jednání, tedy jednání, jenž porušuje legislativní akty EU vyjmenované v přílohách směrnice a dále vnitrostátní zákony, správní předpisy či správní rozhodnutí, které předpisy uvedené v přílohách provádějí. Zároveň se směrnice vztahuje jen na ty trestné činy, kde výsledkem je závažná újma, smrt či vážné zranění. Kromě odpovědnosti fyzických osob, se za vyjmenované trestné činy zavádí odpovědnost také osob právnických¹³⁴ a kriminalizováno je i podněcování, spoluúčast a případy hrubé nedbalosti. Určení výše a druhu sankce

¹³³ Východiskem pro společnou unijní úpravu byla Úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí přijata Radou Evropy v listopadu 1998 ve Štrasburku. Dne 13. března 2001 přijala Komise návrh směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí, kterou však doprovázely neshody ohledně smluvního základu jakož i jejího rozsahu. Konkrétně vznikly pochyby, zda směrnice nezasahuje do národní kompetence členských států a tím neporušuje Smlouvu ES. Rada ministrů se proto snažila jít jinou cestou a připravila rámcové rozhodnutí o trestněprávní ochraně životního prostředí opírající se o tzv. třetí pilíř Smlouvy o EU – policejní a soudní spolupráce v trestních věcech. Rozhodnutím Evropského soudního dvora ze dne 23. října 2007 však bylo toto rámcové rozhodnutí zrušeno z důvodu jeho přijetí mimo legislativní rámec ES. Soudní dvůr konstatoval, že Komise má pravomoc na základě článku 175 Smlouvy o založení ES revidované Smlouvou z Nice přijmout trestněprávní regulaci ekologických škod, ale nemá pravomoc stanovit druh a výši trestu. Tím byla připravena půda pro návrh Komise, který vyústil v přijetí směrnice č. 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí.

¹³⁴ Směrnice výslovně neuvádí, že by odpovědnost právnických osob měla být trestní. To umožňuje členským státům jako je Česká republika, jejichž vnitrostátní právní předpisy trestní odpovědnost právnických osob neuznávají, aby svůj vnitrostátní systém neměnily.

ponechává směrnice na jednotlivých členských státech, stanoví pouze požadavek, aby sankce byly účinné, přiměřené a odrazující.

Směrnice má být transponována do národních právních řádů do dvou let, tedy do konce roku 2010. V České republice jsou požadavky směrnice do značné míry již uplatňovány, a proto se v souvislosti s její implementací neočekávají výraznější komplikace.

5.3 Kontrola a sankce na národní úrovni

V České republice je problematika nelegálního obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin pozorněji sledována od roku 1992, kdy jako tehdejší ČSFR přistoupila k Washingtonské konvenci. Nelegálnímu obchodu se však daří účinněji zabránit až po přijetí specializovaného právního předpisu představovaného zákonem č. 16/1997 Sb., o obchodování s ohroženými druhy. Do té doby se díky nedostatečné právní úpravě rozvinuly tyto nelegální aktivity natolik, že byla Česká republika přezdívána jako pašerácká velmoc. V současnosti reguluje obchodování s ohroženými druhy zákon č. 100/2004 Sb., který reflektuje nejen požadavky Úmluvy CITES, ale je také národním prováděcím předpisem k nařízení č. 338/97/ES a dalším relevantním předpisům Evropské unie. Předmětem úpravy zákona je také stanovení způsobu kontroly a sankce za porušování příslušných předpisů EU a zákona včetně zabavení exemplářů.

5.3.1 Kontrola

Kontrolu nad dodržováním zákona a příslušných evropských nařízení podrobně upravuje hlava IX zákona č. 100/2004 Sb. Hlavním kontrolním orgánem byla ustanovena Česká inspekce životního prostředí. Dalšími subjekty kontrolní činnosti jsou celní orgány,

kteří vzhledem k odborné náročnosti výkonu spolupracují s ČIŽP a také s orgány rostlinolékařské péče a orgány veterinární správy.¹³⁵

Působnost **České inspekce životního prostředí** je stanovena v § 25 odst. 4 a také v § 30 a §30a zákona č. 100/2004 Sb. Tato ustanovení dávají inspekci, jako jedinému kontrolnímu orgánu, oprávnění ukládat sankce za porušení právních předpisů. Kontrolu provádí ČIŽP na příslušných hraničních přechodech a oproti celním orgánům kontroluje obchodníky a chovatele též ve vnitrozemí, a to především v prodejnách zvířat, na burzách zvířat, v záchranných centrech a záchranných stanicích, v zoologických zahradách, chovech a pěstitelských školkách.¹³⁶

V rámci provádění kontroly jsou inspekci stanovena konkrétní oprávnění, jako je možnost vstupu inspekce do objektů, chovných a pěstebních zařízení a na pozemky. Dále také možnost požadovat na kontrolované osobě, aby podala vysvětlení, předložila doklady prokazující původ exempláře a další. Novelou zákona byly tyto kompetence doplněny a upřesněny. Nově je například možné, aby odběr vzorků za účelem identifikace exempláře provedl nejen inspektor, ale také držitel exempláře sám. Tato varianta se ukazuje jako přijatelnější především u živých exemplářů. Časté problémy při výkonu oprávnění působila inspektorům možnost provádět kontrolu identifikace exempláře jen v odůvodněných případech. Jde o základní a nutný úkon, který inspekce při kontrole provádí, a proto její výkon již napříště nemusí inspektoři odůvodňovat. Další novinkou je také zavedení pořádkových pokut za pořádkové delikty neumožnění kontroly, nepodání vysvětlení, nedoložení potřebných údajů či jiné obstrukce při kontrole, které dřívější úprava kvalifikovala jako přestupky či jiné správní delikty. U těchto pořádkových deliktů je pak „výše pokut navržena s ohledem na to, aby nedocházelo ke zneužívání ze strany pachatelů deliktů, kteří by využívali možnosti neumožnit kontrolu pod nízkou sankcí raději, než aby byl objeven jejich prohřešek, za který by museli zaplatit podstatně větší částku.“¹³⁷

Česká inspekce životního prostředí se kromě vnitrostátních aktivit zapojuje také do mezinárodní spolupráce za účelem zajištění a prosazování Úmluvy CITES. Jde především o práci inspektorů ČIŽP ve skupině *Interpol Subgroup for Wildlife Crime*, která se věnuje odhalování nelegálních činností souvisejících s ohroženými druhy volně žijících

¹³⁵ Srov. Vilímková, V., Stejskal, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář, Praha: Linde a.s., 2005, str. 96.

¹³⁶ Výkon vnitrostátní kontroly odpovídá požadavkům doporučení Komise (ES) č. 2007/425/ES ze dne 13. června 2007, kterým se označuje soubor opatření pro prosazování nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi.

¹³⁷ [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/\\$FILE/OMOB- Informace_k_novele_100_2004-20091014.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/$FILE/OMOB- Informace_k_novele_100_2004-20091014.pdf)

živočichů a planě rostoucích rostlin. V rámci Evropské unie reprezentuje ČIŽP Českou republiku ve Skupině pro vymáhání práva v oblasti obchodu s ohroženými druhy (*Enforcement Group*) a důležitá je i účast inspektorů na *workshopech* zaměřených na problematiku CITES, kde si pracovníci z různých zemí Evropy vyměňují své odborné zkušenosti.¹³⁸

V kontrolní činnosti hrají nezastupitelnou úlohu také **celní orgány**, které při výkonu svých kompetencí postupují dle zákona č. 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Celníci jsou při celním dohledu nad zbožím povinni vykonávat také kontrolu zákonnosti dovozu, vývozu, zpětného vývozu a tranzitu exemplářů, regulované kožešiny a výrobků z tuleňů. Celní orgány tedy prověřují zda exemplář doprovází příslušné doklady CITES nebo obdobné doklady vydané příslušným členským státem EU, včetně kontroly lhůt vymezující platnost dokumentů (dovozní povolení jsou platná 12 měsíců, vývozní povolení a potvrzení o zpětném vývozu 6 měsíců). V tomto ohledu je důležitá spolupráce s orgány veterinární správy a orgány rostlinolékařské péče, které napomáhají celním orgánům odhalit, zda příslušné povolení či potvrzení bylo skutečně vydáno pro převážený exemplář, tedy zda odpovídají identifikující údaje uvedené na dokladech a zda jsou splněny veterinární a rostlinolékařské podmínky. V zájmu zkvalitnění a zrychlení celní kontroly a zajištění pohody živých zvířat během ní, zavedla novela v některých případech povinnost, aby byl 24 hodin předem oznámen čas a celní úřad dovozu. Tuto povinnost může dovozcům stanovit ministerstvo v rozhodnutí o povolení dovozu, a to především pokud se jedná o dovoz velké zásilky živých exemplářů.¹³⁹ Jak již bylo řečeno výše, je pouze ČIŽP oprávněna k ukládání sankcí dle zákona o obchodování s ohroženými druhy, což však nevylučuje, aby celní orgán uložil sankci za porušení celních předpisů (může vzniknout odpovědnost za celní přestupek či celní delikt).

¹³⁸ Významná je také iniciativa ČIŽP při prosazování práva životního prostředí. Jedná se především o zapojení inspekce v mezinárodní neziskové asociaci zemí EU a přidružených zemí – IMPEL, kde se vybraní pracovníci ČIŽP svou účastí podílejí na implementaci evropské environmentální legislativy. Blíže k činnosti ČIŽP v rámci zahraniční spolupráce viz www.cizp.cz.

¹³⁹ Blíže Důvodová zpráva k novele zákona č. 100/2004 Sb.

5.3.2 Sankce

Porušení povinností stanovené zákonem o obchodování s ohroženými druhy či předpisy EU jsou postihovány především prostředky správního trestání. Zákon č. 100/2004 Sb. rozlišuje mezi přestupky a jinými správními delikty, za které je ČIŽP oprávněna uložit pokutu až do výše 1 500 000 Kč. Vedle toho může dojít také k zadržení či zabavení exempláře. Závažnější případy protiprávního jednání jsou pak řešeny dle trestního zákoníku (řeší speciální složky Celní správy nebo Policie ČR). Dotyčná osoba může být potrestána odnětím svobody až na osm let, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.¹⁴⁰

Zákon o obchodování s ohroženými druhy opravňuje ČIŽP kromě ukládání pokut také k nařízení omezení nebo zastavení činnosti, a to až do doby odstranění příčin a nedostatků. Inspekce může například vyzvat provozovatele komunikace na dálku k odstranění inzerátu, který neobsahuje povinné informace spojené s převodem exempláře podle § 23b. Zvláštní způsob sankce je také možnost Ministerstva životního prostředí zamítnout žádost o vydání dokladu CITES v případě, že žadatelem je osoba, která byla pravomocně uznána vinou z přestupku či jiného správního deliktu podle zákona č. 100/2004 Sb., a to po dobu až dvou let od nabytí právní moci takového rozhodnutí nebo byla pravomocně odsouzena pro trestný čin podle § 299 a § 300 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, a to až do doby zahlazení odsouzení. Rozhodnutí vydává ministerstvo ve správním řízení a připouští se proti němu řádný opravný prostředek.

V následujícím výkladu se věnuji hlavním sankcím, které mohou fyzické či právnické osoby za nezákonný dovoz, vývoz nebo prodej ohrožených druhů postihnout dle zákona o obchodování s ohroženými druhy a také sankcím za závažnější případy řešené dle trestního zákoníku.

5.3.2.1 Zadržení a zabavení exempláře

Tyto dva instituty upravuje zákon oproti předešlé úpravě samostatně, zadržení v § 34 a zabavení exempláře v § 34a zákona č.100/2004 Sb. K rozdělení došlo kvůli lepší

¹⁴⁰ <http://www.cizp.cz/CITES/Kontrola-a-mozne-sankce>.

srozumitelnosti zákona a na základě praktických zkušeností inspekce byla některá ustanovení také upřesněna a doplněna.

K **zadržení exempláře** může přistoupit jak inspekce, tak celní orgány, a to tehdy, zjistí-li porušení zákona či relevantních předpisů EU nebo také v případě důvodných pochybností o původu exempláře, zákonném nakládání s ním, pravosti nebo platnosti povolení či potvrzení a také při pochybnostech, zda exemplář patří ke druhům, u kterých je nakládání s nimi omezeno či zakázáno. Tomu koresponduje povinnost osoby předmětný exemplář inspekci či celnímu orgánu vydat, jinak jí mohou tyto orgány exemplář odejmout. Osobě, které byl exemplář zabaven, vydá inspekce či celní orgán písemné potvrzení o zadržení a ČIŽP o zadržení uvědomí ministerstvo.

Jestliže zadržení provede celní orgán, je povinen o tom neprodleně uvědomit ČIŽP, která exemplář umístí do záchraného centra. Po novelizaci zákona již v těchto případech nedochází k okamžitému zahájení řízení o zabavení exempláře. Inspekce tak učiní teprve poté, jestliže do 30 dní od zadržení exempláře nejsou vyjasněny pochybnosti, kvůli kterým k zadržení došlo. Nemusí tak docházet k zastavení zbytečně zahájeného řízení v případech, kdy je nutné pouze upřesnit druh exempláře či doložit další doklady, a pokud je shledáno vše v pořádku, je zadržení zrušeno a exemplář vrácen.¹⁴¹

„V případě ČIŽP se pravomoc zadržet a následně zabavit exemplář vztahuje na jakékoli kontroly podle tohoto zákona, nikoli pouze kontroly na hranicích při vstupu exempláře na území České republiky nebo při jejím opuštění.“¹⁴² Inspekce je povinna **zabavit exemplář**, který je nelegálně získaný, dovážený, vyvážený či držený nebo ten, který nebyl zaregistrovaný, u kterého nebyl prokázán původ aj. Nová úprava upustila od formulace, že ve jmenovaných případech ČIŽP „může“ exemplář zabavit, jelikož zde byl prostor pro libovůli inspektorů. Namísto toho je stanoveno, že během již zahájeného řízení inspekce v odůvodněných případech od zabavení upustí.

Rozhodnutí o zabavení exempláře vydává ČIŽP ve lhůtě 90 dnů ode dne zahájení řízení, s možností prodloužení. Odvolání proti tomuto rozhodnutí, jako možný opravný prostředek, však nemá odkladný účinek. Pravomocné rozhodnutí zašle inspekce ministerstvu, a to spolu s informací, kde se exemplář ke dni nabytí právní moci tohoto rozhodnutí nachází. Informace je důležitá kvůli evidenci majetku státu, jelikož ten se stává

¹⁴¹ [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/\\$FILE/OMOB-
Informace_k_novele_100_2004-20091014.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/$FILE/OMOB-
Informace_k_novele_100_2004-20091014.pdf)

¹⁴² Vilímková, V., Stejskal, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář, Praha: Linde a.s., 2005, str. 142.

vlastníkem zabaveného exempláře a hospodaří s ním Ministerstvo životního prostředí dle zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů. Ministerstvo může převést právo k hospodaření s exemplářem na jinou organizační složku státu, právnickou osobu nebo i exemplář zcizit jiné vhodné osobě¹⁴³, nikoli však té, které byl zabaven. Tomu odpovídá ustanovení zákona, že zabavené exempláře nesmí být vráceny zpět původnímu vlastníkovvi či dlouhodobému držiteli, a to ani v případě, že byl exemplář zabaven za porušení Úmluvy CITES v cizině a zaslán do České republiky.¹⁴⁴

Záchranná centra

Záchranným centrem se rozumí trvalé zařízení, v němž jsou chovány nebo pěstovány zadržené nebo zabavené exempláře. Povinnost jejich zřízení vyplývá pro Českou republiku z Úmluvy CITES a nařízení č. 338/97/ES. Zákon o obchodování s ohroženými druhy upravuje tuto problematiku komplexně v § 29a až 29d. Dle těchto ustanovení je pro provozování záchranných center potřeba získat povolení ministerstva, jenž je vydáváno ve správním řízení. Povolení je uděleno na základě žádosti právnické či fyzické osoby, která zamýšlí záchranné centrum provozovat a musí splňovat určité obsahové náležitosti.¹⁴⁵ Před vydáním povolení k provozování záchranného centra si ministerstvo vyžádá vyjádření vědeckého orgánu a ČIŽP a závazné stanovisko Státní rostlinolékařské správy nebo Státní veterinární správy. Obdobný postup je stanoven také pro pověřování organizační složky státu, která může na základě pověření ministerstva záchranné centrum rovněž provozovat. Povinnosti provozovatelů záchranných center jsou specifikovány v § 29c a navíc je doplňují povinnosti uvedené v rozhodnutí o povolení.

Činnost záchranných center koordinuje Ministerstvo životního prostředí, s čímž souvisí jeho oprávnění pozastavit provoz záchranného centra, jestliže jeho provozovatel

¹⁴³ Nejčastěji se jedná o převod vlastnictví zoologickým a botanickým zahradám, vědeckým a výzkumným ústavům, školám, muzeím apod.

¹⁴⁴ Podle čl. VIII Úmluvy CITES je možné, aby byl zabavený exemplář vrácen zpět vyvážejícímu státu nebo záchrannému centru či na jiné obdobné místo.

¹⁴⁵ Žádost o povolení k provozování činnosti záchranného centra musí dle ustanovení § 29b odst. 3 zákona č. 100/2004 Sb. obsahovat například výpis z rejstříku trestů osvědčující bezúhonnost žadatele (u právnické osoby podmínku bezúhonnosti splňovat všichni členové statutárního orgánu), popis zařízení včetně způsobu umístění exemplářů z hlediska zdraví a vhodných životních podmínek a také návrh provozního řádu zařízení, který mimo jiné vypovídá o počtu odborného personálu a způsobu zajištění pravidelné veterinární nebo rostlinolékařské péče. Do jisté míry je při podávání žádosti o povolení zaveden jednodušší postup pro zoologické zahrady s licenci. Licence totiž nahrazuje některé obsahové náležitosti stanovené pro žádost.

závažně porušuje jiné právní předpisy.¹⁴⁶ Ministerstvo je dále oprávněno ke změně či zrušení povolení k provozování v případě, že se změnily nebo zanikly podmínky, za kterých bylo vydáno, nebo v případě porušování zákona č. 100/2004 Sb. nebo předpisů na ochranu zvířat proti týrání. Ve vztahu k záchranným centrům je ministerstvo také subjektem, který hradí náklady na péči o zadržené a zabavené exempláře a s tím spojené provozní náklady záchranných center a vede seznam těchto institucí.

Provoz záchranných center pro zabavené exempláře CITES je zajišťován některými nestátními organizacemi, především zoologickými a botanickými zahradami, veřejnými vysokými školami, ale i občanskými sdruženími (nevládními ekologickými organizacemi), např. Českým svazem ochránců přírody.¹⁴⁷

Ve výše uvedené úpravě lze shledat další přínos novely zákona č. 100/2004 Sb., jelikož ten takto komplexní a podrobné řešení problematiky záchranných center původně neobsahoval. Pro zjištění kritérií, která musí subjekt provozující záchranné centrum splňovat, bylo třeba nahlížet do jiných právních předpisů, jako např. do zákona č. 246/1992 Sb., o ochraně zvířat proti týrání, zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a zákona č. 147/1996 Sb., o rostlinolékařské péči a chyběla také jednotná koncepce tvorby a provozování sítě záchranných center. Nově zákon také důsledněji dbá, aby záchranná centra provozovala svou činnost řádně. V opačném případě může být jejich provoz pozastaven či k němu zrušeno povolení.

5.3.2.2 Přestupky a jiné správní delikty

Ustanovení o správním trestání odpovídá požadavku článku 16 nařízení č. 338/97/ES, který vyžaduje po členských státech přijmout vhodná opatření zajišťující uložení sankcí za porušování předpisů EU na úseku obchodování s ohroženými druhy. Stanovené skutkové podstaty tak vyplývají jak z porušení zákona o obchodování s ohroženými druhy, tak z porušení příslušné legislativy EU. V zákoně č. 100/2004 Sb. jsou správní delikty po jeho novele systematicky zařazeny do zvláštní hlavy X a je zde možné rozlišovat mezi přestupky fyzických osob a jinými správními delikty, jejichž subjektem

¹⁴⁶ Zákon má na mysli právní předpisy z oblasti ochrany přírody, ochrany zvířat proti týrání, oblasti veterinární nebo rostlinolékařské.

¹⁴⁷ Srov. *Stejskal, V.*: Omezení mezinárodního obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin, České právo životního prostředí, 2001, č. 2, str. 43.

jsou fyzické osoby při výkonu podnikatelské činnosti a osoby právnické. Sankci za jiný správní delikt je oprávněna ve správním řízení ukládat ČIŽP a činí tak ve formě pokuty. Dřívější úprava ponechávala inspekci velmi široký prostor pro správní uvážení tím, že stanovila pro všechny správní delikty pouze jednu horní hranici pokuty. V zájmu právní jistoty a rovnosti nyní odpovídá výše možné pokuty rozdělení skutkových podstat dle jejich závažnosti do tří skupin. Za správní delikt z první skupiny je tak možné uložit pokutu do výše 100 000 Kč, z druhé do 500 000 Kč a ze třetí skupiny do výše 1 500 000 Kč. Lhůta pro splatnost pokuty činí 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí, jímž byla uložena a je příjmem Státního fondu životního prostředí. ČIŽP jako orgán, který pokutu uložil, ji následně také vybírá. K vymáhání slouží celní úřad. Vedle uložení pokuty je možné, aby se inspekce uchýlila také k zadržení či zabavení exemplářů. Není vyloučena ani povinnost nápravy eventuální ekonomické újmy či povinnost náhrady eventuální ekologické škody.

Úprava **přestupků** se řídí obecnými ustanoveními zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, včetně možnosti orgánů, které přestupky projednávají, ukládat za ně pokuty v blokovém řízení. Z tohoto důvodu byla tato výslovná kompetence pro inspekci ze zákona č. 100/2004 Sb. vypuštěna.¹⁴⁸ Přestupku se může dopustit pouze fyzická osoba, která v době spáchání byla přičetná a dovršila patnáctý rok svého věku. Jelikož zákon o přestupcích vychází ze zásady teritoriality, není k posouzení jednání jako přestupku podle českých předpisů relevantní státní příslušnost pachatele, ale to, že ke spáchání došlo na území ČR. Obligatočním znakem přestupku je zavinění, a to v nedbalostní formě, pokud zákon výslovně nestanoví, že je ke spáchání třeba úmyslu. Fyzická osoba se dopustí přestupku na úseku obchodování s ohroženými druhy například tím, že použije nepravé, padělané či neplatné potvrzení nebo povolení, nakládá s exemplářem druhu přímo ohroženého vyhnutím v rozporu s dovozním povolením, padělá registrační list či pozmění jeho obsah či naplní jinou skutkovou podstatu specifikovanou v § 34c zákona č. 100/2004 Sb.

Jako přestupek však nemůže být kvalifikováno protiprávní jednání právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby, jelikož se jedná o **jiný správní delikt** postihovaný na základě objektivní odpovědnosti. Subsidiární použití přestupkového zákona nepřichází u těchto správních deliktů v úvahu a zákon o obchodování s ohroženými druhy proto určuje základní pravidla pro jejich projednávání, kritéria pro výměru pokuty a nově také liberační důvod. Odpovědnost za jiný správní delikt je koncipována jako objektivní a dřívější právní

¹⁴⁸ Srov. [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/\\$FILE/OMOB - Informace_k_novele_100_2004-20091014.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/$FILE/OMOB - Informace_k_novele_100_2004-20091014.pdf)

úprava možnost zproštění odpovědnosti vylučovala. Nyní se tak právnická či podnikající fyzická osoba může zprostit odpovědnosti, pokud prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení povinnosti zabránila. Skutkové podstaty jiných správních deliktů uvedené v § 34d jsou definovány obdobně jako u přestupků. Jiného správního deliktu se navíc může dopustit i zpracovatel či balírna kaviáru, pokud svou činnost vykonává bez licence, označí nádobu s kaviárem v rozporu s příslušnou legislativou EU či s kaviárem nelegálně obchoduje. Pokutu ukládá ČIŽP ve správním řízení, kde je současně s rozhodnutím o uložení pokuty za jiný správní delikt možné stíhat také za přestupek, a to fyzickou osobu, která za právnickou osobu jednala nebo měla jednat, a jednala o jednání na příkaz, která k jednání dala příkaz. Stejně tak může být fyzická osoba provozující podnikání či fyzická osoba zastupující právnickou osobu současně stíhána trestně.¹⁴⁹

5.3.2.3 Sankce dle trestního zákoníku

Zásadní význam pro trestněprávní ochranu životního prostředí, jeho jednotlivých složek i přírodních zdrojů měla novela trestního zákona z roku 1961 provedená zákonem č. 134/2002 Sb. Díky ní došlo, kromě přeformulování některých základních skutkových podstat, také k zavedení několika nových, souvisejících, z nichž se na oblast obchodování s ohroženými druhy vztahuje především skutková podstata neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami.¹⁵⁰ Trestním postihem podle těchto skutkových podstat zároveň Česká republika plní své závazky vyplývající z Úmluvy CITES a také závazky z příslušných předpisů EU, zejména pak z nařízení č. 338/97/ES.

¹⁴⁹ Blíže *Vilímková, V., Stejskal, V.*: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář, Praha: Linde a.s., 2005, str. 136.

¹⁵⁰ Pro ochranu živých složek životního prostředí před některými škodlivými způsoby nakládání mělo velký význam také zavedení skutkové podstaty „odnímání živočichů a rostlin z přírody“ v § 181h. Předmětem ochrany zde nejsou pouze zvláště chráněné nebo kriticky ohrožené druhy, ale všechny živočišné a rostlinné druhy bez rozdílu. Účelem tohoto ustanovení je zabránit bezohledné exploataci jednotlivých volně žijících druhů z volné přírody a chránit jejich místní populace před ohrožením. Nový trestní zákoník upravuje tento trestný čin v ustanovení § 301 – „odnímání nebo ničení živočichů a rostlin“. Kromě změny názvu došlo oproti předešlé úpravě k doplnění objektivní stránky jednáním pachatele spočívajícím v ničení volně žijících druhů.

Dalším mimořádným krokem v trestněprávní ochraně životního prostředí bylo přijetí nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. (dále jen „TZ 2010“), který je účinný od 1. ledna 2010 a v němž je trestným činům proti životnímu prostředí vyčleněna samostatná hlava. Trestný čin **neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami** upravuje TZ2010 v ustanovení § 299 a § 300 a v podstatě zde vychází z dřívější právní úpravy. Trestněprávní ochrana se poskytuje živým složkám životního prostředí (organismům, druhům fauny a flóry, také částem a výrobkům z nich) před jednáním nebezpečným pro přežití chráněných druhů, a to jak na našem území, tak i v celosvětovém měřítku. Přísnější postih je pak zaměřen na některé ohrožené druhy živočichů a rostlin a na kvalifikované formy jednání motivovaného ziskem nebo páchaného organizovaně. Naopak mírněji trestá zákon určitá jednání spáchána z nedbalosti.¹⁵¹

Podle **§ 299 odst. 1** bude potrestán odnětím svobody až na tři roky, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty ten, kdo v rozporu s jiným právním předpisem usmrtí, zničí, zpracovává, doveze, vyveze, proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje, sobě nebo jinému opatří jedince zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář chráněného druhu a spáchá takový čin na více než dvaceti pěti kusech živočichů, rostlin nebo exemplářů.

Nová úprava tohoto trestného činu snížila dolní hranici množství chráněných živočichů, rostlin a exemplářů, se kterými pachatel neoprávněně nakládá, z dřívějších padesáti na dvacet pět kusů. Další podstatnou změnou je, že trestní postih této skutkové podstaty již není alternativně vázán na opětovné jednání nebo-li recidivu pachatele.

Pro vymezení pojmů je potřeba nahlížet do příslušných vnitrostátních předpisů a také předpisů EU, kterými je Česká republika přímo vázána. Konkrétně pojem zvláště chráněné rostliny a živočicha nalezneme v ustanovení § 48 zákona o ochraně přírody a krajiny a termín exemplář ohroženého druhu je potřeba vyložit za pomoci nařízení č. 338/97/ES, nařízení č. 348/81/EHS, nařízení č. 3254/91/EHS, resp. § 1 zákona č. 100/2004 Sb.¹⁵²

K trestnosti se vyžaduje určitý způsob nakládání s jedincem zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář chráněného druhu. Ustanovení § 299 odst. 1

¹⁵¹ Srov. Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II. § 140 až 421, komentář, 1. vydání, Praha : C.H. Beck, 2010, str. 2729.

¹⁵² Ochrana se tedy vztahuje na druhy živočichů a rostlin, včetně výrobků z nich, uvedené v Úmluvě CITES a nařízení č. 338/97/ES, na tuleně a výrobky z nich uvedené v příloze č. 1 zákona č. 100/2004 Sb., na výrobky z velryb a ostatních kytovců vyjmenované v nařízení č. 348/81/EHS a také na exempláře a regulované kožešiny uvedené v nařízení č. 3254/91/EHS.

obsahuje taxativní výčet těchto jednání, které mohou být pro naplnění skutkové podstaty také navzájem kombinována. Jedná se o různé způsoby odnímání chráněných druhů z jejich přirozeného prostředí, což může vést i k tomu, že živočich nebo rostlina nebudou nadále plnit svou roli v rámci určitého ekosystému.¹⁵³ Dalším předpokladem trestnosti je, aby se pachatel dostal těmito způsoby nakládání do rozporu s jiným právním předpisem, resp. jiným předpisem, než je trestní zákoník. Ustanovení § 299 odst. 1 se odvolává především na vnitrostátní předpisy, předpisy EU a také mezinárodní úmluvy, jež poskytují specifickou ochranu druhům volně žijících živočichů a planě rostoucím rostlin. Pachatelem může být jakákoli fyzická osoba a v rámci subjektivní stránky se vyžaduje úmysl, postačí však i nepřímý.

Podle ustanovení **§ 299 odst. 2** bude stejným způsobem potrestán také ten, kdo se dopustil činu dle odstavce prvního na jedinci kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny¹⁵⁴ a nebo na exempláři druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím¹⁵⁵. Jedná se o samostatnou skutkovou podstatu, která představuje přísnější alternativu k ustanovení § 299 odst. 1. K trestnosti zde totiž postačí, je-li čin spáchán proti jedinému exempláři či jedinci.

Následující odstavce, tj. **odst. 3 a 4 § 299**, upravují kvalifikované skutkové podstaty. Použití vyšší trestní sazby podmiňují okolnosti, že čin je spáchán v úmyslu získat prospěch, a to značný nebo velkého rozsahu, nebo pachatel spáchá čin jako člen organizované skupiny nebo ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

Nedbalostní protiprávní nakládání s živočišnými či rostlinnými druhy postihuje **§ 300** trestního zákona. Stejně jako u úmyslné formy je i v tomto případě u jedince zvláště chráněného druhu nebo exempláře ohroženého druhu vyžadován hromadný útok proti nejméně dvaceti pěti kusům, kdežto u jedince druhu kriticky ohroženého a nebo exempláře druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím, postačí k trestnosti útok na jediný kus.

¹⁵³ Srov. *Vilímková, V., Stejskal, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář*, Praha: Linde a.s., 2005, str. 354.

¹⁵⁴ Jedná se o jedince, kterým poskytuje zvýšenou ochranu především vnitrostátní právní úprava ČR. Definice pojmu je obsažena v § 48 odst. 2 písm. a) a odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb. a jejich taxativní výčet obsahují přílohy II. a III. vyhlášky č. 395/1992 Sb.

¹⁵⁵ Jedná se o exempláře, kterým poskytuje zvýšenou ochranu především jiná než vnitrostátní právní úprava, zejména mezinárodní právo a právo EU, které je v ČR přímo použitelné a závazné. Definice pojmu je obsažena v § 2 písm. c) zákona č. 100/2004 Sb. a taxativně jsou vypočteny v příloze A nařízení č. 338/97/ES.

ZÁVĚR

Právní regulace obchodu s ohroženými druhy je jedním z nástrojů péče o biologickou rozmanitost. Hlavní důvod legislativních omezení, postihujících mezinárodní obchod s ohroženými druhy, tkví ve snaze zamezit stále se zvyšujícímu počtu druhů rostlin a živočichů postižených nebezpečím vymření. Tento alarmující stav je způsoben zejména nadměrným sběrem rostlin a odchytém živočichů. Samotné obchodování doprovází i mnohá další rizika, která mají nepříznivý dopad jak na faunu a flóru, tak i na zdraví lidí. Negativním vlivům, stejně jako přínosům a nezastupitelné roli, kterou využívání divoké přírody pro člověka má, by mohl být věnován samostatný, podrobný výklad. Jak je již ale předesláno v úvodu, bylo mým hlavním cílem podat přehled právní úpravy v oblasti obchodování s ohroženými druhy a první část práce slouží pouze jako nastínění důvodů právní ochrany v této oblasti.

Na poli mezinárodního práva je fungujícím a uznávaným právním instrumentem regulace obchodu s ohroženými druhy Úmluva CITES. Úmluva zavádí pro ochranu fauny a flóry režim povolení a potvrzení, který doplňují vývozní kvóty. Pro naplňování cílů Úmluvy je ovšem nezbytná součinnost smluvních stran, a to především při implementaci pravidel v národní úpravě a také při podávání národních zpráv, včetně sdělování statistických údajů ohledně obchodu směrem k orgánům CITES. Účinná regulace obchodu s divokou přírodou tak záleží především na jednotlivých státech. Nepostačující legislativa či nekvalitní činnost národních orgánů může být ze strany Úmluvy CITES řešena sankcemi obchodního charakteru, ke kterým ale Stálý výbor či Konference málokdy přistupuje a většinou zůstává pouze u hrozby. Myslím si tedy, že by pro účinné fungování režimu dle Úmluvy CITES měla být závažná nedodržení „sankcionována“ důsledněji. V opačném případě nahrává situace nelegálnímu obchodu. Slabina Washingtonské konvence spočívá také v jejím článku XV odst. 3, který snižuje efektivitu Úmluvy skrze možnost smluvních stran vznést výhradu vůči pozměňovacím návrhům k přílohám I a II. S takovou stranou je pak ve věcech obchodu s dotčenými druhy jednáno jako se státem, který není členem Úmluvy CITES. Problém by mohl být odstraněn stanovením počtu výhrad, které by měly jednotlivé státy k dispozici a určení doby, po kterou by bylo možno výhradu uplatňovat. Dále bych doporučila přesnější vymezení režimu, v jakém je s dotčeným druhem po vznesení výhrady nakládáno.

Přes veškeré výtky má Washingtonská úmluva pro ochranu ohrožených druhů před neudržitelným obchodováním nesmírný význam už jen proto, že patří mezi mezinárodní environmentální dohody s největším počtem signatářů a úzce spolupracuje s řadou nevládních organizací. Tím je naplňován původní záměr, totiž dostat mezinárodní obchod pod společnou ochranu většiny zemí světa.

Evropská unie provádí závazky z Úmluvy CITES jednotně od roku 1984, a to především nařízením Rady č. 338/97/ES a prováděcím nařízením Komise č. 865/2006/ES. EU využila možnost danou Washingtonskou konvencí, zavést při regulaci obchodu s ohroženými druhy přísnější pravidla. Evropská nařízení jsou tedy v mnohých případech důslednější a mají širší záběr, než-li samotná Úmluva CITES. Příkladem mohou být seznamy ohrožených druhů, do nichž jsou zařazeny vedle druhů CITES také ty, jež Úmluva nechrání. Přísněji jsou upraveny i dovozní podmínky, jelikož se dovozní povolení vyžaduje také pro druhy zařazené v příloze B. Nařízení č. 338/97/ES opravňuje Evropskou komisi a rovněž členské státy EU pozastavit dovoz ve vztahu k určitým druhům či zemím, i když je obchod s nimi Úmluvou CITES povolen. V rámci tohoto institutu jsou řešeny i jiné problémy spojené s obchodováním, jako je mortalita živých exemplářů během transportu či chovu a také zavlečení invazních druhů. To považuji jako další přínos pro efektivnější ochranu volně žijící fauny a planě rostoucí flóry. Navíc evropské nařízení provádí regulaci nejen obchodu mezinárodního, ale také obchodu vnitrouníjního mezi členskými státy. Podrobná právní úprava je tedy na místě, ať už z důvodů zavedení jednotného vnitřního trhu a neexistence hraničních kontrol na území Evropské unie, tak také z důvodu závaznosti a přímé aplikovatelnosti nařízení v členských státech. Problém však působí časté novelizace sekundárních předpisů. Aby právní úprava reagovala na změny a trendy v obchodu s ohroženou faunou a flórou je přijetí aktuálních předpisů samozřejmě nezbytné. Na druhou stranu jsou neustálé novelizace příčinou nepřehlednosti a nesnadné orientace v problematice na národní úrovni.

V České republice je úprava obchodování s ohroženými druhy harmonizována s evropskými předpisy prostřednictvím zákona č. 100/2004 Sb. Jedná se o fungující a propracovaný zákon, který například v úpravě institutu povinné registrace, představuje přísnější úpravu oproti EU. Nejvíce diskutovaným tématem v souvislosti se zákonem o obchodování s ohroženými druhy je jeho rozsáhlá novela, jež nabyla účinnosti počátkem roku 2010. Novela zajišťuje kompatibilitu s novým evropským prováděcím předpisem, ale důležité je také její zaměření na odstranění nedostatků, které vyšly najevo se vstupem České republiky do EU a uplatňování evropských předpisů. Obecně se dá říci, že dochází

ke zjednodušení administrativní zátěže, zpřísňuje se ochrana ve vztahu k nejohroženějším druhům a v řadě případů vychází nová úprava vstříc vlastníkům chráněných exemplářů. Mám na mysli například prodloužení lhůt pro registraci exemplářů, a to zejména u mláďat a také zavedení dokladů platících vícenásobně až tři roky. Oproti původnímu návrhu novela neobsahuje ustanovení o možnosti vlády nařízením stanovit seznam exemplářů, které je na území republiky zakázáno držet. Takové oprávnění totiž vzbudilo mezi chovateli značnou obavu z jeho zneužití a kontra produktivity vzhledem k cílům právní úpravy. K účinnějšímu fungování zákona přispěla novela také vyjasněním, jakým způsobem dochází k prokazování původu a značení exemplářů, což je významné pro identifikaci a nezaměnitelnost jedinců a obchodování s nimi v souladu s právními předpisy.

V rámci úpravy povinností spojených s převodem exempláře bylo novelou zohledněno vzrůstající nebezpečí představované internetem. Povinnosti vyplývající z ustanovení §23b byly totiž vztaženy i na provozovatele prostředků komunikace na dálku. V tomto ohledu mohla jít novela dál a zaměřit se na řešení problematiky obchodování přes internet důsledněji. Díky anonymitě a globálnímu trhu je internet ideálním prostředkem pro páčání nelegální činnosti, a to samozřejmě i v oblasti obchodování s ohroženými druhy. Jelikož jde o velmi specifickou oblast, navrhovala bych zřídit odbornou skupinu (například v rámci ČIŽP), úzce zaměřenou pouze na tento typ internetového obchodování, na vyhledávání inzerentů nabízejících druh přímo ohrožený vyhubením a na předávání informací policii.

V oblasti správního trestání upravila novela výši pokut ukládaných ČIŽP za přestupky a jiné správní delikty. Pozitivně hodnotím odstupňování horní hranice peněžního trestu podle závažnosti protiprávního jednání. Za nepřilíš vhodné pak považuji sjednocení rozsahu peněžního postihu přestupků fyzických osob s rozsahem postihu osob za jiný správní delikt. Dle mého názoru tím byly sankce, ukládané fyzickým osobám za přestupek, stanoveny příliš vysoko.

Celkově je však novela z mého pohledu pro regulaci obchodu s ohroženými druhy velkým přínosem. Odstranila základní nedostatky dřívější úpravy, členění zákona je přehlednější a řešení řady institutů bylo sladěno s poznatky vzešlých z praktického uplatňování zákona. Samozřejmě až praxe ukáže její silná a slabá místa.

Kromě analýzy právních předpisů, kterými se státy snaží dostat mezinárodní obchod pod kontrolu, se v mé práci věnuji také nelegálnímu obchodu, který se právní úpravě vymyká. Bohužel k tomuto typu protiprávní činnosti dochází nejen úmyslnou formou, ale často také z nevědomosti. V boji proti nelegálnímu obchodu hraje proto informovanost

veřejnosti nezastupitelnou roli. De lege ferenda bych doporučila zapojit do osvěty také poskytovatele služeb, především v oblasti cestovního ruchu, kteří by v rámci podávání zpráv ohledně specifík dané destinace, informovali zákazníky také o zákazech vývozu spojených s tamější faunou a flórou a výrobků z nich.

Největším problémem jsou ale zkušení pachatelé, kteří se na obchod s ohroženými druhy specializují a vytvářejí organizované skupiny. Pašování ohrožené fauny a flóry je závažným environmentálním deliktem, jenž by měl být postihován především v oblasti trestního práva. Prostředky vyšetřování trestných činů a trestního stíhání jsou účinnější než nástroje správního a občanského práva. Na mezinárodní úrovni bohužel chybí komplexní úprava trestněprávní odpovědnosti v oblasti ochrany životního prostředí. Úmluva CITES je v tomto ohledu pokroková, jelikož požaduje po smluvních státech zavedení sankcí a důležitá je také její spolupráce s Interpolem a WCO. Účinněji by však mohl být nelegální obchod odhalován zřízením vlastního nadnárodního orgánu se zaměřením na sledování a vyšetřování protiprávních činností, který by zajišťoval přímou spolupráci s orgány prosazujícími právo na národní úrovni. K předáváním informací by nemuselo docházet zprostředkovaně a u orgánu by mohla být vedena centrální databáze obdobná databázi *EU-Twix*.

V Evropské unii došlo v rámci trestněprávní úpravy k významnému posunu, a to přijetím směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí. Česká republika v právní úpravě tyto změny již do značné míry reflektovala, bohužel v činnosti orgánů stále chybí tradice a priorita v boji s tímto typem kriminality. Velké naděje byly vkládány do nového trestního zákoníku, který poprvé v historii upravuje trestné činy proti životnímu prostředí v samostatné hlavě osmé. V oblasti obchodování s ohroženými druhy lze zaznamenat přínos v zavedení širších možností trestního postihu. Ke spáchání trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami již postačí hromadný útok vedený proti dvaceti pěti kusům a alternativně se nevyžaduje recidiva pachatele. Obecně ovšem nový zákoník významný pokrok v trestněprávní ochraně nepřinesl a ve většině případů vychází z předchozí právní úpravy.

I přes jisté nedostatky zavedla současná právní regulace obchodu s ohroženými druhy fungující systém, který účinně přispívá k udržitelnému využívání volně žijící fauny a planě rostoucí flóry. Na evropské i národní úrovni je patrná snaha v posilování efektivity právní úpravy a odstraňování mezer vznikajících v souvislosti s vývojem trendů v nelegálním obchodování. Aby právními předpisy zavedený systém ochrany opravdu

fungoval, je nutná především kvalitní činnost státních orgánů a vůle jednotlivců chránit faunu a flóru, která by měla být zachována jako cenné a nenahraditelné přírodní bohatství.

Seznam použitých zkratk

AEWA	Dohoda o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
CITES	Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin
CMS	Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů
CoP	Konference smluvních stran CITES
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČNR	Česká národní rada
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
EHS	Evropská hospodářská společenství
ES	Evropská společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
EU	Evropská unie
EUROBATS	Dohoda o ochraně populací evropských netopýrů
IATA	Mezinárodní asociace pro leteckou přepravu
ICRW	Úmluva o regulaci velrybářství
ITTA	Mezinárodní dohoda o tropickém dřevu
ITTO	Mezinárodní organizace pro tropické dřevo
IUCN	Světový svaz ochrany přírody
IWC	Mezinárodní velrybářská komise
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
OSN	Organizace spojených národů
REIO	Regionální organizace pro ekonomickou integraci
SES	Smlouva o založení evropských společenství
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SRS	Státní rostlinolékařská správa
SVS	Státní veterinární správa
UNCLOS	Úmluva OSN o mořském právu
UNEP	Program OSN na ochranu životního prostředí

WCMC	Světové monitorovací centrum ochrany přírody
WCO	Světová organizace celních orgánů
WWF	Světový fond na ochranu přírody
ZOPK	Zákon o ochraně přírody a krajiny

Seznam použité literatury a pramenů

Česká odborná literatura

- Damohorský M. a kol.:* Mezinárodní právo životního prostředí, I. část (obecná), 1. vydání, Praha: IFEC, 2004
- Damohorský M. a kol.:* Mezinárodní právo životního prostředí, II. část (zvláštní), 1. vydání, Beroun: Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2008
- Damohorský, M. a kol.:* Právo životního prostředí, 2. přepracované a doplněné vydání, Praha: C.H.Beck, 2007
- Chmelík, J. a kol.:* Ekologická kriminalita a možnost jejího řešení, Praha: Linde a.s., 2005
- Jančarová, I.:* Ekologická politika, Brno: Masarykova univerzita, 2004
- Jančarová, I.:* Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí: vybrané otázky, Brno: Masarykova univerzita, 1997
- Jech, K., Dlouhý, J.:* Průvodce ochránce životního prostředí Evropskou unií, Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2000
- Langrová, V.:* Přehled judikatury z oblasti životního prostředí, 1. vydání, Praha: Aspi, 2007
- Miko, L., Borovičková, H. a kol.:* Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007
- Roth, P., Plesník, J.:* Biologická rozmanitost na Zemi: stav a perspektivy, Praha: Scientia, 2004
- Stejskal, V.:* Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity, 1. vydání, Praha: Nakladatelství Eva Rozkotová – IFEC, 2006
- Stejskal, V.:* Trestněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí, Praha: Ediční středisko PF UK, 2002
- Stejskal, V.:* Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Praha: Linde a.s., 2006
- Šámal, P. a kol.:* Trestní zákoník II. § 140 až 421, komentář, 1. vydání, Praha : C.H. Beck, 2010
- Vilímková, V., Stejskal, V.:* Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář, Praha: Linde a.s., 2005

Cizojazyčná odborná literatura

Birnie, P.W., Boyle, A.E.: International law and the environment, 2. vydání, Oxford: Oxford University Press, 2002

Bodansky, D., Brunnée, Hey, E.: The Oxford handbook of international environmental law, Oxford: Oxford University Press, 2007

Kiss, A., Shelton, D.: Manual of European environmental law, Cambridge: Cambridge University Press, 1993

Sands, P.: Principles of international environmental law, 2.vydání, Cambridge: Cambridge University Press, 2003

Články z odborných časopisů

Balounová, Z., Rajchard, J.: Otazníky kolem CITES. Konference v Českých Budějovicích, Živa, 2006, č. 3

Kerouš, K.: Nezaměnitelné označení exemplářů CITES, Ochrana přírody, 2000, č. 8

Kučera, J.: Úmluva CITES a zákon o ochraně přírody, Ochrana přírody, 1994, č. 6

Kučera, J.: 12. zasedání konference smluvních stran úmluvy CITES v Santiagu de Chile, Zpravodaj MŽP, 2003, č. 2

Kučera, J., Klouček, O., Kostínková, H.: Ohrožené druhy: volání divočiny z Haagu, Zpravodaj MŽP, 2007, č. 9

Kašpar, J.: Ochrana ohrožených, úleva pro chovatele, Zpravodaj MŽP, 2009, č. 10

Kurz, A.: Konference smluvních stran CITES – 14. zasedání, Ochrana přírody, 2007, č. 5

Kurz, A.: Vědecký orgán CITES, Ochrana přírody, 2009, č. 4

Landová, B., Havelková, S.: K novele zákona o ochraně přírody a krajiny, Ochrana přírody, 2009, č. 6

Marhoul, P.: Jak si stojí současná druhová ochrana? , Ochrana přírody, 2005, č. 8.

Plesník, J.: 11. zasedání CITES: Trvale udržitelné využívání nebo přísná ochrana?, Ochrana přírody, 2000, č. 10

Plesník, J.: Světová biologická rozmanitost – pohled do budoucnosti, Ochrana přírody, 2007, č. 4

- Plesník, J.:* Význam červených seznamů IUCN, *Ochrana přírody*, 2007, č. 4
- Prehalová, J.:* Příprava novelizace zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, *České právo životního prostředí*, 2002, č. 1
- Sobotka, M., Stejskal, V.:* Právo životního prostředí v judikatuře českých soudů, *Jurisprudence*, 2006, č. 2
- Soukup, M.:* Ekologická kriminalita v České republice, *Policista*, 2002, č. 6
- Staňková, J.:* Praktické dopady uplatňování zákona CITES, *České právo životního prostředí*, 2001, č. 2
- Staňková, J.:* Zajímavosti z 18. zasedání výboru pro živočichy CITES v kostarickém San José, *Ochrana přírody*, 2002, č. 7
- Staňková, J., Stejskal, V., Plesník, J.:* Naplňování úmluvy CITES v České republice – současný stav a perspektivy, *EKO*, 2001, č. 4
- Stejskal, V.:* Novelizace trestního zákona na úseku trestných činů proti životnímu prostředí, *České právo životního prostředí*, 2001, č. 2
- Stejskal, V.:* Omezení mezinárodního obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin, *České právo životního prostředí*, 2001, č. 2
- Stejskal, V.:* Nová právní úprava postihu trestných činů v oblasti ochrany přírody, *Ochrana přírody*, 2002, č. 9
- Stejskal, V.:* Jak vypadá v České republice půl roku po vstupu do Evropské unie v teorii a praxi transpozice a implementace evropských směrnic na ochranu přírody, *České právo životního prostředí*, 2004, č. 4
- Stejskal, V.:* Nová komunitární trestněprávní ochrana životního prostředí na obzoru, *České právo životního prostředí*, 2007, č. 1
- Stejskal, V.:* Nejvyšší správní soud ČR potvrdil prokazování původu chovaných živočichů testem DNA, *České právo životního prostředí*, 2007, č. 3
- Stejskal, V.:* Trestněprávní ochrana životního prostředí v evropském komunitárním právu těsně před cílem?, *České právo životního prostředí*, 2008, č. 2
- Stejskal, V.:* Nový trestní zákon 2010, *České právo životního prostředí*, 2009, č. 1
- Tichá, T.:* Trestněprávní ochrana životního prostředí – zásadní vývoj v evropském právním prostředí, *České právo životního prostředí*, 2005, č. 2
- Vilímková, V.:* Mezinárodní obchod s ohroženými druhy rostlin a živočichů, *Ekologie a právo*, 2006, č. 2

Internetové prameny

www.cites.org

www.cizp.cz

www.ec.europa.eu

www.ekolist.cz

www.env.cz

www.eu-wildlifetrade.org

www.iucn.org

www.mzp.cz

www.nature.cz

www.panda.org

www.portal.gov.cz

www.traffic.org

Seznam příloh

- Příloha A: Falešné vývozní povolení CITES
- Příloha B: Nelegální těžba dřeva španělských cedrů (*Cedrela odorata*) v nížinných deštných pralesech v Peru
- Příloha C: Fotografie pašovaných exemplářů zabavených kontrolními orgány v České republice

Příloha A: Falešné vývozní povolení CITES

 CONVENTION ON INTERNATIONAL TRADE IN ENDANGERED SPECIES OF WILD FAUNA AND FLORA	☒ EXPORT ☒ IMPORT ☒ RE-EXPORT ☐ OTHER	PERMIT NO. 04CMR00469 SECURITY STAMP NO. CMR9122882 VALID UNTIL : 25-10-2009	ORIGINAL MINISTRY OF FORESTRY AND WILDLIFE Postal address: 9600 Stone Avenue North Republic of Cameroon.		
EXPORTER/RE-EXPORTER COUNTRY : REPUBLIC OF CAMEROON FULL ADDRESS : 21083, 4TH AVENUE STREET , SEATTLE 13 NAMES: MRS. NATALIJA SENTJURC		IMPORTER COUNTRY : FULL ADDRESS NAMES:			
HYACINTH MACAW PARROTS		Country of Origin Republic of Cameroon Licence No. 603347	S.I. NO Seal ☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒ Verified Verified Verified Verified Verified	Purpose Verified Verified Verified Verified Verified	CATEGORY ☐ DOGS AND PUPPIES ☐ CATS AND KITTENS ☐ MONKEYS ☒ BIRDS ☐ OTHERS
NAMES	VELMA AND LINZY	Republic of Cameroon Licence No. 603347	☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒ Verified Verified Verified Verified Verified	Verified Verified Verified Verified Verified	APPROVED REQUIREMENTS ☒ MEDICAL REPORT ☒ EXPORT LICENSE PERMIT ☒ REGISTERED BREEDER ☐ OTHER
DONE IN ASSOCIATION WITH THE NATIONAL SERVICE FOR SUPERVISION OF NATURAL RESOURCES MANAGEMENT		 DEPUTY DIRECTOR (Security stamp, signature and official seal)			
IMPORTER'S CONFIRMATION Please confirm your status below. FULL NAMES: _____ ADDRESS: _____ SIGNATURE: _____ DATE 28 - 02 2009			This permit is issued at : _____ Date 28 / 02 / 2009 OFFICIAL SEAL AND SIGNATURE OF THE MINISTRY OF WILDLIFE CONVENTION ON INTERNATIONAL TRADE IN ENDANGERED SPECIES		
For live animals, this permit is only valid if the transport conditions conform to the CITES Guidelines for Transport of Live Animals or, in case of air transport, to the IATA Live Animals			MINISTRY OF FORESTRY AND WILDLIFE Postal address: 9600 Stone Avenue North		
Management Authority of CITES in CAMEROON.			TP-0255		

Zdroj: http://www.mzp.cz/cz/informace_pro_verejnost_cites

**Příloha B: Nelegální těžba dřeva španělských cedrů
(*Cedrela odorata*)
v nížinných deštných pralesech v Peru**

Zdroj: http://assets.panda.org/downloads/wildlife_trade_factsheet2006.pdf

**Příloha C: Fotografie pašovaných exemplářů zabavených
kontrolními orgány v České republice**

Zdroj: <http://www.cizp.cz/CITES/Resene-pripady>

Legal regulation of international trade in endangered species

Resumé

Over-exploitation due to international trade is the third most serious cause of extinction to species in the world. As the human population has grown, so has the demand for wildlife. Because of this pressure the loss of biodiversity has become a global problem now. Interest in solving the unsustainable wildlife trade has been increasing since the 60's of the 20th century. International organizations have realized the essentialness of international cooperation for the protection of certain species of wild fauna and flora in this time. The result was the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, known as CITES. CITES was conceived in the spirit of cooperation between member states and all parties must take appropriate measures to enforce the Convention.

The purpose of my thesis is to give an overview of legal regulations at national, European and international level and make comparisons to show the differences between them. The thesis is divided into five coherent chapters. The first one is a brief introduction into the problem of wildlife trade and it gives a general description of the legislation. Chapter two is devoted to international instruments, mainly CITES. The Convention has established how to control the wildlife trade on a global scale. It is based on a means of a permit system which controls import and export of species that are listed on its three Appendices. Despite some of its weaknesses the convention is considered to be one of the most effective environmental treaties. Although the European Union is not a contractual party of CITES, it has carried out the obligations under the Convention consistently since 1984. The union system of wildlife trade control is analyzed in chapter number three and it's possible to say that it's a more strict and sophisticated system then the one established on global level by CITES. In addition, European secondary legislation regulates not only the international trade, but also trade between member states. The fourth chapter describes Czech legislation and it's changes after their entrance into the EU. This part also contains the extensive amendment which has only been in force since early 2010 and refers to differences from previous legislation. The fifth part of my thesis is concentrated on illegal trade. It contains

a description of how control, penalizing, possession and the confiscation or return of goods to the state works in regards to export. Legislation is elementary way how to control wildlife trade but to be effective in real life it has to be practically applicable, widely understood and accepted by majority.

Klíčová slova

- mezinárodní obchod s ohroženými druhy
- ohrožený druh
- právo životního prostředí

Key words

- international trade in endangered species
- endangered species
- environmental law